

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (ULUSLARARASI ÖZEL HUKUK)
ANABİLİM DALI

RUSYA FEDERASYONU'NDA MİLLETLERARASI
TİCARİ TAHKİM

Yüksek Lisans Tezi

Sevinc Abdullayeva

Ankara-2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (ULUSLARARASI ÖZEL HUKUK)
ANABİLİM DALI

RUSYA FEDERASYONU'NDA MİLLETLERARASI
TİCARİ TAHKİM

Yüksek Lisans Tezi

Sevinc Abdullayeva

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Fügen SARGIN

Ankara-2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (ULUSLARARASI ÖZEL HUKUK)
ANABİLİM DALI

RUSYA FEDERASYONU'NDA MİLLETLERARASI
TİCARİ TAHKİM

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fügen SARGIN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

İmzası:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ankara-2009

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No:</u>
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR CETVELİ	v
GİRİŞ	1
I. Rusya Federasyonu'nda Milletlerarası Ticarî Tahkime Genel Bakış.....	3
A. Rusya Federasyonu'nda Milletlerarası Ticarî Tahkimin Tarihi Gelişimi.....	3
1. SSCB Dönemi	3
2. SSCB'nin Ardılı Olduğu Dönem	9
B. Rusya Federasyonu'nda Milletlerarası Ticarî Tahkimle İlgili Kurumlar	10
1. Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayî Odası Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu	11
2. Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayî Odası Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesi.....	15
II. Rusya Federasyonu'nun Tarafı Olduğu Milletlerarası Tahkimi	
Düzenleyen Anlaşmalar	17
A. Çok Taraflı Milletlerarası Anlaşmalar	18
1. Milletlerarası Ticarî Tahkime İlişkin 1961 tarihli Avrupa Anlaşması	18
2. ICSID	18
3. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1958 tarihli New York Anlaşması	19
B. İki Taraflı Milletlerarası Anlaşmalar	19
C. Milletlerarası Anlaşmaların İç Hukuk Kuralları Üzerindeki Etkisi	21
III. Rusya Federasyonu'nda Tahkimi Düzenleyen Hükümler	23
A. 1993 tarihli Rusya Federasyonu Milletlerarası Ticari Tahkim Kanunu	23
1. Kanununun Uygulama Alanı.....	23
2. Tahkime Elverişli Hukukî İlişkilerin Tespiti.....	24

3. Milletlerarası Unsurun Tayini	24
4. Hukukî İlişkilerin Belirlenebilir Nitelikte Olması	26
5. Seçilen Tahkim Kurumunun Belirlenebilir Nitelikte Olması	27
6. Tahkim Anlaşması	29
a. Tahkim Şartının Asıl Anlaşmadan Bağımsızlığı	32
b. Tahkim Anlaşmasına Uygulanacak Hukuk	33
aa. Tahkim Anlaşması Taraflarının Ehliyetine Uygulanacak Hukuk	34
aaa. Tahkim Anlaşmasını Temsilci Sıfatıyla İmzalayan Kişilerin Ehliyeti	36
c. Tahkim Anlaşmasının Şekî Geçerliliği	38
d. Tahkim Anlaşmasının Aslî Geçerlilik Şartları	39
e. Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilerin Hakları Üzerindeki Etkisi	39
7. Hakem Anlaşmasına Uygulanacak Hukuk	41
8. Tahkime Konu Olan Hukukî Uyuşmazlığın Esasına Uygulanacak Hukuk	42
9. Tahkim Yargılamasında Usule Uygulanacak Hukuk Kuralları	49
a. Tahkim Yargılamasının Başlaması	50
aa. Tahkim Dâvasının Açıldığı Tarih	50
bb. Tahkim Süresi	51
cc. Tahkim Yeri	51
dd. Tahkim Dili	52
b. Hakem veya Hakem Kurulunun Seçimi, Reddi, Sorumluluğu, Yetkisi, Görev Belgesi ve Görevinin Sona Ermesi	54
c. Hakem Önünde Gerçekleşen Yargılamada İzlenecek Usul ve Tarafların Eşitliği	56
aa. Duruşma ve Yazılı Yargılama	58
bb. Taraflardan Birinin Yargılamaya Katılmaması	58
cc. Bilirkişi Ataması ve Dellillerin Toplanması	59
dd. Tarafların Temsili	60

d. Hakem Kurulunun Karar Verme Usulü ve Tahkim Yargılamasının Sona Erme Nedenleri	60
e. Hakem Kararının Şekli, İçeriği, Düzeltilmesi, Yorumu ve Tamamlanması.....	62
10. Hakem Kararının Bağlayıcılığı ve İcra Edilebilirliği Anının Tespiti.....	64
11. Devlet Mahkemesinin Tahkime Müdahalesi ve Sınırları.....	65
a. İhtiyatî Tedbir ve İhtiyatî Haciz Kararının Alınması.....	66
b. Hakem veya Hakem Heyetinin Yetkisi Hakkında Karar Verme.....	69
c. Hakem Kararının İptali.....	69
d. Hakem Kararının Tanınması ve Tenfizi	72
e. Keşif ve Benzeri Araçlarla İlgili Yardım İsteme	72
f. Lis Pendens	73
B. 1999 tarihli <i>Ad Hoc</i> Tahkim Düzenlemesi	74
IV. Yabancı Hakem Kararlarının Rusya Federasyonu'nda Tanınması ve Tenfizi	76
A. Genel Olarak	76
B. RF <i>Arbitrage</i> Usul Kanunu Hükümleri Gereğince	77
C. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York Anlaşması Gereğince.....	79
D. New York Anlaşması Çerçevesinde Bazı Mahkeme Kararlarına Bakış.....	80
SONUÇ	83
EKLER	
EK I. Russian Federation Law on International Commercial Arbitration	
EK II. Statute on the Court of International Commercial Arbitration at the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation	
EK III. Rules of the International Commercial Arbitration Court at the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation	
KAYNAKÇA	86
SUMMARY	92

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÜHFD.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Am. Arb. Ass'n.	: American Arbitration Association
art.	: article
B.	: Baskı
Bkz. (bkz.)	: Bakınız
C.	: Cilt
CMEA	: The Council of Mutual Economic Assistance
Denv. J. Int'l L. & Pol'y	: Denver Journal of International Law and Policy
DTTK	: Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu
Ed.	: Edition
eds.	: editions
HD.	: Hukuk Dairesi
ICAC	: International Commercial Arbitration Court
ICC Bull.	: International Chamber of Commerce Bulletin
ICC	: International Chamber of Commerce
ICLQ	: International and Comparative Law Quarterly
ICSID	: International Centre for the Settlement of Investment Disputes
INCOTERMS	: International Commercial Terms
Info	: Information
Int'l Arb. J.	: International Arbitration Journal
M.	: Moskova
md.	: madde

MKAS	: Mejdunarodnıy Kommerçeskiy Arbitrajnıy Sud
MTTK	: Milletlerarası Ticarî Tahkim Kanunu
MTTM	: Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesi
No.	: Numara
par.	: paragraf
Pepp. Disp. Resol. L. J.	: Pepperdine Dispute Resolution Law Journal
RF	: Rusya Federasyonu
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SAC	: Supreme Arbitration Court
SCC	: Stockholm Chamber of Commerce
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
St. John's L. Rev.	: Saint John's Law Review
Stan. J. İnt'l L.	: Stanford Journal of International Law
Stockholm Arb. Rev.	: Stockholm Arbitration Review
UNCITRAL	: United Nations Commission on International Trade law
UNIDROIT	: International Institute For The Unification of Private Law
US	: United States
v.	: versus
vd.	: ve devamı
VAS	: Vestnik Arbitrajnogo Suda
Vol.	: Volume
Y.	: Yıl
Y.B.Com.Arb.	: Yearbook of Commercial Arbitration

GİRİŞ

Günümüzde milletlerarası tahkim, milletlerarası ticarî uyuşmazlıkların çözümünde, dünya çapında yeygın olarak kullanılan en etkin yöntem olarak kabul edilmekte ve gelişimini sürdürmektedir. Tahkimin milletlerarası unsur hale gelmesi, milletlerarası ticaretin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve işbirliğinin sağlanması amacıyla, tahkim yargılamasının, herhangi bir millî hukuka bağlı olmaksızın, yerleşik milletlerarası ticarî örf ve adet kurallarına ve milletlerarası anlaşmalarla çerçevesi çizilmiş tahkimle ilgili genel ilkelere göre gerçekleşmesini gerektirmektedir. Zira, milletlerarası tahkim konusunda tüm devletleri bağlayıcı, bir üst otorite tarafından yeknesak bir hukuk sistemi bulunmamaktadır.

Bunun yanısıra, milletlerarası ticaret hukukundan doğan uyuşmazlıkları çözüme bağlayacak devlet üstü bir mahkeme de bulunmadığı için, milletlerarası uyuşmazlıkların çözümünde devlet müdahalesini kabul etme zorunluluğu vardır. Ancak, mahkemelerin müdahalesi düzenlenirken dikkatli olunması, bu bağlamda, milletlerarası ticaretin gerekleri, tarafların menfaati, uyuşmazlıkların çözümünde istikrarın sağlanması gibi hususların dikkate alınması gerekmektedir.

Bu bağlamda, Rusya Federasyonu'nda (RF'nda) milletlerarası ticarî tahkimin irdelenmesi, çalışmamızın genel amacını oluşturmaktadır. Bu nedenle tezin adı "Rusya Federasyonu'nda Milletlerarası Ticarî Tahkim" olarak tespit edilmiştir.

RF'nda milletlerarası ticarî tahkimin 7 Temmuz 1993 tarihli Rusya Federasyonu Milletlerarası Ticarî Tahkim Kanunu (RF MTTK), 1 Mart 2006 tarihli Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayî Odası Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesi Tüzüğü (RF MTTM Tüzüğü) ve 1 Ocak 2007 tarihli Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayî Odası Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu Tüzüğü (RF DTTK), paralel olarak RF'nun taraf olduğu milletlerarası anlaşmaların hükümleri çerçevesinde ele alınması çalışmanın inceleme konusunu oluşturmaktadır.

Ayrıca, RF’nda milletlerarası ticarî tahkim mevzuatına paralel olarak, Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayî Odası Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesi (RF MTTM) kararları çerçevesinde ele alınmasına çalışılmıştır.

Dolayısıyla, Çalışmanın I. Kısımında, milletlerarası ticarî tahkimin tarihi, SSCB ve SSCB ardılı dönem başlıkları altında incelenmiştir. Paralel olarak, RF’nun milletlerarası ticarî tahkimle ilgili kurumların kurumsal tahkim merkezi olma niteliği, bu kurumlara ilişkin yasal düzenlemeler, dolayısıyla işleyiş tarzı ele alınmıştır.

II. Kısımda, özel olarak RF’nun tarafı olduğu Milletlerarası Ticarî Tahkime İlişkin 1961 tarihli Avrupa Anlaşması, Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tnefizine İlişkin 1958 tarihli New York Anlaşması, ICSID ve taraf olduğu iki taraflı milletlerarası anlaşmalara değinilmiştir. Ayrıca, milletlerarası anlaşmaların iç hukuk üzerinde etkisi, RF’nda milletlerarası ticarî tahkim açısından ele alınmıştır. Bu noktada, ilk olarak milletlerarası anlaşmaların iç hukuk üzerindeki etkisi RF Anayasası’nın 15.4. md. ve RF MTTK çerçevesinde irdelenmiştir.

III. Kısımda, tahkim müessesinin temel kurucu unsurları, RF MTTK hükümleri, paralel olarak RF MTTM’nin kararları çerçevesinde irdelenmiştir. RF MTTK’nun “*ad hoc*” ve kurumsal tahkime elverişliliği, tahkime elverişli hukukî uyumsuzlukların tespiti, milletlerarası unsurun tayini, tahkim anlaşmasının şekli, tarafların ehliyeti, uyumsuzluğun esasına ve usule uygulanacak hukuk, hakem anlaşması ve tahkim müessesinin niteliğine ilişkin benzeri hususlara değinilmiştir. Ayrıca “*ad hoc*” tahkimi, UNCITRAL Tahkim Kuralları ile RF 9 Aralık 1999 tarihli *Ad Hoc* Tahkim Düzenlemesi çerçevesinde irdelenmiştir.

Ayrıca, tahkim anlaşmasının üçüncü kişilerin hakları üzerindeki etkisi açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. RF’nda söz konusu hususla ilgili RF MTTK’nda düzenleme bulunmamasına rağmen, RF MTTM’nin tatbikatının incelenmesinden, hakem heyetinin genel olarak bu gibi konularda genel hükümlere gittiği görülmektedir.

RF’nda mevcut “*arbitrage*” mahkemeleri ile klâsik anlamda bildiğimiz “*arbitration*” terimleri arasında çelişkilere çözüm bulunmaya çalışılmıştır.

Burada paralel olarak tahkime devlet mahkemesinin müdahalesinin sınırları RF MTTK'nun hükümleri gereğince ele alınmıştır. RF MTTK'na göre¹, “milletlerarası tahkimden kaynaklanan sorunlar için mahkemeler, sadece bu Kanun'un hükümlerine göre müdahalede bulunabilirler”. Söz konusu madde, RF MTTK'nun, devlet mahkemelerinin tahkime müdahalesini en aza indirmek istediğini açıkça ifade etmektedir. Bundan dolayı, devlet mahkemelerinin tahkime müdahalesi RF MTTK esas alınarak, ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararının alınması, hakem veya hakem heyetinin yetkisi hakkında karar verme, hakem kararının iptali, tanınması ve tenfizi, keşif ve benzeri araçlarla ilgili yardım isteme, usul hukukunun temel prensiplerinden olan *lis pendens* gibi konular çerçevesinde tahlil edilmiştir.

Son Kısımda ise, yabancı hakem kararlarının RF'nda tanınması ve tenfizi ele alınmıştır. Ayrıca yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusu RF *Arbitrage* Usul Kanunu hükümleri çerçevesinde ele alınmıştır. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda RF'nun taraf olduğu Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1958 tarihli New York Anlaşması hükümlerinin devlet mahkemeleri tarafından uygulanmasına değinilmiştir. Sonuç olarak, RF mahkeme kararlarına New York Anlaşması çerçevesinde genel bakış açısı sunulmuştur.

Çalışmamız, her dört kısımdaki açıklamaların genel bir değerlendirilmesini içeren sonuç bölümü ile tamamlanmıştır.

I. Rusya Federasyonu'nda Milletlerarası Ticarî Tahkime Genel Bakış

A. Rusya Federasyonu'nda Milletlerarası Ticarî Tahkimin Tarihi Gelişimi

1. SSCB Dönemi

Rusya'da tahkimin tarihi 1917 yılında başlamaktadır. Rus hukukçuları *F.F. Martens* ve *L.A. Komarovskiy*'in Lahey'deki Milletlerarası Mahkeme ve Daimî

¹ RF MTTK 5. md.

Tahkim Mahkemesi Konseptinin hazırlanmasına aktif katılımları, bu dönemde tahkim mefhumunun Rusya için bir öneme sahip olduğuna işaret etmektedir².

1917 Ekim Devrimi'nden sonra, 27 Ağustos 1918 gününde uyuşmazlıkların tahkimde çözülmesi şartını içeren Brest-Litovskiy Anlaşmasına ek olarak, özel hukuk nitelikli Rus-Alman anlaşması yapılmıştır³. Bu Anlaşmanın ardından SSCB ile İtalya, Almanya, Norveç, Türkiye, Letonya, ABD gibi devletler arasında ticarî ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözülmesini içeren anlaşmalar akdedilmiştir⁴.

Bir taraftan dış ticaret ilişkilerinin ve ekonomik gücün Bolşevik Devrimi'nden sonra gelişimi, diğer taraftan da 1920'li yıllardaki mevcut olan “burjuva” karakterli mahkeme ve tahkim mahkemelerinin ve aynı zamanda *ad hoc* tahkimin işleyiş tarzının⁵ o dönemin gereksinimlerine cevap vermemesi, Sovyet Hükûmetinin kendine has tahkim kurumunu yaratması ve daimi hakemlik kurumuna önem vermesine sebep oldu⁶. Bu nedenle, 1930 yılında Merkezî Yürütme Komitesi ve Halk Komiserliği Konseyi tarafından, SSCB Ticaret Odası Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu (SSCB DTTK), 1932 yılında SSCB Ticaret Odası Dış Ticaret Tahkim Komisyonu⁷ (Dış Ticaret Tahkim Komisyonu) kurulmuştur⁸.

² Bruntseva, E.V.: **Mejdunarodny Kommerçeskiy Arbitraj**, Moskova, 2001, s. 57.

³ Bruntseva, s. 57; Lebedev, S.N.: “**Arbitration in Soviet- American Trade Relations**”, 5 Denv., J, Int'l. & Pol'y., 1975, s. 338, (**Arbitration**).

⁴ 18 Ekim 1922 tarihli ABD ve SSCB arasında Ticarî İlişkilerin Genel Prensiplerine İlişkin Anlaşma'da uyuşmazlıkların çözüm aracı olarak tahkim seçilmiştir. Bu anlaşma için bkz. Lebedev, Arbitration, s. 337-339; 1925 tarihli SSCB ile Almanya arasında ve 1927 tarihli SSCB ile Letonya arasında Ticarî İlişkilere İlişkin Anlaşmalar için bkz. Hazard, J.N.: “**Soviet Commercial Arbitration**”, 1 Int'l Arb. J., 1945, s. 8,10.

⁵ 1925 tarihli SSCB ile Almanya arasında ve 1927 tarihli SSCB ile Letonya arasında Ticarî İlişkilere İlişkin Anlaşmalarda “*ad hoc*” tahkim tercih edilmesine rağmen, uygulamada, tahkime sıklıkla başvurulmamıştır. Anlaşmalar için bkz. Hazard, s. 8,10.

⁶ Bruntseva, s. 57; Viechtbauer, V.: “**Arbitration in Russia**”, 29 Stan, J, Int'l., 1992-1993, s. 360.

⁷ Dış Ticaret Tahkim Komisyonu, Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserliği Konseyi'nin 17 Haziran 1932 tarihli kararı ile Birlik Ticaret Odası tarafından kurulmuştur. 17 Haziran 1932 tarihli Karar esas alınarak Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nun Tüzüğü kabul edilmiştir. Bkz. Viechtbauer, s. 36.

⁸ Bruntseva, s. 57; Viechtbauer, s. 365; Lund, L.A./Marişeva, N.İ.: **Kurs Mejdunarodnoqo Çastnogo Prava**, C. 3, Moskova, 1976, s. 228; Tnel, A./Hvaley, V.: **Mejdunarodny Kommerçeskiy Arbitraj v Çentralnix i Vostoçnix Stran Evropı i Soodrujestvo Nezavisimix Gosudarstv**, Moskova, 2001, s. 220 ve s. 248; Lund, L.A.: **Kurs Mejdunarodnoqo Çastnogo Prava**, C. 3, Moskova, 2002, s. 951 ve s. 956, (**Çastnogo Pravo**); Zykov, R.O.: “**Arbitration Under New Rules of The International Commercial Arbitration Court in Moscow**”, Nordic Journal of Commercial Law, 1/2006, s. 2.

Bunlardan hiç biri devlet mahkemeleri sistemine dâhil değildi, bunlara sosyal teşekkül (*social organization*) olarak bakılmaktaydı. Dolayısıyla SSCB Ticaret Odası'na⁹ da sosyal teşekkül vasfı verilmişti¹⁰. Bu dönemde kural olarak sosyal teşekküllerin, Dış Ticaret İlişkileri Bakanlığı¹¹ ile hiçbir bağlantısı bulunmamaktaydı ve her bir sosyal teşekkül, tüzel kişiliğe ve kendi malî bütçesine sahipti. Şunu da belirtmek gerekir ki, her iki hakemlik kurumu kendi Tüzük kurallarına tâbiydi¹².

Her iki tahkim kurumu batı tahkim kurumlarının yapıları örnek alınarak kurulmuştu. Bu nedenle, kısa bir süre içerisinde en büyük milletlerarası tahkim merkezlerinden birine dönüşebilmişlerdi¹³. Nitekim bu bağlamda, Rus hukukunda tanınmış uzman olan *U.Batler*, Dış Ticaret Tahkim Komisyonu ve SSCB DTTK için şöyle söylemiştir: “Dış Ticaret Tahkim Komisyonu ve SSCB DTTK kendi bağımsızlıkları ve tarafsızlıkları sebebiyle farklı üne sahiptir”¹⁴.

Dış ticaretin devletin etkisi altında olması sebebiyle, mevcut milletlerarası tahkimin, tamamen Sovyet dış ticaret şirketlerinin menfaatlerine hizmet ettiği yönünde yorumlar yapılmaktaydı. Aslında tahkim “milletlerarası” niteliğe sahip olmasına rağmen, dış ticaret tahkimi olarak ifade ediliyordu¹⁵. Uygulamada ağırlıklı olarak uzun süre tüm dış ticaret uyuşmazlıkları, SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu yahut SSCB DTTK önünde görülmüştü; ender hallerde taraflarca devlet mahkemelerine uyuşmazlıkların halli için başvuruluyordu¹⁶.

SSCB döneminde milletlerarası tahkimin gelişimini, 1950-60'lı yılların sonunda Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'ne (The Council of Mutual Economic Assistance -CMEA-)¹⁷ üye devletlerin gerçek ve tüzel kişileri için kabul görmüş bir

⁹ Birlik Ticaret Odası 1972 yılından itibaren ismi değiştirilerek Ticaret ve Sanayi Odası olmuştur.

¹⁰ Bruntseva, s. 57; Viechtbauer, s. 373; Lebedev, **Arbitration**, s. 339

¹¹ 1986 yılına kadar Dış Ticaret Bakanlığı olmuştur.

¹² Bruntseva, s. 57; Viechtbauer, s. 373.

¹³ Bruntseva, s. 57.

¹⁴ Lebedev, S.N.: **Mejdunarodny Torgoviy Arbitraj**, Moskova, 1965, s. 165, (**Mejdunarodny**).

¹⁵ Milletlerarası Ticarî Tahkime İlişkin 1961 tarihli Avrupa Sözleşmesi'nin Rusça'ya resmî çevirisinde de aynen yukarıda belirttiğimiz gibi, “milletlerarası” kelimesi değil, “dış ticaret tahkim” kelimesi kullanılmıştır. Dolayısıyla, tam olarak “1961 tarihli Dış Ticaret Tahkimine İlişkin Avrupa Konvansiyonu” olarak Rusça'ya resmî çeviri yapılmıştır.

¹⁶ Bruntseva, s. 57.

¹⁷ Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi 1949 yılında kurulmuştur ve 14 Aralık 1959 yılında Yönetmeliği kabul edilmiştir. Konseyin temel amacının, üye ülkelerin millî ekonomisinin plânlı şekilde gelişmesinin ve üye ülkelere mensup vatandaşların refahını sağlamak olduğu beyan edilmiştir. Bkz. Viechtbauer, s. 368.

takım “Genel Şartlar” etkilemiştir. Bir nevi sosyalist ülkelerin ortak pazarı niteliğindeki Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'ne üye devletler, kendi aralarındaki ticarî, ekonomik, teknik ve bilimsel işbirliğini geliştirmek ve bu amaca uygun olarak yerli hukuklarını birleştirmek amacıyla bir takım “Genel Şartlar” imzalamışlardır. Bunlardan ilki, “Ticarî Malların Teslimine Dair Genel Şartlar”dır. Diğeri ise, “Makina, Teçhizat ve Sair Gereçlere İlişkin Teknik Hizmetlere Dair Genel Şartlar” ile “Makina ve Teçhizatın Teslimi ile İlgili Sair Teknik Hizmetlerin Temini ve Bir Elde Toplanmasına Dair Genel Şartlar”dır. Sosyalist ülkelerin kendi aralarındaki mal, hizmet ve eşya mübadesisini veya alım satım ilişkilerini düzenleyen bu anlaşmaların her üçü de sözleşmelere konu olan akitlerden doğan ihtilafların zorunlu olarak tahkim mahkemelerinde çözümleneceğini öngörmektedir. Bu düzenlemelere göre, tüm uyuşmazlıklar, dâvalının mensup olduğu devletin tahkim kurumunca ya da tarafların açıkça anlaşmada belirlemesi durumunda, Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'nin üyesi olan üçüncü devletin tahkim kurumunca çözümlenecektir. Görüldüğü gibi, yetkili tahkim mahkemesi, ya dâvalının ülkesindeki veya tarafların anlaşması ile belirlenen üçüncü bir Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'nin üyesi olan ülkenin tahkim kuruluşudur. 1960'lı yılların ortalarına kadar, Sovyet dış ticaret şirketleri ile Batı şirketleri arasında yapılan anlaşmalarda, tahkim şartına sıklıkla rastlanmakta ve özellikle kurumsal tahkim tercih edilmekteydi. Bu dönemde uyuşmazlıkların Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nca çözümlenmesini düzenleyen anlaşmalara sıklıkla rastlanmaktaydı¹⁸.

Bu yaklaşım, 1960'lı yılların ortalarına kadar devam etti ve bu dönemde farklı bir yaklaşım izlenmeye başladı. Batılı şirketler, Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nu değil, üçüncü devletin tahkim odasını tercih etmeye başladılar. Yapılan anlaşmalarda uyuşmazlığın çözüm aracı olarak, Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü, Sovyetler döneminde Doğu-Batı bloku arasındaki ticarî anlaşmalardan doğan uyuşmazlıklarda yaygın şekilde başvurulmuş bir tahkim merkezi idi¹⁹.

¹⁸ Lund, L.A.: **Çastnogo Pravo**, s. 950-953; Anufriyeva, L.P: **Mejdunarodnoe Çastnoe Pravo, Mejdunarodny Kommerçeskiy Arbitraj**, C. 3, Moskova, s. 131-138.

¹⁹ Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü, Stockholm Ticaret Odası tarafından yerel ve milletlerarası ticarî uyuşmazlıkları çözümlenmek amacıyla kurulmuştur ve kurulduğu 1917 yılından beri halen faaliyetini sürdürmektedir. Enstitü, Stockholm Ticaret Odası'ndan bağımsız bir tüzel

Bu gelişmede, SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu, ABD Amerikan Tahkim Odası ve Stockholm Ticaret Odası arasında 1977 yılında ABD-SSCB menşe'li şirketler arasındaki ticarî anlaşmalarda taraflar arasındaki uyuşmazlıkların belirtilen tahkim kurumlarından her hangi birinde çözümlenmesine ilişkin düzenleme içeren anlaşma akdedilmiştir. 1977 tarihli anlaşmanın etkisi ile ABD-SSCB menşe'li şirketler arasındaki ticarî anlaşmalarda, uyuşmazlıkların Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünde çözümünü öngören tahkim klozlarını sıklıkla rastlanmaktaydı²⁰. Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'nün tercih sebebi olmasında etkili olan nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

- Gelişmiş milletlerarası ticarî tahkim mevzuatı;
- Milletlerarası ticaret ilişkilerinde yüksek ihtisas sahibi olan (yüksek vasıflı) uzmanların mevcudiyeti;
- İsveç hakemlerinin tarafsızlığı;
- İsveç'in bir ülke olarak SSCB'ye coğrafi bakımdan yakın yerleşimi;
- İsveç mahkemelerinin tahkimi kabul etmesi ve tarafsız çalışma imkânının sağlanması.

Sovyet dış ticaret şirketleri, İsveç'ten başka Avusturya, Finlandiya ya da İsviçre gibi ülkelerin yanı sıra İngiltere tahkimini de tercih etmekteydiler, çok ender hallerde Milletlerarası Tahkim Odası Tahkim Mahkemesine başvurulduğuna rastlanmakla birlikte; uygulamada Amerikan Tahkim Odasına başvuru yapılmadığı görülmektedir. Bu dönemde Batılı şirketlerin Moskova tahkiminden kaçınmalarının sebeplerinden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Hakemlerin yalnız Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nun belirlediği listeden atanmakta olmaları ve listedeki tüm hakemlerin, SSCB vatandaşlığına mensup kişilerden oluşması;
- Sovyet hakemlerinin parti ve devlet kurumlarına bağımlılığı;

kişiliği haiz, kurumsal tahkim merkezidir. Bkz. Komarov, A.S./Franke, U.: “**The ICAC and The SCC Institute: Brief Comparative Analyses**”, Stockholm Arbitration Newsletter, 2/2002, s. 2.

²⁰ Anlaşma metni için bkz. Viechtbauer, s. 365.

- Tahkim yargılamasının yalnızca Rus dilinde olması ve tahkim yeri olarak tüm hallerde Moskova'nın seçilmesi;
- Tahkim şartının geçerliliğinin, tüm hallerde Sovyet hukukuna göre belirlenmesi;
- Devlet mahkemelerindeki yargılama sistemine benzer tahkim yargılamasının varlığı;
- Yabancı hukuk mevzuatının yorumlanmasında, hakemlerin yabancı hukukla ilgili bilirkişiye başvurmaksızın karar vermeleri.

Bu şartlar, görüldüğü gibi, SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nun tahkim kurumu değil, aslında tahkim maskesi altında ihtisaslaşmış millî mahkeme fonksiyonunu gerçekleştirdiği yönünde yabancı doktrinde bir düşünce yaratmaktaydı²¹.

1980'li yılların ortası ve sonunda mevcut ekonomi politikasındaki değişiklikler ve *perestroyka* (yeniden yapılandırma) Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nun statüsünün değişmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır ve 1987 yılında Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nun ismi, SSCB Ticaret ve Sanayi Odası Tahkim Mahkemesi (SSCB Tahkim Mahkemesi) olarak değiştirilmiştir. Bununla ilgili 1988 yılında SSCB Tahkim Mahkemesi Tüzüğü kabul edilmiştir. Bunun dışında, SSCB'de milletlerarası ticarî tahkimle ilgili özel hükümler içeren bir Kanun, 1993 yılına kadar mevcut değildir. 1993 tarihli Rusya Federasyonu Milletlerarası Ticarî Tahkim Kanunu'nun (RF MTTK) kabulünden sonra, Rusya'da tam olarak iç tahkim ve milletlerarası tahkimi ayrı ayrı düzenleyen kanunlar kabul edilmiştir. Ayrıca RF MTTK'nun kabulünden sonra, SSCB Tahkim Mahkemesi'nin ismi, Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayi Odası Milletlerarası Ticari Tahkim Mahkemesi (RF MTTM) olarak değiştirildi²².

²¹ Viechtbauer, s. 365.

²² Zykov, R.O.: **Arbitration Under New Rules of The International Commercial Arbitration Court in Moscow**, *Nordic Journal of Commercial Law*, 1/2006, s. 2.

2. SSCB'nin Ardılı Olduğu Dönem

SSCB dağıldıktan sonra milletlerarası ticarî tahkimin gelişimi, çeşitli kanunlar dahilinde izlenmekteydi. İlk olarak 1992 yılında “Ticarî Uyuşmazlıkların Çözümüne İlişkin Tahkim Mahkemeleri Düzenlemeleri” kabul edildi. Bu düzenlemeler iç tahkimle beraber, milletlerarası tahkimi de düzenlemekteydi. Sonradan RF MTTK'nun kabulü Rusya'da tam olarak iç tahkim²³ ile milletlerarası ticarî tahkimin farklı düzenlemelere tâbi tutulması gereğini ortaya çıkardı. Bu Kanun, RF tahkim mevzuatında büyük öneme sahip olmuştur. Kanun milletlerarası ticarî tahkime ilişkin özel hükümler içermekte; milletlerarası nitelikli uyuşmazlıklar hakkında uygulama alanı bulmaktadır. Diğer taraftan bu Kanunun kabulünde 1985 tarihli Milletlerarası Ticarî Tahkime İlişkin UNCITRAL Model Kanunu esas alınmıştır²⁴.

SSCB'nin dağılmasına rağmen, SSCB döneminde kurulan her iki tahkim kurumu halen faaliyetini sürdürmektedir²⁵.

RF MTTM'nin zorunlu tahkim aracı olma niteliğine değinmekte fayda vardır. Zorunlu tahkim sosyalist sistemine has bir husus oluşturmaktaydı²⁶. SSCB'nin ardılı olduğu dönemde bu nitelik ortadan kalkmıştır. Zorunlu tahkim SSCB döneminde yaşamını Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'nin Anlaşmaları, özellikle 1972 tarihli İktisadî, Bilimsel ve Teknik İşbirliğinden Doğan Medenî-Hukukî Uyuşmazlıkların Tahkimde Çözülmesine İlişkin Moskova Anlaşması²⁷ (Moskova Anlaşması) ile sürdürmüştür²⁸.

²³ RF'nda iç tahkimi 24 Temmuz 2002 tarihli “Tahkim Mahkemeleri” Kanunu düzenlemektedir. İç tahkim mahkemelerinin adlandırılmasında da hukuk metinlerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bazı İngilizce hukuk metinlerinde bu Kanun'un ismi “*Third Party Courts*” olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu mahkemeler “*arbitral tribunal*” (“*Third Party Courts*” means “*arbitral tribunal*” in Russia) anlamına gelmektedir. Bkz. Laurence, P.: “**Comments on the Information Letter Issued by the Presidium of the Supreme Commercial Court of the Russian Federation on December 22, 2005**”, *Journal of International Arbitration* 23 (5), 2006/October, s. 435.

²⁴ Komarov/Franke, s. 4.

²⁵ Burada tahkim kurumları olarak 1932 yılında kurulmuş ve şu an mevcut olan RF MTTM ve 1930 yılında kurulmuş olan RF Ticaret ve Sanayi Odası Deniz Tahkim Komisyonundan (RF DTTK) söz edilmektedir.

²⁶ Yazar *J. Stalev*'e göre, zorunlu tahkimin bir tek Moskova Konvansiyonu'nda değil, milletlerarası anlaşmalarda da yer alması ve hatta uyuşmazlık halinde devlet mahkemelerine gitmeksizin tahkime başvurulmasının belirtilmesi tahkimin niteliğine ters düşer. Bkz. Dmitriyev, G. K.: **Mejdunarodnyy Kommerçeskiy Arbitraj**, Moskova, 1997, s. 26.

²⁷ Moskova Anlaşması, Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'ne üye sosyalist ülkelerin ekonomik entegrasyonunun tesisi amacıyla düzenlenmiştir. Anlaşmaya taraf ülkelerdeki iktisadî teşebbüslerin, ihtilâflarını akit devletlerdeki ticaret odaları bünyesinde bulunan tahkim kurumları

Ancak Konseyin²⁹ dağılması ile birçok akit devletin Moskova Anlaşmasını tanımadığını ilân etmesi nedeniyle anlaşmanın geleceği belirsizdir³⁰. Sonuç itibariyle, anlaşmanın uygulaması önemli ölçüde geçerliliğini kaybetmiştir. Buna rağmen, RF MTTM tatbikatında Moskova Anlaşmasının uygulaması ile ilgili bir dizi karara rastlanmaktadır. Bu kararları incelediğimizde, Moskova Anlaşması hükümlerine RF MTTM uygulamasında 1997 yılına kadar sıklıkla başvurulduğunu söyleyebiliriz³¹.

Burada cevaplandırılması gereken husus, SSCB'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmaların RF'nda yürürlükte olup olmadığına ilişkindir. SSCB'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar bugünkü RF'nda yürürlüktedir. RF 24 Aralık 1991 tarihinden itibaren SSCB'nin halefi olarak sürdürmektedir³².

B. Rusya Federasyonu'nda Milletlerarası Ticarî Tahkimle İlgili Kurumlar

Bu başlık altında milletlerarası kurumsal tahkim kurumları olarak kabul edilen Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayî Odası Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesi (RF MTTM) ve Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayî Odası Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu (RF DTTK) incelenecektir.

aracılığı ile çözmeleri istenilmektedir. Moskova Anlaşması'na zamanında Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Macaristan, Moğolistan, Polonya, Romanya ve SSCB (RF Anlaşmaya tarafılığını sürdürmekte) taraf olmuştur.

²⁸ Aslında zorunlu tahkim mefhumunun varlığı SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonuna sosyalist bloku ülkeleri arasında büyük ün kazandırmıştır. Bkz. Shelkopyas, N.: **“The Belarusian Law on International Arbitration Court. The Spirit or the Letter of the Model Law?”**, Journal of International Arbitration, Vol. 17, December 2000, No. 6, s. 155.

²⁹ 1990'lı yıllarda Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'nin dağılmasıyla bir çok devlet Moskova Anlaşmasını tanımadığını ilân etmeye başladı. Örneğin, 18 Ekim 1994 yılında Macaristan, 15 Aralık 1995 yılında Polonya ve bunların ardından Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Bulgaristan gibi ülkeler Anlaşmayı tanımadıklarını ilân ettiler. Ancak RF bu Anlaşmayı tanımadığını resmen ilân etmediğinden halen taraf sıfatını korumaktadır.

³⁰ Lehtinen, L.: **“Resolution of International Business Disputes in Russia”** www.ulapland.fi/includes/file_download.asp (son ziyaret tarihi: 15.03.2009).

³¹ Moskova Anlaşmasının uygulanması ile ilgili RF MTTM'nin 19/1996 sayılı 17.03.1997 tarihli, 229/1996 sayılı 05.06.1997 tarihli, 328/1995 sayılı 05.11.1996 tarihli, 283/1996 sayılı 26.09.1997 tarihli kararları için bkz. Rozenberg, M.G.: **Arbitrajnaya Praktika za 1996-1997**, Moskova, 1998, s. 186 vd., (**Praktika za 1996-1997**).

³² Rozenberg, M.G.: **Mejdunarodny Dogovor i İnostrannoye Pravo v Praktike Mejdunarodnoqo Kommerçeskoqo Arbitrajnoqo Suda**, Moskova, 1998, s. 210, (**İnostrannoye Pravo**).

1. Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayî Odası Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu

1930 tarihli Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu (DTTK)³³ SSCB döneminde kurulan ilk daimî kurumsal tahkim kurumudur. Bugünkü RF DTTK, SSCB DTTK'nın devamıdır³⁴. DTTK RF Ticaret ve Sanayî Odası'ndan bağımsızdır³⁵.

Bu alandaki bazı Rus hukukçularına göre, RF DTTK'nun kuruluşu, 27 Ağustos 1918 tarihli, uyuşmazlıkların tahkimde çözülmesini öngören Brest-Litovskiy Anlaşmasından 1930 yılına kadar yürütülen SSCB'nin tahkime ilişkin politikasının sonucunda ortaya çıkmıştır³⁶.

DTTK, 1932 yılında kurulmuş SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'ndan farklı olarak hem iç hem de milletlerarası ticarî uyuşmazlıkları çözmek yetkisine sahiptir³⁷. Bu Komisyon ilk kurulduğunda yalnız denizde kurtarma ile ilgili hukukî uyuşmazlıklar dahilinde yetkiye sahipti³⁸. Sonradan DTTK'nın yetki alanı genişledi ve DTTK deniz taşımacılığı, deniz acenteliği, deniz sigortası ve aynı zamanda gemilerin (teknelerin) kiralanmasına ilişkin uyuşmazlıklarda da yetkiye sahip oldu³⁹.

SSCB'de bu tür bir Komisyonun mevcudiyeti Batı Avrupa'yı ve özellikle İngiltere'yi endişelendirdi. Çünkü İngiltere deniz ticareti alanında en tecrübeli devletlerden biriydi ve gelecekte ona rakip olacak bu tür bir Komisyonun, özellikle de SSCB'de bulunmasına karşıydı⁴⁰.

³³ Söz konusu Tahkim Komisyonunun ismi Rusçada RF Ticaret ve Sanayî Odası Deniz Tahkim Komisyonu olarak belirlenmiştir. Ele aldığımız konu içerisinde, buna da katıldığımız görüş dahilinde RF Ticaret ve Sanayî Odası Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu olarak ifade edilmesi daha uygun olur, çünkü söz konusu tahkim kurumunun yetkili olduğu uyuşmazlıklar deniz ticareti ile ilgilidir. Görüş için bkz. Tnel/Hvaley, s. 248.

³⁴ RF MTTK'na ek olarak kabul edilen RF DTTK Düzenlemesinin 7. md'ne göre, şu anki Komisyon 1930 yılında kurulan Komisyonun halefi sayılmaktadır.

³⁵ RF DTTK Düzenlemesinin 1. md.'sinde belirtilmiştir.

³⁶ Lebedev, S.N.: **Morskaya Arbitrajnaya Komissiya**, Moskova, 1980, s. 5-6, (**Morskaya Arbitrajnaya Komissiya**).

³⁷ RF MTTK'na ek olarak kabul edilen RF DTTK Düzenlemesinin 2. md.'sinde, söz konusu Komisyonun hem iç suları hem de milletlerarası sulara yetkili olmasına ilişkin düzenleme bulunmaktadır.

³⁸ Viechtbauer, s. 379.

³⁹ SSCB DTTK'nun yetkisi ile ilgili 1936-1960 yılları arasında yapılan pek çok değişiklik, Komisyonun yetkisini genişletti. Özellikle değişiklikler 1936 yılında yapılmıştır. 1936 yılında gemi kira kontratı, deniz taşımacılığı, deniz acentesi ve sigortasına ilişkin ilişkilerden doğan uyuşmazlıklara bakmaya Komisyon yetkili kılınmıştır.

⁴⁰ Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu'nun Faaliyetine İlişkin Rapor, Sovyetler Birliği Ticaret

RF DTTK'nda cereyan eden tahkimin kendine has özellikleri mevcuttur. Bunlar, RF DTTK'nun hukukî statüsü ile tahkim faaliyetinin icrasında izlediği kural ve tahkim konusu ilişkilerinin niteliğinden kaynaklanmaktadır. RF DTTK tahkiminin birinci özelliği, kurumsal nitelikte olmasıdır. Doktrinde genel olarak kurumsal tahkim daimî bir tahkim kuruluşunun idaresinde, onun önceden hazırladığı kurallarına göre cereyan eden tahkim olarak tanımlanmaktadır⁴¹.

Bilindiği gibi, kurumsal tahkimde “millî” ve “milletlerarası” olarak ikili bir ayırım mevcuttur. RF DTTK “millîlik” vasfı taşıyan bir daimî kurumsal tahkim kurumudur. RF DTTK'nun “millîlik” vasfı onun belirli bir devletin bünyesinde kurulmuş olmasından kaynaklanmakta; yukarıda adı geçen RF Ticaret ve Sanayî Odası bünyesinde kurulmuş olmasıdır. RF DTTK tahkiminde aynı zamanda irade serbestliği prensibi tanınmakta; tahkim yerinin tayini, tahkim usul ve esasını yönetecek kuralları tespitinde taraflara tamamen serbestlik verilmektedir. Diğer taraftan, RF DTTK tahkiminde tarafların iradî düzenlemelerinin yokluğunda, bu iradenin yerini alacak daimî ve önceden hazırlanmış objektif kurallar mevcuttur ve böylece, kurumsal tahkimden beklenen fayda ve kolaylıklar da sağlanabilmektedir.

RF DTTK tahkiminin ikinci özelliği uzmanlaşmış bir tahkim kurumu olmasıdır. RF DTTK'nun “uzmanlaşmış olma” vasfılığı onun deniz ticareti ile ilgili tüm uyuşmazlıklara bakmaya yetkili olmasından kaynaklanıyor.

DTTK'nın uzmanlaşmış daimî kurumsal tahkim merkezi olarak nitelendirilen düzenleme ilk olarak, RF MTTK'nda yer almaktadır⁴². Aynı yılda RF MTTK'na ek olarak RF DTTK'na İlişkin Düzenleme (RF DTTK Düzenlemesi) ve 1 Ocak 2007 tarihinde RF DTTK Tüzüğü (RF DTTK Tüzüğü) kabul edilmiştir⁴³. RF DTTK, RF

Odasının Yıllık Dergisi, S. 11-12, Moskova, 1932, s. 62

⁴¹ Kurumsal tahkimle ilgili aynı tanımlama Rus hukuk doktrininde yer almaktadır. Ayrıntılı olarak bkz. Bruntseva, s. 105; Türk hukuk doktrininde de aynı tanımlama söz konusudur. Ayrıntılı olarak bkz. Şanlı, C.: **Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk**, Ankara, 1986, s. 72, (**Tahkim**).

⁴² RF MTTK'nun 2. md.'de yer alan “*tahkim*” (*arbitraj*) ifadesi hem “*ad hoc*”, hem de kurumsal tahkimi, özellikle kurumsal tahkim kurumları olarak tanınan RF Ticaret ve Sanayî Odası bünyesinde kurulan MTTM ve DTTK'nu kapsamaktadır.

⁴³ Çalışmamızda kullandığımız “Düzenleme” ve “Tüzük” kelimeleri tamamen farklıdır. Söz konusu “Düzenleme” 7 maddeden oluşmakta; RF DTTK'nun hukukî yapısı ile ilgili, örneğin, RF DTTK'nun SSCB DTTK'nun halefi sayılması, kurumsal daimî bir tahkim kurumu olması, hem iç, hem de milletlerarası unsurlu deniz ticareti uyuşmazlıklarında yetkili olması gibi konuları düzenlemektedir. “Tüzük” ise, RF DTTK'nun hukukî yapısı ile tahkim faaliyetinin icrasında

DTTK Düzenlemesinin 2. maddesi ile ona verilmiş yetki çerçevesinde, RF MTTK'nun hükümlerine dayanarak faaliyetini sürdürmektedir. RF DTTK teknelerin kirası, deniz yük taşımacılığı, denize dökülen nehirlerdeki taşımacılık; deniz sigortası; teknelerin ve diğer deniz araçlarının yedeğe alınması; deniz teknelerinin ve deniz araçlarının satımı, tamiri ve ipoteği; bilimsel teknik işbirlikleri için deniz teknelerinin kullanımı; deniz teknelerinin kurtarılması; batmış teknelerin yahut taşınır malların kurtarılması; deniz teknelerinin kazaya uğraması ve zararlarla ilgili; denizde balık avı ile doğan zarar nedeniyle oluşan uyuşmazlıklarda yetkilidir.

Genel olarak RF DTTK, deniz ticaretine ilişkin akit yahut akit dışı tüm özel hukuk uyuşmazlıklarında, uyuşmazlık taraflarının, Rusya tebaası olup olmadığına bakılmaksızın, yani tarafların yabancı olması halinde dahi yetkiye sahiptir. RF DTTK, RF'nun tarafı olduğu milletlerarası anlaşmaların düzenlediği hukukî konularda da yetkilidir⁴⁴.

RF DTTK'nda tahkim prosedürü, dâvacı tarafından DTTK'nun Sekreterliğine sunulan bir dâva dilekçesi (tahkim müracaatı) ile başlatılır. Dâva dilekçesi, tarafların ad ve adreslerini, dâva konusu talepleri ve dayanaklarını, talep konusu meblağı veya edimleri, hakemlerin sayısını, hakem veya hakemlerin isim, adres ve kimlik bilgilerini, Komisyonun yargı yetkisini öngören tahkim şartı veya tahkim anlaşmasını içermelidir⁴⁵. Dâvalı, tahkim talebini alması takiben otuz gün içinde hakemini seçerek veya hakem atama yetkisini DTTK Başkanına devrettiğini bildirerek cevap vermelidir. Dâvalı bu sürede karşı dâva da açabilir. Kural olarak tahkim mahkemesi üç hakemden oluşur. Bununla beraber taraflar, mahkemenin tek hakemden veya birden çok hakem içeren bir heyetten oluşacağını serbestçe kararlaştırabilir. Dâvacı veya dâvalı tarafından, hakem ve yedek hakemin veya hakemlerin seçilmemesi halinde, DTTK Başkanı tarafından hakem listesinden hakem ve yedek hakemler seçilir⁴⁶.

izlediği tüm konuları düzenlemekte ve 45 madde içermektedir. Ayrıntılı olarak RF DTTK Düzenlemesi ve RF DTTK Tüzük metni için bkz. www.tpprf-mkac.ru (son ziyaret tarihi: 15.03.2009).

⁴⁴ Bkz. RF DTTK Düzenlemesi, 3. md.

⁴⁵ Bkz. RF DTTK Tüzüğü, 4.1, 4.2, 4.3 par.

⁴⁶ Bkz. RF DTTK Tüzüğü, 5. ve 6. par.

RF DTTK, DTTK Başkanlığı'nın teklifi üzerine beş yıllık süre için RF Ticaret ve Sanayî Odasının atanmış hakem listesine sahiptir. Bu listede yer alan hakemler, RF Ticaret ve Sanayî Odasından bağımsızdırlar⁴⁷.

RF DTTK tahkiminin üçüncü özelliği tarafların hakemlerini veya yedek hakemlerini listeden seçebilecekleri gibi, liste dışından da diledikleri ülkeden seçebilmeleridir⁴⁸.

RF DTTK tahkim kurallarına göre, DTTK Başkanlığı her bir tahkim dâvasında bir raportör atar. Raportör duruşmaların zabıtlarını tutar, fiilen dâvayı yürütür. Raportörler listesi de beş yıl süre için oluşturulur ve DTTK Başkanı tarafından her dâva için bu listeden raportör atanır⁴⁹.

RF DTTK'nun merkezi ve duruşma yeri Moskova'dır. Ancak, taraflar RF DTTK tahkimi tercih ettikleri halde söz konusu tahkim kurumunun kuralları taraflara duruşmaların Moskova dışında yapılmasını kararlaştırma imkanı vermektedir⁵⁰.

RF DTTK 'nun baktığı dâvada teati edilen belgeler, DTTK'na ait veya tahkim prosedürüne ilişkin belgeler hariç, taraflar arasındaki anlaşma dilinde veya taraflar arasında yürütülen iletişim dilinde veya Rusça olabilir. Bununla beraber, DTTK gerekli gördüğünde veya taraflardan birinin talebi üzerine söz konusu belgelerin Rusça'ya çevrilmesini kararlaştırabilir⁵¹.

RF DTTK tahkiminde yargılama lisanı Rusça'dır. Ancak söz konusu Komisyon, tarafların anlaşması ile yargılamayı bir başka lisanda yürütebilir. Komisyon Rusça bilmeyen tarafa, masrafı karşılanmak şartıyla tercüman temin edebilir⁵².

RF DTTK tahkiminde dâva süresi hakem heyetinin oluşumundan itibaren 180 gündür⁵³.

⁴⁷ Bkz. RF DTTK Tüzüğü, 2. par.

⁴⁸ Bkz. RF DTTK Tüzüğü, 6.4. par.

⁴⁹ Bkz. RF DTTK Tüzüğü, 2.6. par.

⁵⁰ Bkz. RF DTTK Tüzüğü, 2.7. par.

⁵¹ Bkz. RF DTTK Tüzüğü, 3. par. ve 15. par.

⁵² RF DTTK Tüzüğü, 11. par.

⁵³ RF DTTK Tüzüğü, 3.6. par.

Son olarak söylemek gerekir ki, RF DTTK tahkiminin prosedür tarzı, RF MTTM'nin izlediği tahkim prosedürü ile aynıdır. Tabii ki, bazı konularda farklılıklar bulunmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, DTTK hem iç, hem de milletlerarası nitelikli hukukî ihtilâflara baktığı halde, RF MTTM sadece milletlerarası nitelikli hukukî ihtilâflar çözmeye yetkilidir. Her iki tahkim kurumunun ortak noktası, RF Ticaret ve Sanayî Odası tarafından kurulmuş olmalarıdır. Farklı noktası DTTK'nun uzmanlaşmış, başka bir deyişle, deniz ticareti ile ilgili uyuşmazlıklara bakmakta yetkili olan bir tahkim kurumu, RF MTTM'nin ise tüm milletlerarası nitelikli uyuşmazlıklarda genel yetkiye sahip bir tahkim kurumu olmasıdır.

2. Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayî Odası Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesi

Kuruluşları itibariyle birbirinden çok farklı tahkim kurumları mevcuttur. Bunlar sırasıyla doğrudan özel kişilerce yerel hukukun temelleri üzerinde; devletler arasında akdedilen ikili ve çok taraflı anlaşmalarda oluşturulan örgütlerce; ikili ve çok taraflı anlaşmalarda devletler tarafından milletlerarası alanda özel kişilerce; ulusal düzeyde oluşturulan ticaret ve sanayî odaları, üniversiteler, merkezler veya enstitüler tarafından ya da muayyen sektörlerde faaliyet icra eden meslek veya sektör mensuplarınca kurulmuştur⁵⁴.

Belirli bir ülkenin ticaret veya ticaret-sanayî odalarında kurulan tahkim mahkemeleri, “milletlerarası ticarî tahkim mahkemesi” olarak isimlendirilmesine rağmen, milletlerarası niteliğe sahip değildir. Bu halde millî boyutta mevcut olan ancak milletlerarası unsurlu hukukî ilişkileri esas alan tahkim mahkemesinden söz edilmektedir⁵⁵.

RF MTTM de bu suretle RF'na ait Ticaret ve Sanayî Odası bünyesinde kurulan ve milletlerarası unsurlu hukukî uyuşmazlıkları çözmek bakımından yetkili kılınan iç hukuka ait bir kurumsal tahkim kurumudur. RF MTTM, RF Ticaret ve Sanayî Odası'ndan bağımsızdır ve daimî bir tahkim kurumudur. RF MTTM, eski

⁵⁴ Şanlı, C.: **Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, B. 2, İstanbul, 2002, s. 243-244, (**Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**).

⁵⁵ RF MTTM, Viyana Federal Ekonomi Odası Milletlerarası Tahkim Merkezi örnek olabilir.

Sovyetler Birliği döneminden kalma çok önemli bir tarihsel temele ve üne sahiptir. RF MTTK, RF MTTK'na ek olarak kabul olunan 7 Temmuz 1993 tarihli RF MTTM'ne İlişkin Düzenlemeye (RF MTTM Düzenlemesi) göre, bugünkü Mahkeme, adı geçen eski Mahkeme'nin halefi sayılmaktadır. Mahkeme'nin mevcut Tüzüğü⁵⁶, 18 Ekim 2005 tarihinde RF Ticaret ve Sanayî Odası'nca onaylanan kurallardan oluşmaktadır⁵⁷.

Şu anki RF MTTM, Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserliği Konseyi'nin 17 Haziran 1932 tarihli kararı ile SSCB Ticaret Odası tarafından kurulmuştur. SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu, farklı devletlere mensup kişilerarası dış ticaret akdî ilişkilerden ve diğer millerlerarası ilişkilerden doğan uyuşmazlıklara bakmaya yetkilidir. 1975 yılında SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonuna ilişkin Tüzük kuralları revize edilerek yeni düzenleme oluşturulmuştur. SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu, taraflar arasındaki dış ticaret akdî ilişkilerinden ve diğer millerlerarası ilişkilerden doğan uyuşmazlıkları çözmeye yetkili kılınmıştır. Görüldüğü gibi, yukarıda adı geçen tarafların “*farklı devletlere mensup olma*” ifadesi ortadan kalkmıştır. Sonradan, 1987 yılında SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nun ismi değiştirilerek, SSCB Tahkim Mahkemesi olarak tanımlanmıştır. 1988 yılında ise, eski Tüzük kuralları revize edilerek *joint venture* şeklinde kurulmuş şirketlerarası ilişkilerden ve bilimsel teknik işbirliğinden doğan uyuşmazlıklar da SSCB Tahkim Mahkemesi'nin yetki alanına dahîl edilmiştir. 1988 yılından 1993 yılına kadar SSCB Tahkim Mahkemesi adı altında varlığını devam ettiren Mahkeme; 1993 yılından beri de RF MTTM adı altında faaliyetini sürdürmektedir.

RF MTTM'nin yetkili kılınması için tarafların aralarındaki uyuşmazlıkların söz konusu tahkim mahkemesinde çözümlenmesine ilişkin yazılı şekilde yapılmış bir tahkim anlaşmasının bulunması koşulu aranmaktadır. Diğer taraftan, RF MTTM'nin yetkisi RF'nun tarafı olduğu milletlerarası anlaşmalar söz konusu olduğu zaman da yetkilidir. Burada RF'nun tarafı olduğu anlaşmalar denildiğinde hem çok taraflı, hem de iki taraflı anlaşmalar anlaşılmalıdır. RF'nun tarafı olduğu bir takım yatırımların

⁵⁶ RF MTTM Tüzüğü 1 Mart 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁵⁷ 1 Mart 2006 tarihli RF MTTM Tüzüğü SSCB'nin ardılı olduğu dönemde kabul gören ikinci tüzüktür. İlk Tüzük 1 Mayıs 1995 tarihinde kabul edilmiştir.

korunması ve teşvikiyle ilgili ikili ve çok taraflı anlaşmalarda, uyuşmazlık halinde RF MTTM'ne başvurulmasını öngören düzenlemeler mevcuttur. Dolayısıyla, Rusya'nın tarafı olduğu bu içerikte ikili veya çok taraflı anlaşmaların bulunduğu durumlarda, RF MTTM'nin yetkisi zorunlu kılınmaktadır.

Görüldüğü gibi, yukarıda söylenen iki koşuldan birinin olması RF MTTM'nin yetkili kılınması için yeterlidir.

RF MTTM, geniş hakem listesine sahiptir. Bunlar RF Ticaret ve Sanayî Odası'ndan tamamen bağımsızdırlar. Hakem listeleri, RF Ticaret ve Sanayî Odası tarafından 5 yıl için hazırlanmaktadır. Taraflar, tahkim şartı yahut da tahkim anlaşmasına göre, bu liste dışından diledikleri ülkeden, diledikleri hakemi seçebilecekleri gibi bu listeden de hakemlerini seçebilirler⁵⁸.

RF MTTM Başkan ve Başkan Yardımcıları hakem listesinde yer alan kişiler arasından beş yıl süreyle seçilir. RF İcracı Sekreteri her bir tahkim dâvasında bir raportör atar. Raportörler listesi Başkanlık tarafından belirli sürelerde oluşturulur⁵⁹.

II. Rusya Federasyonu'nun Tarafı Olduğu Milletlerarası Tahkimi Düzenleyen Anlaşmalar

Bu başlık altında RF'nun millerlerarası ticarî tahkimle ilgili tarafı olduğu çok taraflı ve iki taraflı milletlerarası anlaşmalar ele alınmıştır. Ayrıca milletlerarası anlaşmalardan Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1958 tarihli New York Anlaşması ve 1961 tarihli Milletlerarası Ticarî Tahkime İlişkin 1961 tarihli Avrupa Anlaşması'na değinilmiştir. İki taraflı anlaşmalardan ise özellikle RF'nun yabancı yatırımlar konusunda diğer devletlerle akdettiği iki taraflı anlaşmalara yer verilmiştir.

⁵⁸ RF MTTM Tüzüğü, 3.3. par. ve 3.4. par.

⁵⁹ RF MTTM Tüzüğü, 5.1. par. ve 7.1. par.

A. Çok Taraflı Milletlerarası Anlaşmalar

1. Milletlerarası Ticarî Tahkime İlişkin 1961 tarihli Avrupa Anlaşması

RF 1961 tarihli Milletlerarası Ticarî Tahkime İlişkin 1961 tarihli Avrupa Anlaşması'na (1961 tarihli Avrupa Anlaşması) 1962 yılında taraf olmuştur⁶⁰. RF'nun tarafı olduğu bu Anlaşmanın 7.2. maddesi, Rus hukuk doktrininde tartışmalara sebep olmaktadır. Anlaşmanın 7.2. maddesine göre, “ taraflar kararlaştırdıkları ve hakemliğin tâbi olduğu kanun izin verdiği takdirde hakemler, *dostane aracı* olarak ihtilâfi çözeceklerdir”.

RF MTTK hakemlerin uyuşmazlıkların çözümünde *dostane aracı (amiable compositeurs)* olarak bulunma yetkisi kabul etmemekte ve hakemlerin yalnızca hukuk kurallarıyla hareket etmeleri gerektiğini ileri sürmektedir⁶¹.

Anlaşmanın söz konusu maddesinin metninden anlaşıldığı üzere hakemlerin *dostane aracı* olarak uyuşmazlığı çözmeleri için buna tarafların kararlaştırmalarından ziyade kanunun da izin vermesi gerekmektedir. RF MTTK ile bu konuya ilişkin herhangi bir yasal düzenleme getirilmemektedir.

2. ICSID

RF 1965 tarihli Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkındaki Anlaşma'ya (ICSID) 16 Haziran 1992 tarihinde taraf olmuştur. Ancak bu Konvansiyon RF tarafından henüz onaylanmamıştır. RF Anayasası ve RF 1995 tarihli Milletlerarası Anlaşmalar Kanunu hükümleri uyarınca, sadece RF Devlet Dumasınca onaylanan milletlerarası anlaşmaların uygulanması söz konusu olabilmektedir.

⁶⁰ 24 Aralık 1991 yılından itibaren RF SSCB'nin halefi olarak tüm hak ve yükümlülüklerini devraldığını açıklamış olması sebebiyle hukuksal bağlayıcılık anlamında bir sorun mevcut değildir. Belirtmek gerekir ki, SSCB bu Anlaşmayı 21 Nisan 1961 tarihinde imzalamıştır, 27 Haziran 1962 yılında ise onaylanarak hukukî bağlayıcılık kazandırmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Rozenberg, **İnostrannoje Pravo**, s. 211; Bruntseva, s. 47-48

⁶¹ Hakemlerin uyuşmazlıkların çözümünde *dostane aracı* olarak hak ve nesafet (*ex aequo et bono*) kurallarına göre hüküm vermesine ilişkin konuya araştırmamızın sonraki kısmında değineceğiz. Bkz: Anufriyeva, s. 264

Sonuç itibariyle, RF'nda ICSID günümüz itibariyle henüz yürürlüğe girmiş değildir.

3. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1958 tarihli New York Anlaşması

Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1958 tarihli New York Anlaşması (1958 tarihli New York Anlaşması), milletlerarası hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda, milletlerarası alandaki en önemli ve en etkili düzenlemedir. SSCB 29 Aralık 1958 tarihinde New York Anlaşması'na taraf olarak, 10 Ağustos 1960 tarihinde SSCB Yüksek Şurası tarafından bu Anlaşma onaylanmıştır. Dolayısıyla, RF SSCB'nin tüm hak ve yükümlülüklerini devraldığını açıklamış (27.09.1994 No. 1107) olması sebebiyle hukuksal bağlayıcılık anlamın da bir sorun mevcut değildir.

RF New York Anlaşması'na taraf olarak, hakem kararlarının tenfizi konusundaki milletlerarası hukuk alanında oluşturulan bu tenfiz mekanizmasına dahil olmuştur.

Çalışmamızda, New York Anlaşması'nın hükümleri, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi kısmında geniş bir şekilde incelenecektir.

B. İki Taraflı Milletlerarası Anlaşmalar

Milletlerarası ticarî tahkimin düzenlemesi ile ilgili konular, genel olarak devletlerarası hukukî yardıma ilişkin ya da yabancı yatırımların korunması ve teşvikine ilişkin iki taraflı milletlerarası anlaşmalarda yer almaktadır.

RF'nun tahkim hukuku mevzuatı hükümleri gereğince, RF MTTM'nin yetkisi aynı zamanda Rusya'nın tarafı olduğu milletlerarası anlaşmalardan doğmaktadır. Bu nedenle, RF'nun tarafı olduğu iki taraflı milletlerarası anlaşmalara değinmekte fayda vardır.

RF pek çok dünya devleti ile yatırımların korunması ve teşviki konusunda iki taraflı anlaşmalar akdetmiştir⁶².

RF'nda 1990'lı yıllarda ülkeye yabancı sermaye akınının başlaması bu ilişkilerden doğmuş ya da doğacak uyuşmazlıkların nasıl çözümlenmesi gerektiği sorusunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, RF'nun ilk aşamada iki taraflı milletlerarası anlaşmalar konusunda izlediği yol, tahkimi çözüm aracı olarak seçmesi olmuştur. Ancak, ilk yıllarda imzalanan iki taraflı yatırım anlaşmalarında, uyuşmazlıkların çözüm aracı olarak *ad hoc* tahkim tercih edilmiştir. Zamanla diğer ülkelerde olduğu gibi, RF'nda da kurumsal tahkimi çözüm aracı olarak tercih etme eğilimi oluşmaya başlamıştır. Bu eğilim sonradan imzalanan iki taraflı yatırım anlaşmalarında kurumsal tahkimin tercih edilmesi yönünde gelişmeye başlamıştır. Nitekim, örneğin, 21 Ekim 1995 tarihli RF ile Norveç Hükûmeti arasında imzalanan iki taraflı anlaşmada kurumsal tahkim kurumu olarak Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü seçilmiştir⁶³. RF ile İngiltere arasındaki Yatırımların Korunması ve Teşviki

⁶² 08.02.1990 tarihli Rusya Avusturya; 27.06.1991 tarihli Rusya Kanada; 26.08.1996 tarihli Rusya Danimarka; 23.12.1994 tarihli Rusya Hindistan; 15.08.1991 tarihli Rusya Finlandiya; 07.07.1997 tarihli Rusya İtalya; 18.07.1991 tarihli Rusya Fransa; 13.11.1998 tarihli Rusya Japonya; 05.08.1991 tarihli Rusya Almanya; 11.02.2000 tarihli Rusya Kazakistan; 23.02.1997 tarihli Rusya Yunanistan; 10.07.1991 tarihli Rusya Kore; 29.05.1996 tarihli Rusya Macaristan; 21.04.1998 tarihli Rusya Lao Halk Demokratik Cumhuriyeti; 11.03.2003 tarihli Rusya Lübnan; 13.10.1991 tarihli Rusya Belçika; 06.07.1996 tarihli Rusya Çek Cumhuriyeti; 18.07.2001 tarihli Rusya Moldova; 14.01.1996 tarihli Rusya Moğolistan; 21.03.1998 tarihli Rusya Norveç; 28.11.1991 tarihli Rusya İspanya; 07.06.1996 tarihli Rusya İsveç; 26.09.1991 tarihli Rusya İsviçre; 17.05.2000 tarihli Rusya Türkiye; 03.07.1991 tarihli Rusya İngiltere; 19.07.1996 tarihli Rusya Sırp Devleti; 02.09.1996 tarihli Rusya Slovakya arasında iki taraflı anlaşmalar bulunmaktadır. Ancak belirtmemiz gerekir ki, yukarıda belirtilen bazı devletlerle Rusya Federasyonu'nun iki taraflı anlaşması olmasına rağmen, onaylanmamıştır. Bu nedenle de uygulanamaz. Bu iki taraflı milletlerarası anlaşmalar, Rusya ile 11.04.1995 tarihli Arnavutluk, 25.06.1998 tarihli Arjantin, 15.09.2001 tarihli Ermenistan, 08.06.1993 tarihli Bulgaristan, 21.07.1990 tarihli Çin, 20.05.1996 tarihli Hırvatistan, 07.07.1993 tarihli Küba, 23.09.1997 tarihli Mısır, 13.02.2007 tarihli Ürdün, 21.11.1994 tarihli Küveyt, 02.10.1992 tarihli Polonya, 22.07.1994 tarihli Portekiz, 29.09.1993 tarihli Romanya, 30.10.1993 tarihli Slovenya, 23.11.1998 tarihli Kuzey Afrika, 17.10.2002 tarihli Tayland, 27.11.1998 tarihli Ukrayna, 17.06.1992 tarihli ABD, 16.06.1994 tarihli Vietnam arasında yapılan anlaşmaları örnek olarak verebiliriz. Bkz. <http://icsid.worldbank.org/ICSID>, (son ziyaret tarihi: 15.03.2009) RF ile Türkiye Cumhuriyeti arasında 1997 tarihli Hukukî Yardım Konusuna İlişkin Anlaşmada, hem mahkeme kararlarının hem de hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Aynı yönde düzenleme RF ile Hint Hükûmeti arasında, 13 Ekim 2000 tarihli Medenî ve Ticarî Hukuk İlişkileri ile İlgili Hukukî Yardım Anlaşmasında yer almaktadır. RF ile Arjantin arasındaki Medenî, Ticaret, İş İlişkileri ve İdarî İşbirliği ve Hukukî Yardım Anlaşmasında hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Görüldüğü gibi, RF'nun tarafı olduğu hukukî yardım konusuna ilişkin milletlerarası anlaşmalarda özellikle yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bkz. Anufriyeva, s. 127-128.

⁶³ Anufriyeva, s. 129.

Anlaşmasının 8'nci bendi gereğince, uyuşmazlıkların çözülmesi için Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'ne ya da 1976 tarihli UNCITRAL Tahkim Kuralları çerçevesinde *ad hoc* tahkime başvurulabileceği belirtilmektedir. RF ile İspanya arasındaki Yabancı Yatırımların Korunması ve Teşviki Anlaşmasının 10'ncu bendine göre, uyuşmazlık halinde Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'ne başvurulması kararlaştırılmıştır. Aynı düzenleme RF ile İsviçre arasında imzalanan Yabancı Yatırımların Korunması ve Teşviki Anlaşmasında da yer almaktadır⁶⁴.

Belirtmemiz gerekir ki, RF'nun tarafı olduğu bazı iki taraflı anlaşmalarda taraflara ya kurumsal, ya da *ad hoc* tahkimi seçme serbetisi getirilmiştir⁶⁵.

RF'nun tarafı olduğu bazı iki taraflı anlaşmalarda ise, taraflara birkaç tahkim mahkemesine başvurma imkânı sağlanmaktadır⁶⁶.

Bazı hallerde ise, uyuşmazlık halinde tarafların tan bir seçim serbestisi tanınmıştır⁶⁷.

C. Milletlerarası Anlaşmaların İç Hukuk Kuralları Üzerindeki Etkisi

RF Anayasası'nın 15. maddesi ile, milletlerarası anlaşmaların hükümlerinin iç hukuka önceliği prensibi getirilmiştir. Söz konusu maddede, açıkça RF iç hukukunda RF'nun tarafı olduğu milletlerarası anlaşmalardan farklı düzenleme olması halinde milletlerarası anlaşmaların öncelikle uygulanacağı öngörülmüştür.

RF'nun Anayasası'nın 15.4. maddesine göre, “milletlerarası hukukun prensip ve normları RF hukuk sisteminin bir parçasıdır”.

⁶⁴ Anufriyeva, s. 128.

⁶⁵ RF ile Lübnan Hükûmeti ile 5 Nisan 1997 tarihinde imzalanan Yabancı Yatırımların Korunması ve Teşvikine İlişkin Anlaşmada tarafların ya Stockholm Ticaret Odası Enstitüsü'ne, ya da *ad hoc* tahkimine başvurması mümkün kılınmıştır.

⁶⁶ RF ile Letonya Hükûmeti arasında 25 Haziran 1999 tarihinde imzalanan Yabancı Yatırımların Korunması ve Teşvikine İlişkin Anlaşmada uyuşmazlık halinde ya yatırım kabul eden devletin yetkili tahkim mahkemesine, ya Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'ne, ya da *ad hoc* tahkimine başvurulması belirlenmiştir.

⁶⁷ RF ile Arjantin Hükûmeti arasında imzalanan 25 Haziran 1998 tarihli iki taraflı anlaşmanın 10.3. maddesine göre, uyuşmazlık halinde taraflar aralarındaki anlaşma ile milletlerarası ticaret odası bünyesinde kurulan tahkim merkezlerini seçebilirler.

Ancak Anayasa'nın 15. maddesinin metninde, RF'nun tarafı olduğu hangi milletlerarası anlaşmaların iç hukuk kurallarına önceliğinin bulunduğu dair düzenleme bulunmamaktadır. RF'nun 1995 tarihli Milletlerarası Anlaşmalar Kanunu'nun 15.1. maddesinde, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalardan söz edilmektedir.

Yukarıda belirtilenlerden hareket ederek, RF hukuk mevzuatında ve özellikle de Anayasası'nda da RF'nda, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmaların iç hukuk kuralları üzerinde etkisi söz konusu olacaktır. Onaylanmamış milletlerarası anlaşmaların iç hukuk üzerinde etkisi yoktur⁶⁸.

SSCB döneminde SSCB ile Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'ne üye devletle bir dizi "Ticarî Malların Teslimine Dair Genel Şartlar" olarak adlandırılan milletlerarası anlaşma yapılmıştır. Bu tür milletlerarası anlaşmalara RF MTTM'nin uygulamasında rastlanmaktadır. Bu tür anlaşmaların iç hukuk üzerinde etkisi konusu tartışmalıdır. Bu tür milletlerarası anlaşmaların niteliğinin Rusya hukuku çerçevesinde onaylanması mümkün değildir. Bu nedenle, burada usulüne göre yürürlüğe girmeyen milletlerarası anlaşmalar mevcut olduğu için, bu anlaşmaların iç hukuk üzerinde önceliği söz konusu olamaz⁶⁹.

RF Medeni Kanunu'nun 7. maddesinde de, RF'nun tarafı olduğu milletlerarası anlaşmaların iç hukuk kurallarına önceliği prensibi tanınmaktadır. Aynı düzenleme RF MTTK'nun 1.5. maddesinde de yer almaktadır. Söz konusu maddede, RF'nun tarafı olduğu milletlerarası anlaşmalarda, Rusya tahkim mevzuatından farklı bir düzenlemenin yer alması halinde, milletlerarası anlaşmaların öncelikle uygulanmasının gerekliliği belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi, RF MTTK kendi uygulanabilirlik alanını belirleyerek milletlerarası anlaşmalara öncelik tanımıştır.

⁶⁸ Rozenberg, *İnostrannoye Pravo*, s. 5.

⁶⁹ Petrosyan, R.A.: "Primeneniya Reglamenta MKAS v Soçetanii s Zakonom RF "O Mejdunarodnom Kommerçeskom Arbitraje", içinde Komarov, A.S., *Aktualniye Voprosı Mejdunarodnogo Kommerçeskogo Arbitraja: k 70-letiyu*" *Mejdunarodnogo Kommerçeskogo Arbitrajnogo Suda Pri Torgovo-Promıshlennoy Palate Rossiyskoy Federasiy*, Moskova, 2002, s. 140.

III. Rusya Federasyonu'nda Tahkimi Düzenleyen Hükümler

Bu başlık altında Rusya Federasyonu'nun 1993 tarihli Milletlerarası Ticarî Tahkim Kanunu ele alınmıştır. Ayrıca, *ad hoc* tahkimin düzenlenişi, adı geçen 1993 tarihli Tahkim Kanunu ve 9 Aralık 1999 tarihli Rusya Federasyonu *Ad Hoc* Tahkim Düzenlemeleri çerçevesinde incelenmiştir.

A. 1993 tarihli Rusya Federasyonu Milletlerarası Ticarî Tahkim Kanunu

1. Kanununun Uygulama Alanı

Rusya Federasyonu 1993 tarihli Milletlerarası Ticarî Tahkim Kanunu'nun (RF MTTK) uygulama alanı, Kanun'un 1. ve 2. maddelerinde düzenlenmiştir. RF MTTK'nun 1. maddesine göre, bu Kanun milletlerarası unsur taşıyan ve tahkim yerinin Rusya olarak belirlendiği veya RF MTTK'nun hükümlerinin taraflar ya da hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanmaktadır.

RF MTTK'nun uygulanabilmesi için uyuşmazlığın milletlerarası unsur taşıması, tahkim yerinin Rusya olması gerekmektedir. Ayrıca, tahkim yerinin yabancı bir ülke olarak belirlendiği uyuşmazlıklarda da, taraflar veya hakemler bu tahkim usulüne RF MTTK'nun uygulanmasını kararlaştırabilirler.

RF MTTK 8, 9, 35 ve 36'ncı madde hükümleri ile tahkim yerinin RF dışında belirlendiği durumlarda da uygulanmaktadır.

Uygulama alanının Kanun'da belirlenmesinin bir sonucu da, Kanun kapsamı dışında kalan uyuşmazlıklara RF MTTK'nun uygulanmamasıdır. Böylece, tahkim yerinin Rusya dışında belirlendiği bir uyuşmazlıkta, taraflar veya hakem kurulunca RF MTTK'nun uygulanacağını kararlaştırmamışlarsa, prensip olarak RF MTTK uygulama alanı bulmayacaktır. Bununla beraber, RF MTTK'nda bu prensibin iki istisnası öngörülmüştür. Bunlardan birincisi, tahkim şartına rağmen taraflardan biri, uyuşmazlık hakkında Rusya devlet mahkemesinde dâva açacak olursa, RF MTTK'nun 8. maddesi uyarınca tahkim itirazında bulunmak mümkündür. Tahkim yerinin yurt dışında olması, bu maddeye dayanılarak tahkim itirazında bulunmayı

engellemeyecektir. İkinci istisnası ise, tahkim yeri yurt dışında olsa dahi, RF MTTK'nun 9. maddesine dayanılarak Rusya devlet mahkemesinin ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı istenmesinin mümkün olmasıdır. Görüldüğü gibi, RF MTTK'na tâbi olmayan uyuşmazlıklarda dahi, yukarıda belirtildiği üzere 8. ve 9. maddeler uygulama alanı bulacaktır⁷⁰.

2. Tahkime Elverişli Hukukî İlişkilerin Tespiti

RF MTTK'nda tahkime elverişli olan hukukî uyuşmazlıkların sınırları çizilmemiştir. Sadece milletlerarası unsurlu ticarî uyuşmazlıkların çözümü için tahkime gidilmesi konusunda düzenleme getirilmiştir. Milletlerarası unsurlu ticarî uyuşmazlıklar ifadesi altında ne anlaşılması gerektiği açıklanmamıştır.

Ancak Rus hukuk doktrininde ve tahkim uygulamasında anlaşılan milletlerarası unsurlu ticarî uyuşmazlıklar denildiğinde, satım akitleri, işlerin görülmesi, hizmetlerin sunulması, malların ve yolcuların taşınması, komisyon, tek satıcılık anlaşması, lisans anlaşmaları, mal mübadelesi anlaşması, kira anlaşması, yatırımlar, sigorta, joint venture şeklinde işbirlikleri, bilimsel-teknik mübadele, sanayî ve ticarî işbirliği üzerine kurulan anlaşmalardan doğan uyuşmazlıklar anlaşılmaktadır⁷¹.

3. Milletlerarası Unsurun Tayini

RF MTTK'nun kabulünden önceki dönemde bir tahkimin ne zaman “iç”, ne zaman “milletlerarası” tahkim sayılacağını tanımlayan herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktaydı. “Milletlerarası” tahkimden ne anlaşılması gerektiğini açık bir şekilde tanımlayan ilk düzenleme RF MTTK ile getirilmiştir.

⁷⁰ B.R. Karabelnikov.: **İspolneniya Reşeniy Mejdunarodnix Kommerçeskix Arbitrajey: Kommentariy k Nyu-Yorkskoy Konvensiy 1958 g. i Glavam 30 i 31 APK RF 2002 g.**, Moskova, 2003, www.consultant.ru, (son ziyaret tarihi: 15.03.2009).

⁷¹ Bruntseva, s. 98-99.

RF MTTK'nun 1. maddesinde, yabancılık unsurunun bulunması durumunda tahkimin “milletlerarası” nitelik kazanacağı ifade edilmektedir⁷².

Kanun'un 2. maddesine göre, dış ticaret ve diğer milletlerarası ticarî ilişkilerden (akit veya akit dışı ilişkilerden) doğmuş veya doğabilecek tüm uyuşmazlıklar, dolayısıyla, milletlerarası ticarî nitelikli anlaşmalardan doğan hukukî ihtilâflar yabancı unsurlu sayılmaktadır. Aşağıdaki hallerden herhangi birinin varlığı, uyuşmazlığın milletlerarası unsur taşıdığını gösterir ve bu durumda tahkime milletlerarası nitelik kazandırır:

- Tahkim anlaşmasının taraflarının olağan oturma yerinin ya da işyerinin ayrı devletlerde bulunması;
- Taraf şirketin bir kaç ülkede işyeri varsa, o zaman tahkim anlaşmasıyla en sıkı irtibatla olan şirket dikkate alınacaktır;
- Anlaşmaya taraf olan şirket tüzel kişiliğe sahip değilse, o zaman olağan oturma yeri kriteri dikkate alınacaktır;
- Tahkim anlaşmasının dayanağını oluşturan asıl anlaşmaya taraf olan şirket ortaklarından en az birinin yabancı sermayeyi teşvik mevzuatına göre yabancı sermaye getirmiş olması.

Görüldüğü gibi, yukarıda sıralanan durumlar tahkimi milletlerarası nitelikli hale getirmektedir. Nitekim, RF MTTM uygulamasında joint venture şeklinde kurulan şirketlerarası uyuşmazlıklara pek çok halde rastlanmaktadır. Bu uyuşmazlıklar Rus şirketleri ile ortak olan yabancı şirketlerle Rus şirketleri arasında, veya yabancı sermayeli Rus şirketlerinin kendi aralarında doğmaktadır⁷³.

⁷² Yabancılık unsurundan ne anlaşılması gerektiği, RF Medenî Kanunu Milletlerarası Özel Hukuk Bölümünde yer alan hükümlerle tanımlanmamıştır. Yabancı unsur kavramı için milletlerarası özel hukuk alanındaki bilim adamlarınca çeşitli tanımlar getirilmiştir. Rus hukuk doktrininde ileri sürülen görüşlerin ortak noktası dikkate alındığında yabancılık unsuru kavramı “herhangi bir hukukî ilişkinin birden fazla hukuk düzeni ile irtibatlı kılan unsur şeklinde ifade edilebilir”. Ayrıntılı bilgi için bkz. Anufriyeva, s. 16 vd.

⁷³ RF MTTM'nin 168/1995 sayılı 12.02.1996 tarihli dâva kararı için bkz. Rozenberg, **Praktika za 1996-1997**, s. 33; 37/2000 sayılı 21.02. 2001 tarihli, 379/1999 sayılı 24.04.2001 tarihli dâva kararları için bkz. Rozenberg, M.G.: **Praktika Mejdunarodnogo Arbitrajnogo Suda pri Torgovo-Promşlennoy Palate Rossiyskoy Federasii za 2001-2002 godı**, Moskova, 2004, s. 56 ve s. 89, (**Praktika za 2001-2002**); 130/2002 sayılı 04.06.2003 tarihli, 43/2003 sayılı 01.10.2003

4. Hukukî İlişkilerin Belirlenebilir Nitelikte Olması

RF MTTK'nun 7.1. maddesinde tahkim anlaşmasının tanımı verilirken, “.....mevcut hukukî ilişkilerden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların.....” tahkim anlaşmasına konu yapılacağı ifade edilmiştir.

Rus hukuk doktrininin bu maddenin yorumu ile ilgili mevcut yaklaşımı şöyledir: İlk bakışta bu madde, mevcut olmayan bir ilişki için de, tahkim anlaşması yapılabileceği izlemine vermekteyse de, belirtmek gerekir ki, söz konusu maddede mevcut olmayan bir hukukî ilişki değil, “henüz doğmamış olan bir uyuşmazlıktan” bahsedilmektedir⁷⁴.

RF MTTM'nin uygulamasında, taraflarca “...bundan sonra aramızda akdedeceğimiz tüm inşaat yahut satım anlaşmalarından kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkim yolu ile çözülecektir” şeklinde kararlaştırılan bir tahkim şartına rastlanmaktadır. Bu tür bir şart, RF MTTM tarafından her zaman kabul görmemektedir, dolayısıyla böyle bir şartın reddedilme olasılığı mevcuttur⁷⁵.

RF MTTM uygulamasından hareket ederek⁷⁶ sonuç itibariyle şunu söylemek gerekir ki, tarafların tahkim anlaşması yaparken hangi uyuşmazlıkla ilgili olarak tahkim anlaşmasını imzalamadıklarını bilmeleri gerektiği ve belli bir hukukî ilişkiden doğacak uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümleneceğinin kararlaştırılmış olması halinde, uyuşmazlığın belli sayılacağı açıktır. Nitekim, RF MTTK hükümleri gereğince, hukukî ilişkilerin mevcut veya henüz kurulmamış olsa bile belirlenebilir

tarihli, 30/2003 sayılı 27.10.03 tarihli dâvaya ilişkin kararları için bkz. Rozenberg, M.G.: **Praktika Mejdunarodnogo Arbitrajnogo Suda Pri Torgovo Promışlennoy Palate Rossiyskoy Federasii za 2003 god**, Moskova, 2004, s. 102 vd., (**Praktika 2003**); 38/2003 sayılı 09.01.2004 tarihli, 119/2003 sayılı 22.04.04 tarihli, 199/2003 sayılı 25.05.2004 tarihli, 198/2003 sayılı 09.07.2004 tarihli, 177/2003 sayılı 28.12.2004 tarihli dâva kararları için bkz. Rozenberg, M.G.: **Praktika Mejdunarodnogo Arbitrajnogo Suda Pri Torgovo Promışlennoy Palate Rossiyskoy Federasii za 2004 god**, Moskova, 2005, s. 24, (**Praktika 2004**); 120/2004 sayılı 14.06.05 tarihli, 101/2004 sayılı 26.07.05 tarihli dâva kararları için bkz. Rozenberg, M.G.: **Praktika Mejdunarodnogo Arbitrajnogo Suda Pri Torgovo Promışlennoy Palate Rossiyskoy Federasii za 2005 god**, Moskova, 2006, s. 243 ve s. 271, (**Praktika za 2005**).

⁷⁴ Anufriyeva, s. 177.

⁷⁵ RF MTTM'nin 134/2001 sayılı 22.10.2003 tarihli dâva kararı için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2003**, s. 199.

⁷⁶ RF MTTM'nin bir dizi kararında tahkime gidilmesi anında taraflar arasında asıl anlaşmadan doğan hangi uyuşmazlıkların tahkimde çözümlenmesine ilişkin açıklık bulunmaması tartışmaya açıktır. Kanımızca, tahkim anlaşması ya da asıl anlaşmaya konan tahkim şartında belli hukukî ilişkilerin çerçevesi taraflarca belirtilerek, bu ilişkilerden doğacak uyuşmazlıkların tahkimde çözümlenmesine ilişkin anlaşma yapılması daha makul olabilir.

nitelikte bulunması yeterli olup; ayrıca hukukî uyumsuzluğun doğmuş olması da şart değildir.

5. Seçilen Tahkim Kurumunun Belirlenebilir Nitelikte Olması

Bu başlık altında RF MTTM'nin kararları çerçevesinde Rusya tahkim kurumunun belirlenebilirliği konusu ele alınmıştır.

Bazı hallerde tahkim kurumunun isminin tam olarak belirtilmediği veyahut da yanlış belirtildiği görülmektedir. Bu da seçilen tahkim kurumunun kendisini yetkisiz ilan etmesiyle sonuçlanabilmektedir⁷⁷.

Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus seçilen tahkim kurumunun isminin yabancı dilde tertip olunan metinlerde farklı zikredilmiş olması ile ilgilidir. Bu da seçilen tahkim kurumunun belirlenebilirliği konusuna etki yaratmaya bilir⁷⁸.

⁷⁷ Örneğin, RF MTTM'nin 164/2001 sayılı 16.06.2003 tarihli dâvasında “*uyumsuzluğu çözmekte yetkili tahkim kurumu olarak Moskova’da bulunan Ticaret ve Sanayi Odası Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesi*” belirlenmiştir. Tahkim şartında taraflarca Ticaret ve Sanayi Odasındaki hangi mahkemenin kastedildiği anlaşılmamaktadır. Ancak tahkim kurumunun isminin tam belirtilmemesine rağmen, RF MTTM kendini yetkili kılmıştır. Anlaşmada “*Rusya Federasyonu*” kelimesi kullanılmamasına rağmen, Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesi bir tek Moskova şehrinde mevcuttur. Karar için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2003**, s. 120; RF MTTM'nin 39/2004 sayılı 21.12.2004 tarihli dâvasında “*taraflar arasında Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayi Odasındaki tahkime gidilmesi*” şeklinde anlaşma yapılmıştır. Burada hakem heyeti, tarafların tahkim kurumunun ismini tam olarak belirtmemelerine rağmen, dosya üzerinden inceleme yaparak tarafların gerçek iradelerinin RF MTTM olduğu kanısına varmıştır ve kendini yetkili saymıştır. Karara için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2004**, s. 347; RF MTTM'nin 79/2004 sayılı 13.05.2005 tarihli dâvasında ise, “*taraflar uyumsuzluğu kendi aralarında çözemelerse, Moskova’da bulunan Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayi Odası Milletlerarası Ticarî Tahkimi’ne gidilmesine*” ilişkin anlaşma yapmıştır. Burada “*Tahkim Mahkemesi*” kelimesi kullanılmasa da, tahkim anlaşmasının yapılması anında, ticaret ve diğer milletlerarası ticarî ilişkilerden doğan uyumsuzluklara bakmaya yetkili olan tahkim kurumu RF MTTM sayılmaktadır. Hakem heyeti bu yorumdan hareket ederek, kendisini yetkili kılmıştır. Karara için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2005**, s. 186; RF MTTM'nin 163/2003 sayılı 25.05.05 tarihli dâvasında taraflarca yapılan tahkim anlaşmasında “*tarafların aralarındaki uyumsuzlukları çözememesi durumunda, Rusya Federasyonu Ticaret ve Sanayi Odası Tahkim Mahkemesinde uyumsuzluğun çözüleceği*” şeklinde belirleme yapılmıştır. Görüldüğü gibi, “*milletlerarası*” kelimesi belirlemede yer almamıştır. Ancak hakem heyeti tarafların gerçek iradelerinin RF MTTM olduğunu esas alarak kendi yetkisine karar vermiştir. Karar için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2005**, s. 218-219.

⁷⁸ RF MTTM'nin 56/2003 sayılı 02.02.2004 tarihli dâvasında Rusça metinde “*taraflar arasında uyumsuzluğun dostça çözümleneceği, bunun imkânsız olması halinde, tarafların konuyu Moskova’da bulunan Ticaret Odası Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesine götürecekleri*” belirlenmiştir. Aynı belirleme İngilizce metinde de “*..... tarafların uyumsuzluğu Milletlerarası Ticarî Tahkim Odası’nda çözecekleri.....*” şeklinde yer almıştır. Görüldüğü gibi, “*Sanayi*” kelimesi kullanılmamıştır. Taraflar yorum aşamasında hangi metnin esas alınacağı konusunda

Diğer bir önemli karışımın RF’nda “*arbitrage*”⁷⁹ mahkemelerinin varlığından da kaynaklanmaktadır.

herhangi bir belirleme de yapmamıştır. Hakem heyeti her iki metni göz önüne alarak tarafların iradesinin RF MTTM olduğu kanısına vararak kendini yetkili saymıştır. Karar için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2004**, s. 35-36; RF MTTM’nin 15/2003 sayılı 30.10.2003 tarihli dâvasında Rusça metninde “*taraflar arasındaki uyuşmazlık için Moskova’da tahkime Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesi Tüzüğü esas alınarak gidilmesi*” şeklinde belirleme yapılmıştır. İngilizce metinde ise, “*uyuşmazlığın Moskova’da Tahkim Mahkemesine başvurulması*” şeklinde yer almıştır. Taraflarca akdedilmiş tahkim anlaşmasında yorum aşamasında bu anlaşmanın İngilizce metninin esas alınmasına ilişkin düzenleme bulunduğundan, hakem heyeti İngilizce metni esas alarak tarafların gerçek iradelerinin RF MTTM olduğu sonucuna varmış ve kendini yetkili kılmıştır. Karar için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2003**, s. 228; RF MTTM’nin 74/2004 sayılı 09.12.2004 tarihli dâvasına ilişkin kararında da aynı durum söz konusudur. Karar için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2004**, s. 340.

⁷⁹ RF’nda kurumsal tahkim kurumları ile paralel olarak, “*arbitrage*” denilen devlet ticaret mahkemelerinin varlığı, terim karmaşıklığını ortaya çıkarmaktadır. RF’nda “*arbitraj*” denilen devlet ticaret mahkemeleri mevcuttur. Belirtmek gerekir ki, “*arbitration court*” teriminin Rusça’da karşılığı “*treteyskiy sud*” olmaktadır. Çalışmamda klâsik anlamdaki “*arbitration*” terimi ile “*arbitraj*” teriminin farkının daha iyi anlaşılması gerekçesiyle “*arbitraj*” terimi tarafımızdan “*arbitrage*” kelimesi olarak kullanılacaktır. Tabii ki, bu durum da kendiliğinden RF tahkim tabikatında, özellikle milletlerarası ticarî tahkim tabikatında zorluklar yaratmamış değildir. Tarafların pek çok halde “... *disputes will be settled at the Arbitration Court*” şeklinde belirleme yapmaları terim bakımından tarafların iradesinin devlet ticarî mahkemeleri, yani “*arbitrage*” veyahut da “*arbitration*” yönünde olmasının tesbiti sorununu ortaya çıkarmış olmaktadır. Bu terimlerin kullanma şekline açıklık getirmek amacıyla bazı Amerikan ve Avrupa yazarlarının görüşlerine değinmekte fayda vardır. Amerikan Hukukçusu *Peter B. Maggsom*’un Rus Hukukçusu *Jilçov* ile çeviri yaptığı RF Medenî Kanunu’nun metninde RF devlet ticaret mahkemelerini “*Commercial Court*”, “*treteyskiy sud*”u (yani “*arbitration court*”) ise “*court of private arbitration*” olarak adlandırmıştır. RF Medenî Kanunu’nun İngilizce metni için bkz. *Mejduнародnyj Çentr Finansovo-Ekonomičeskogo Razvitiya*, Moskova, 1997, s. 150; Yazar *Laurence* devlet ticaret mahkemeleri için “*commercial court*” terimini kullanmıştır. Bkz. *Laurence*, **Comments**, p. 435; Yazar *Tapola* da *Laurence* gibi devlet ticaret mahkemeleri için “*commercial court*” terimini kullanmıştır. Bkz. *Tapola*, D.: “**Recent Case Law on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards in Russia**”, *Journal of International Arbitration*, Vol. 22, No.4, August/2005, p. 331; İngiliz Hukukçusu *Uliam E. Batler* tarafından çevrilen RF Medenî Kanunu’nun İngilizce metninde ise, “*treteyskiy sud*” için “*Arbitration Court*”, devlet ticaret mahkemeleri için ise “*Arbitrazh court*” kelimesi ifade edilmiştir. Bununla ilgili bkz. *Summonds and Hills Publishers Ltd.*, 1998, p. 6; *Batler*’in bu konuyla ilgili tercihinin aynısı Rus-İngiliz Hukuk Sözlüğü’nde de yer almaktadır. Bkz. **Rusko-Angliyskiy Yuridiceskiy Slovar**, Moskova, 1995, s. 260; *Viechtbauer*’in yazmış olduğu “*Arbitration in Russia*” makalesinde devlet ticaret mahkemeleri için “*Arbitrazh court*” kelimesini kullanmıştır. Bkz. *Viechtbauer*, p. 442; *McDavid Burke*’nin American Bar Association’ın desteği ile yayımlanmış 1998 tarihli “*Arbitration Alternatives with a Russian Party*” çalışmasında da devlet ticaret mahkemelerinin “*system of Russian Arbitrazh Courts*”, milletlerarası ticarî tahkim kurumu olarak ise RF MTTM’nin, Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü’nün ve Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi gibi tahkim kurumlarının karşılaştırılması ele alınmıştır. Bkz. Rozenberg, **Praktika za 2001-2002**, s. 413-414; 1990-1992 yıllarında Bağımsız Devletler Topluluğu’na dâhil Kazakistan, Moldova, Beyaz Rusya, Tacikistan, Kırgızistan gibi ülkelerde kurulmuş olan bu tür mahkemeler, devletin uzmanlaşmış ticaret mahkemeleri sayılmaktadır. Beyaz Rusya, Ukrayna, Rusya gibi ülkelerin ticaret ve sanayî odaları bünyesinde kurulmuş milletlerarası ticarî tahkim mahkemeleri, uygulamada tarafların tahkim anlaşması akdederken kullandıkları “*arbitrage*” terimi nedeniyle devlet mahkemelerinin mi kastedilmiş olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. “*Arbitrage*” teriminin Rus hukukunda hem devlet ticaret mahkemelerine işaret etmesi hem de tahkim mahkemesi belirtmek için kullanılmakta olması, bu ülke hukukuna özgü bir güçlük yaratmaktadır. Bu mahkemeler SSCB döneminden beri mevcuttur ve 1 Temmuz 1995 tarihli RF

Bazı durumlarda taraflarca akdedilen tahkim anlaşmasında seçilen tahkim kurumunun ismi ile ilgili iki ayrı yabancı dildeki metinler arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Nitekim, hakem heyetinin tavrı, yorum aşamasında her iki metnin içeriği ile ilgili farklılıklar ortaya çıktığında metinleri karşılaştırarak yorumu tarafların iradelerine uygun olanını esas alarak yapmaktır⁸⁰.

Öte yandan, tarafların açık iradeleri bulunmadığı takdirde, birden fazla dilde kaleme alınmış metinlerin arasındaki farklılıkları gidermek için yapılacak yorumda milletlerarası örf ve adet kurallarının da dikkate alındığı, RF MTTK kararlarında açıkça görülmektedir. Esasen RF Medenî Kanunu'nun 431.2. maddesi de bu yorum tarzını destekleyici niteliktedir⁸¹.

6. Tahkim Anlaşması

RF MTTK'nun 7. maddesinde tahkim anlaşmasının⁸² tanımı verilmiştir. Tahkim anlaşması taraflarının aralarındaki akit veya akit dışı ilişkilerden doğmuş

Arbitrage Mahkemeleri Federal Kanunu ve 2002 tarihli *Arbitrage* Usul Kanunu ile devlet *arbitrage* mahkemelerinin statüsü değiştirilmiştir. Devlet *arbitrage* mahkemeleri, uyuşmazlıkların taraflarının yabancı gerçek ya da tüzel kişiler ya da RF'na mensup gerçek veya tüzel kişiler olmasına bakılmaksızın, milletlerarası anlaşmaların hükümleri saklı kalmak şartıyla, yetkili kılınabilir hale gelmiştir. Bkz. Anufriyeva, s.147; Bu tür mahkemeler Azerbaycan Cumhuriyeti'nde de mevcuttur. Ancak ülkeye yatırım yapmak için gelen yabancı yatırımcılarla hatta yabancı hukukçu, bilirkişilerle yapılan görüşmelerde terim bakımından zorlukların ortaya çıkışı "*arbitrage*" mahkemesinin isminin "*İktisad Mahkemesi*" olarak değiştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bkz. Mirkamal, V.: **Arbitraj Sazişi**, Baku, 2005, s. 18.

⁸⁰ RF MTTM'nin 217/2001 sayılı 06.09.2002 tarihli dâvasında taraflarca yabancı dilde (Rusça ve İngilizce metinde) akdedilmiş tahkim anlaşmasının her iki metninin esas alınmasına ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Tahkim anlaşmasının İngilizce metninde "...to the Arbitration Court" kelimesinin, Rusça metninde ise, "*Arbitrajnyy Sud Pri Torgovo Promıshlennoy Palate RF*" (RF Ticaret ve Sanayî Odası Tahkim Mahkemesi) kelimesinin kullanılması, terim açısından tahkim mahkemesine yorum aşamasında zorluklar yaşatmaktadır. RF devlet ticaret mahkemelerine "*arbitraj*" denilmektedir. Bu terim aslında klâsik anlamda kullandığımız "arbitration" kelimesinin karşılığı anlamına gelmektedir. Ancak "*arbitration court*" teriminin Rusça'da karşılığı "*treteyskiy sud*" olmaktadır. Ancak dikkat edersek, RF Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesinin isminin bile "*arbitration*" kelimesi (*RF International Commercial Arbitration Court*) kullanılmaktadır. Bu tartışılması gereken ayrı bir konudur. Bu dâvada, tarafların İngilizce metinde "*arbitration*" kelimesini kullanmaları, iradelerinin RF MTTM'ne başvurulması yönünde olması kanısına varmış; bu dâvada yetkili olduğuna karar vermiş ve dâvayı çözmüştür. Bkz. Rozenberg, **Praktika za 2001-2002**, s. 412-413; Rozenberg, **Mejdunarodnyy**, s. 120-122.

⁸¹ RF Medenî Kanunu'nun 431.2. maddesine göre, hakem veyahut hakem heyeti tarafların açık iradeleri bulunmadığı takdirde anlaşmanın yorumu anındaki ticarî örf ve adetleri esas alacaktır.

⁸² Çalışmamızda tahkim şartı veya tahkim anlaşması yerine, tahkim şartı ve tahkim anlaşmasını ifade etmek üzere, pratik olma bakımından tahkim anlaşması terimi kullanılmıştır.

yahut doğacak tüm veya belirli uyuşmazlıkların halli için tahkime başvurulmasını öngören bir hukukî muamele olarak tanımlanmıştır. RF MTTK'nun 7.1. maddesinde belirtildiği üzere, tahkim anlaşması, asıl anlaşmaya konulan tahkim şartı veya ayrı bir anlaşma ile yapılabilir. Görüldüğü gibi, RF'nda “*compromis*” ve “*clause compromissore*”, RF MTTK hükümleri gereğince farklı düzenlemeye tâbi tutulmamaktadır⁸³. Bu sebeple, tarafların bağımsız bir tahkim anlaşması yapmak yerine, aralarındaki ilişkiyi düzenleyen asıl anlaşmaya bir madde ekleyerek, uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözülmesini kararlaştırmaları mümkündür. Anlaşmaya konulacak böyle bir hüküm “*tahkim şartı*” veya “*tahkim kaydı*” olarak ifade edilmektedir⁸⁴.

Bazı hallerde, tarafların akdetmiş oldukları tahkim anlaşması metninde yer alan ifadelerin son derece belirsiz olması RF MTTM'ne yorum yapma imkânını ortadan kaldırmaktadır⁸⁵.

Doktrinde tahkim şartı ile ilgili iki husus önem arz etmektedir. Bunlardan ilki, tahkim şartında tarafların birine yahut her iki tarafa, doğacak uyuşmazlığın çözümü için birden fazla tahkim kurumuna başvurma imkânı verilmesine ilişkindir⁸⁶. Bu

⁸³ Bu tür yaklaşım İngiltere, Beyaz Rusya, Ukrayna, Moğolistan, Estonya gibi devletlerin hukuk sisteminde de izlenmektedir. Latin Amerikası ülkelerinin hukuk sisteminde ise, söz konusu yaklaşımın aksi yönünde bir yaklaşım sezilmekte olup ve yalnızca doğacak uyuşmazlıklar için akdedilen tahkim anlaşması ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Anufriyeva, s. 163.

⁸⁴ Bruntseva, s. 95.

⁸⁵ Doğmuş uyuşmazlıkların tahkimde çözülmesini öngören tahkim anlaşmasına “*treteyskiy zapis*” denilmektedir. Yabancı hukuk doktrininde buna “*compromis*” denilmektedir. Bkz. Anufriyeva, s. 163.

⁸⁶ RF MTTM'nin 41/2001 sayılı 14.11.2001 tarihli dâvasında taraflar aralarındaki hukukî ilişkiden doğacak tüm uyuşmazlıkların, satıcının seçimiyle Belçika'da bulunan Brüksel Ticaret Mahkemesinde veya Rusya Ticaret ve Sanayî Odası Tahkim Mahkemesinde veya Kırgızistan Ticaret ve Sanayî Odası Tahkim Mahkemesinde çözülmesini kararlaştırmışlar. Bu olayda satıcı RF MTTM seçmiştir. RF MTTM somut olayı değerlendirerek şu kararı vermiştir: “*taraflar arasında hukukî ilişkiden doğacak tüm uyuşmazlıkların satıcının seçimiyle RF MTTM'nde veya Kırgızistan Ticaret ve Sanayî Odası Tahkim Mahkemesinde çözülmesine ilişkin kısmı RF MTTK'nun tahkim anlaşmasını düzenleyen hükümlerine aykırı değildir. Sadece tahkim anlaşmasında tarafların uyuşmazlık halinde yukarıda belirtilen tahkim kurumları ile beraber Belçika'da bulunan Brüksel Ticaret Mahkemesine başvuru olasılığının tanınması kendiliğinden tahkim müessesinin karakterine ters düşmektedir. Taraflar uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözülmesi yolundaki iradelerini tereddüde yol açmayacak şekilde tahkim anlaşması ya da tahkim şartında ifade etmeleri gerekiyordu*”. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2001-2002**, s. 157-159. Kanımızca, burada tahkim anlaşması taraflarından birine, dolayısıyla satıcı tarafa tahkim kurumunu seçme hakkının tanınması halinde taraflardan biri lehine yargılamada üstünlük sağlanmış olacağından böyle bir tahkim anlaşmasının geçerliliği tartışmaya açıktır. Tahkim anlaşmasında tahkim kurumunu seçme hakkının, dâvacıya verilmesi şeklindeki düzenleme daha makûldür. Böylelikle, bu tür düzenleme,

yaklaşım, RF MTTM'nin bir dizi kararına konu olan hukukî uyuşmazlıklarda rastlanmaktadır⁸⁷. İkincisi ise, tahkim şartında taraflar arasında doğacak uyuşmazlıkların taraflardan birinin seçimi üzerine devlet mahkemesinde veya tahkim mahkemesinde bakılmasına ilişkin tahkim anlaşmasının yapılması ile ilgilidir⁸⁸.

Taraflar aynı zamanda asıl anlaşmadan bağımsız olarak ayrıca tahkim anlaşması yapabilirler. Ancak RF MTTM uygulamasında, genelde taraflarca tahkim şartının tercih edildiği görülmektedir⁸⁹.

sonuç itibariyle her iki taraf için tahkim kurumu seçme hakkının tanınmasına işaret etmektedir ve bu tür düzenleme ile taraflardan birine yargılamada üstünlük hakkının sağlanması söz konusu olmayacaktır. RF MTTM'nin 174/2003 sayılı 12.11.2004 tarihli dâvasında taraflar aralarındaki hukukî ilişkiden doğacak tüm uyuşmazlıkların dâvacının seçimiyle RF MTTM'nde ya da Milletlerarası Ticarî Tahkim Mahkemesinde çözümlenmesine ilişkin tahkim anlaşması yapmışlardır. Görüldüğü gibi, burada iki tahkim kurumunun ismi belirtilerek, dâvada dâvacı olacak tarafa seçme hakkı verilmektedir. Bu dâvada dâvacı sıfatında olan Rus şirketi, tahkim mahkemesi olarak RF MTTM'ni seçmiştir. Karar için ayrıntılı olarak bkz. Rozenberg, **Praktika 2004**, s. 327-328. Kanımızca, somut olayda tahkim anlaşmasının geçersizliği söz konusu olamaz, tahkim anlaşmasında tahkim kurumunu seçme hakkı iddia edene, yani her iki tarafa tanınmıştır. Çünkü somut olayda dâvacı tarafın kim olacağını önceden tahmin etmek söz konusu olamaz. Dolayısıyla iddia eden taraf için tahkim anlaşmasında belirtildiği gibi tahkim kurumunu seçme hakkı doğacaktır.

⁸⁷ Türkiye mahkeme içtihatında ise bu gibi durumlara sıklıkla rastlandığını söyleye biliriz. Örneğin: Türk uygulamasında, sık olarak, “işbu anlaşmadan kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkim yolu ile çözülecektir; tahkim kurumunun uyuşmazlığı çözememesi halinde, uyuşmazlık mahkemede çözülecektir” şeklinde kayıtlar yer almaktadır. Türk Yargıtayı'na göre, bu kayıtlar geçersizdir. Söz konusu tahkim kaydının açık ve şüpheye yer vermeyecek bir tahkim iradesi içermesi gerekli görülmüştür. Türk Yargıtayı'nın 25.12.1998 tarihli kararına konu olan olayda taraflar, anlaşmadan doğan uyuşmazlığın Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kurumunca çözümleneceğini, ayrıca Moskova Ticaret Odası'nın da yetkili olduğunu ve tahkim kurumunun seçme hakkının iddia sahibine ait olduğunu kararlaştırmışlardır. Yargıtay 19 HD. söz konusu tahkim şartında, uyuşmazlığın tahkim yolu ile giderilmesi konusunda taraf iradelerinde herhangi bir çelişki olmadığı ve böyle bir seçim hakkının, tahkim şartını geçersiz hale getirmeyeceği görüşüne varmıştır. Buna ilişkin Yargıtay kararları için bkz. Akıncı, Z.: **Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi, Yargı Reformu 2000**, Sempozyum, İzmir Barosu Yayını, İzmir 2000, s. 290-291.

⁸⁸ RF MTTM'nin 138/2003 sayılı 24.05.04 tarihli, 63/2003 sayılı 25.05.04 tarihli, 167/2003 sayılı 28.06.04 tarihli, 180/2003 sayılı 06.07.04 tarihli, 4/2004 sayılı 22.10.2004 tarihli, 39/2004 sayılı 21.12.2004 tarihli, 91/2003 sayılı 09.03.2004 tarihli, 56/2003 sayılı 02.02.2004 tarihli dâvalarına ilişkin bkz. Rozenberg, **Praktika 2004**, s. 172 vd.

⁸⁹ Tahkim şartının asıl anlaşmadan bağımsızlığına Amerikan ve Batı Avrupa tahkim mahkemelerinin uygulamasında sıklıkla rastlanmaktaydı ve bu durum SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu uygulamasını etkilemekteydi. Bkz. Minakov, A.İ.: **Arbitrajniye Soglaşeniya i Praktika Rassmotreniya Sporov**, Moskova, 1985, s. 68-77.

a. Tahkim Şartının Asıl Anlaşmadan Bağımsızlığı

Milletlerarası planda genel kabul gören tahkim şartının asıl anlaşmadan bağımsızlığı ilkesi⁹⁰ RF MTTK'nun 16. maddesinde de aynen tekrarlanmış bulunmaktadır⁹¹. Kanunun 16. maddesine göre, asıl anlaşmanın geçersizliği tahkim şartını etkilemez. Dolayısıyla, asıl anlaşmasının geçersizliği aynı zamanda tahkim şartının geçersizliği anlamına gelmemektedir.

RF MTTM uygulamasında görüldüğü gibi, tahkim kurumu her bir somut olayda tahkim şartının asıl anlaşmadan bağımsızlığını esas almaktadır⁹².

SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nun 9 Temmuz 1984 tarihli “Soyuznefteksport protiv Djok Oyl” dâvasına ilişkin kararında da tahkim mahkemesince tahkim şartının asıl anlaşmadan bağımsızlığı esas alınmıştır⁹³.

Asıl anlaşmaya konan tahkim şartının bağımsızlığı hukuk doktrininde ve milletlerarası düzenlemelerde dahi tartışmasız kabul görmektedir⁹⁴.

Asıl anlaşmanın irade bozukluğu nedeniyle geçersizliği durumunda bile tahkim anlaşmasının geçersizliği söz konusu olamaz. Rus yazarı *Rozenberg*'e göre,

⁹⁰ Tahkim şartının asıl anlaşmadan bağımsızlığı milletlerarası düzenlemelerde de yer almaktadır. 1976 tarihli UNCITRAL Tahkim Tüzüğü'nün 21.2. maddesi, 1985 tarihli UNCITRAL Model Kanunu'nun 16.1. maddesinde yer almıştır. Tahkim anlaşmasının bağımsızlığı sadece milletlerarası düzenlemelerde değil, birçok devletlerin tahkim hukuk mevzuatında temel prensip olarak yer almıştır. 1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu, 1996 tarihli Hint Tahkim Kanunu, 1999 tarihli İsveç Tahkim Kanunu, 18 Aralık 1987 tarihli İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu'nun Milletlerarası Tahkim Bölümünü örnek olarak söylemek mümkündür. Tahkim anlaşmanın bağımsızlığı şartı dünyaca tanınmış tahkim kurumlarının tüzüklerinde de yer almaktadır. Milletlerarası Ticaret Odası Tüzüğü'nün 6.4. md., Londra Milletlerarası Tahkim Mahkemesi Tüzüğü'nün 23.1. md., Amerika Tahkim Merkezi Tüzüğü'nün 15.2. md. 'ni örnek olarak. Bkz. Bruntseva, s. 176.

⁹¹ Svetlanova, A.G.: “**Konkurensiya Yurisdiksiyi Arbitrajnix Sudov RF i Treteyskix Sudov**”, içinde, Boguslavskiy, M.M./ Svetlanova, A.G., **Mejdunarodnoye Çastnoe Pravo**, Moskova, 2000, s. 262; RF MTTM'nin 433/1994 sayılı 26.09.1996 tarihli kararı ile RF MTTK'nun 16.1. md. Çerçevesinde, tahkim anlaşmasının asıl anlaşmadan bağımsızlığı esasını dikkate almıştır. Bu karar için ayrıntılı olarak bkz. Anufriyeva, s. 169-170; RF MTTM'nin 162/1994 sayılı kararında da aynı yaklaşım söz konusudur. Bkz. Rozenberg, M.G.: **Praktika Mejdunarodnogo Kommerçeskogo Suda**, Moskova, 1997, s. 33-34, (**Praktika**).

⁹² “Soyuznefteksport protiv Djok Oyl” dâvası için bkz. Anufriyeva, s. 144-145; Bruntseva, s. 316; SSCB Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nun 109/1980 sayılı 09.07.1984 tarihli dâvasında da tahkim şartının asıl anlaşmadan bağımsızlığı esas alınmıştır. Bkz. Bruntseva, s. 176.

⁹³ Bkz. Anufriyeva, s. 177.

⁹⁴ RF MTTM'nin 493/1993 sayılı 17.11.1994 tarihli ve 451/1991 sayılı 25.01.1995 tarihli dâva kararları için bkz. Rozenberg, M.G.: “**Kontrakt Mejdunarodnoy Kupli-Prodaji**”, Sovremennaya Praktika Zaklyuçeniya i Razreşeniya Sporov, Moskova, 2000, s. 35-36. (**Kontrakt**).

“asıl anlaşmanın bir parçasını oluşturan tahkim şartı, asıl anlaşma geçersiz olsa bile bağımsızlık ilkesi nedeniyle” geçersiz sayılmayacaktır. Bu görüş, RF MTTM uygulamasında da esas alınmaktadır⁹⁵. Aynı zamanda, RF MTTM'nin, 3 Ağustos 1992 tarihine kadar Rus şirketleri ile diğer şirketler arasında yapılmış olan anlaşmaların, SSCB Bakanlar Kurulunun 1978 tarihli Dış Ticaret Akitlerinin İmzalanmasına İlişkin Kararı hükümlerini ihlâli nedeniyle geçersizliğinin, tahkim şartını etkilemeyeceği yönünde kararları bulunmaktadır. Bu paralelde, asıl anlaşmanın tümüyle feshi de tahkim şartının geçersizliği sonucunu doğurmayacaktır⁹⁶.

b. Tahkim Anlaşmasına Uygulanacak Hukuk

Tahkim anlaşmasının geçerliliğine uygulanmak üzere bir hukuk seçiminden bahsedilmek için tarafların tahkimin usulüne ve esasına uygulanacak hukuktan ayrı olarak tahkim anlaşmasının geçerliliğine ilişkin anlaşma yapmış olmaları arzu edilir. Ancak, milletlerarası ticarî tahkim tatbikatında tarafların ayrıca tahkim anlaşmasının geçerliliğine uygulanacak hukuk konusunda anlaşma yapmalarına rastlanmamaktadır⁹⁷.

Doktrinde tahkim anlaşmasının tâbi olacağı hukuk konusunda, üç farklı eğilim söz konusu olmaktadır. Birinci görüş, taraflarda aksi kararlaştırılmadığı sürece, tahkim anlaşmasının asıl anlaşmayı idare eden hukuka tâbi olacağını savunmaktadır. İkinci görüş, taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece, tahkim anlaşmasının tahkim yeri hukukuna tâbi olacağını ileri sürmektedir. Üçüncü görüş ise, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, hakem mahkemesinin, tahkim anlaşmasının geçerliliğini belli bir millî hukuk uygulamaksızın, genel hukuk ilkelerine ve milletlerarası ticarete kabul edilen örf, adet ve teamüllere göre tayin edebileceğini savunmaktadır⁹⁸.

⁹⁵ Rozenberg, **Kontrakt**, s. 35-39.

⁹⁶ Bruntseva, s. 103.

⁹⁷ Derains, Y., “**Les tendances de la jurisprudence arbitrale internationale**”, Journal du Droit International, 1993, No. 4, Octobre-Novembre-Décembre, s. 832-833.

⁹⁸ Aynı yönde görüş için bkz. Bruntseva, s. 102-103.

Ancak, Rus hukukunda bu doktriner görüşlerden ikincisi benimsenmiştir: RF MTTK'nun 34.2.1. ve 36.2.1. maddelerine göre, tahkim anlaşmasının geçerliliği tarafların seçmiş olduğu hukuka göre, uygulanmak üzere bir hukuk seçimi yapılmamışsa, Rus hukukuna göre değerlendirilecektir⁹⁹.

Belirtmek gerekir ki, hukuk seçimi yapılmaması durumunda, tahkim anlaşmasına Rus hukuku uygulanırken, kanunlar ihtilâfi kuralları dikkate alınmayacaktır. Bu husus, RF MTTK'nun ifadesinden açıkça anlaşılmaktadır. Zira, Kanun'da, tahkim anlaşması “hukuk seçimi yoksa Rus hukukuna uygun olduğu takdirde geçerlidir” denmektedir, dolayısıyla Rus kanunlar ihtilâfi kurallarına atıf yapılmaksızın, tahkim anlaşmasının geçerliliğine Rus hukukunun uygulanacağını ifade edildiği söylenebilir¹⁰⁰.

Görüldüğü gibi, RF MTTK tahkim anlaşmasının geçerliliğine ilişkin hukukun tespitinde öncelikle tarafların iradesine bakmaktadır. Buna göre, eğer taraflar tahkim anlaşmasının maddî geçerliliğine uygulanmak üzere bir hukuk seçimi yapmışlarsa öncelikle bu hukuka, yapmamışlarsa Rus hukukuna göre tahkim anlaşmasının geçerli olup olmadığı tespit edilecektir.

aa. Tahkim Anlaşması Taraflarının Ehliyetine Uygulanacak Hukuk

Tahkim anlaşması taraflarının ehliyetine ilişkin konular, ehliyeti düzenleyen genel hükümler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Tarafların ehliyetine ilişkin herhangi bir özel yasal düzenleme bulunmamaktadır. Tarafların ehliyetine ilişkin milletlerarası yeknesak kurallar olmadığından, bu konu her devlette farklı düzenlemeye tâbi tutulmaktadır.

RF MTTK'nda, tarafların ehliyetine hangi hukukun uygulanacağına ilişkin özel bir hüküm yer almamaktadır. Böyle bir durumda, hakem heyeti tarafından ehliyeteye uygulanacak hukukun belirlenmesinde, tahkim yeri ülkesinin kanunlar ihtilâfi kurallarının esas alınmasının yerinde olacağı düşünülmektedir¹⁰¹. Tahkim yeri

⁹⁹ Bruntseva, s. 103.

¹⁰⁰ Bruntseva, s. 101.

¹⁰¹ RF'nda kanunlar ihtilâfi kuralları RF Medenî Kanunu'nun Milletlerarası Özel Hukuk Bölümünde

olarak RF düşünülecek olursa, hakem heyetince ehliyete uygulanacak hukukun tespitinde RF kanunlar ihtilâfı kuralları¹⁰² esas alınacaktır. Rusya Hukuku'nda, gerçek kişinin hak ehliyetine uygulanacak hukuk, RF Medenî Kanunu'nun 1196. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu madde uyarınca, bir kişinin hak ehliyetine sahip olup olmadığını onun millî hukuku tayin eder. Kişinin millî hukuku, onun hak ehliyetinin başlangıcı ve sona ermesi hakkında karar verir.

RF Medenî Kanunu'nun 1197. maddesi uyarınca, gerçek kişinin fiil ehliyeti hakkında şahsî statü olarak millî hukuk tatbik edilir. Fiil ehliyeti hakkında uygulanacak olan kişinin millî hukuku, ilgilinin hukukî işlem ehliyetine sahip olduğu veya sınırlı ehliyete sahip veya hukukî işlem ehliyetinden yoksun bulunduğu ve bunların sonuçlarının neler olduğu hakkında da karar verir¹⁰³.

Tahkim anlaşmasının tarafları genellikle tüzel kişiler olduğu için uygulamada tüzel kişilerin ehliyeti ile ilgili sorunlara sıklıkla rastlanmaktadır.

Genel olarak bakıldığında millî hukuk sistemlerinde, tüzel kişilerin anlaşma yapma ehliyetini de kapsayan hak ve fiil ehliyetinin, onların şahsî statülerini yöneten hukuka tâbi kılındığı görülmektedir. Bu hukuk kural olarak tüzel kişinin merkezinin bulunduğu yer veya kuruluş yeri hukukuna işaret etmektedir. Pek çok millî hukuk sisteminde yer alan birinci düzenlemeye göre, tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyeti, tüzel kişinin hayat merkezi durumundaki yönetim ve denetim organlarının veya genel kurul faaliyetlerinin icra edildiği idare merkezinin bulunduğu ülke hukukuna tâbidir. Yine pek çok hukuk sisteminde yer alan ikinci düzenlemeye göre, tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyeti, tüzel kişinin kurulduğu ülke hukukuna tâbidir¹⁰⁴. Rusya Hukuku'nda

yer almaktadır.

¹⁰² Milletlerarası özel hukuk doktrininde genel olarak gerçek kişilerin ehliyeti konusunda bazı devletler kişinin vatandaşı olduğu devletin kanununu esas almaktadırlar. Örneğin, RF, Azerbaycan, Türkiye Cumhuriyeti bu devletler sırasındadır. Bazı devletler ise ikametgâhın bulunduğu devletin kanununu esas almaktadırlar. Bkz. Anufriyeva, s. 174; Çelikel A.: **Milletlerarası Özel Hukuk**, Yenilenmiş 7. Bası, Beta, İstanbul, 2004, s. 167-168; Aybay, R./Dardağan, E.: **Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması, (Kanunlar İhtilâfı)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2001, s. 169 vd.; Nomer, E./Şanlı, C.: **Devletler Hususî Hukuku**, 13. Bası, İstanbul, 2005, s. 115 vd.; Tekinalp, G.: **Milletlerarası Özel Hukuk**, 8. Bası, İstanbul, 2004, s. 47 vd.

¹⁰³ Rozenberg, M.G.: **Mejdunarodnoye Kuplya Prodaja Tovarov**, Moskova, 2006, s. 77-78, **(Kuplya Prodaja Tovarov)**.

¹⁰⁴ RF Medenî Kanunu'nun 1202. md.

bu eğilimlerin ilki tercih edilmiş ve tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyeti, statüsündeki idare merkezi hukukuna tâbi kılınmıştır¹⁰⁵.

Rusya Medenî Kanunu'nda 1202. maddede yer alan hüküm gereğince, tüzel kişiliğe sahip şirket ana sözleşmesinde yer alan “idare merkezi” hukukunca idare edilir. Buna göre, Rus Hukuku bakımından şirketlerin hangi haklardan yararlanacağı, hangi hakları iktisap edebileceği ve hangi borçları yükleneceği, hak ve borç doğuran işlemlerin hangi organlar veya kişiler tarafından yerine getirilebileceği gibi konular “idare merkezi” hukukuna bağlanmıştır. Aynı hukuk, şirketlerin hak ve fiil ehliyetinin başlangıç ve sona ermesine; yani kurulma, infisah ve tasfiyeye, organların teşekkülüne, tüzel kişinin temsiline; yani tüzel kişiyi temsil ve ilzama yetkili organ veya kişilerin belirlenmesine, temsil ve ilzam yetkisine haiz kişi veya organın yetki ve yükümlülüklerine, tüzel kişinin aktif ve pasif dâva ehliyetine (dâvacı ve dâvalı olabilme ehliyeti) de uygulanır.

bbb. Tahkim Anlaşmasını Temsilci Sıfatıyla İmzalayan Kişilerin Ehliyeti

RF MTTK’nda, tahkim anlaşmasını temsilci sıfatıyla imzalayan kişilerin ehliyeti ile ilgili hangi hukukun uygulanacağına ilişkin hükümler bulunmamaktadır. Bununla ilgili Rus hukuk öğretisine ve tatbikatına değinmekte fayda vardır.

Genel olarak, tahkim anlaşmasını temsilci sıfatıyla imzalayan kişilerin ehliyetine ona temsil yetkisi veren kişinin tâbi olduğu ülke hukuku; bazı devletlerde ise, akdin yapıldığı devletin hukuku uygulanmaktadır¹⁰⁶. Milletlerarası özel hukukta, iradî temsil ilişkisinde yer alan üçlü ilişkideki tüm menfaatleri dengeleyen objektif bir bağlama kuralına her zaman ihtiyaç duyulmuştur. Örneğin, 12.12.2007 tarih ve 5718 sayılı Türk Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un 30. maddesine göre, “temsilci ile temsil olunan arasındaki hukukî ilişkiden doğan temsil yetkisi, aralarındaki sözleşmeden doğan ilişkiye uygulanacak hukuka tâbidir”. Bu maddenin metninden anlaşıldığı üzere, temel ilişki veya temel anlaşma diye

¹⁰⁵ Rozenberg, **Kuplya Prodaja Tovarov**, s. 77-78.

¹⁰⁶ Bruntseva, s. 103.

adlandırılan, temsil olunanla temsilci arasındaki temsil yetkisine, taraflar arasındaki ilişkinin tâbi olduğu hukukun uygulanması kabul edilmiştir¹⁰⁷.

RF’nda tahkim anlaşmasını temsilci sıfatıyla imzalayan kişilerin ehliyeti ile ilgili RF MTTK’nda hükümler bulunmadığından, RF kanunlar ihtilâfi kurallarına gidilmektedir. RF’nda tahkim anlaşmasını temsilci sıfatıyla imzalamayan kişilerin ehliyetine, tüzel kişinin idare merkezinin bulunduğu ülkenin hukuku uygulanmaktadır¹⁰⁸.

Tahkim anlaşmasını temsilci sıfatıyla imzalayan kişilerin yetkisi genel olarak ya tüzel kişinin vermiş olduğu vekâletnameden ya tüzel kişinin ana sözleşmesinde belirtilen yetkiden ya da tüzel kişinin tâbi olduğu hukukun hükümlerinden doğmaktadır¹⁰⁹.

Rusya tahkim uygulamasında, örneğin, RF MTTM uygulamasında tahkim anlaşmasını temsilci sıfatıyla imzalayan kişilerin ehliyetine uygulanacak hukukun tespiti ile ilgili bir dizi karar mevcuttur¹¹⁰.

¹⁰⁷ Ayrıntılı yorum için bkz. Gelgel, G. Ö./Erdem, B.: **12.12.2007 tarih ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun**, İstanbul, 2008, 97-98.

¹⁰⁸ RF Medenî Kanunu’nun 1202.2. md.’nin metninden anlaşıldığı üzere, tüzel kişinin tâbi olduğu idare merkezinin bulunduğu ülkenin hukuku tüzel kişinin temsiline; yani tüzel kişiyi temsil ve ilzama yetkili organ veya kişilerin belirlenmesine, temsil ve ilzam yetkisine haiz kişi veya organın yetki ve yükümlülükleri gibi konularda yetkilidir.; Türk milletlerarası özel hukuk doktrininde de tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyetine uygulanacak hukuk idare merkezi hukuku olarak kabul görmüştür. Diğer bir deyişle, tüzel kişinin statü değişiklikleri hakkında kaideler, tüzel kişinin organları ile bunların içe ve dışa karşı sorumluluklarına ilişkin kaideler ve bu organların hukukî işlemler bakımından sahip oldukları temsil yetkisine ilişkin kaideler aynı hukuka; yani idare merkezi hukukuna tâbidir. Bkz. Nomer/Şanlı, s. 224-225; Tüzel kişinin hak ve fiil ehliyetine uygulanacak hukuku tespitinde kabul gören idare merkezi bağlama kuralı Kıta Avrupası ülkelerinin genelinde kabul edilen bir kuraldır. Bkz. Çelikel, s. 185-186. Tüzel kişinin ehliyeti konusunda kabul edilen kuralın uygulama alanı tüzelkişinin, organları, organların mükellefiyetlei, temsil yetkileri gibi konuları kapsamaktadır. Bkz. Tekinalp, s. 74 vd.

¹⁰⁹ Rozenberg, **Kuplya Prodaja Tovarov**, s. 78;

¹¹⁰ RF MTTM’nin 264/1992 sayılı 25.05.1993 tarihli dâvasında, dâvacı Rus şirketi dâvalı Fransız şirketinin onu temsil etmek için verdiği vekâletnamenin geçersiz ilân edilmesi isteminde bulunmuştur. Tahkim kurumu bu istemi temin etmiştir. Fransız şirketi tahkim kurumunun kararını iptali için Moskova Şehir Mahkemesine başvurmuştur. Moskova Şehir Mahkemesi de RF MTTM’nin kararını şu gerekçelerle iptal etmiştir. Fransız şirketinin onu temsil etmek için vermiş olduğu vekâletnamenin süresi ve şekli Rus hukukuna aykırıdır. Vekâletnamede süre belirtilmemiştir. Rus hukukuna göre ise, süre belirtilmediği takdirde bir yıllık süre için vekâletname geçerli olmaktadır. Ancak söz konusu dâvada bu süre geçmiştir. RF Yüksek Mahkemesinin Medenî Hukukî Uyuşmazlıklar Kurulu’nun 13.06.1996 tarihli kararı ile Moskova Şehir Mahkemesinin kararını şu gerekçelerle iptal etmiştir. Söz konusu vekâletnamenin şekli ve süresi verildiği ülke hukukuna tabidir. Dolayısıyla dâvada bu ülke Fransa olduğundan, vekâletnamenin şekli ve süresi Rus hukuku bakımından tartışılması söz konusu olamaz. RF

Uygulamada RF MTTM'nin tarafların ehliyetine ilişkin uygulanacak hukuku tahkim yerinin bulunduğu devletin kanunlar ihtilâfı kurallarına göre tespit ettiği de görülmektedir¹¹¹.

c. Tahkim Anlaşmasının Şekli Geçerliliği

RF MTTK'nun 7.2. maddesinde tahkim anlaşmasının şekli düzenlenmiştir. Söz konusu madde uyarınca, “Tahkim anlaşması yazılı şekilde yapılmalıdır. Yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim anlaşmasının taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, teleks, telgraf gibi iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dâva dilekçesinde yazılı bir tahkim anlaşmasının varlığının iddia edilmesine dâvalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması gerekir. Asıl anlaşmanın bir parçası haline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye atıfta bulunması halinde de geçerli bir tahkim anlaşması yapılmış sayılır”.

RF'nda tahkim anlaşmasının yazılı şekilde akdedilmiş bulunması bir şekli geçerlilik şartı olarak nitelendirilmiştir. Ancak, RF MTTK'nun yazılı olma şartını, şeklen geçerli biçimde yapılmış bir tahkim anlaşmasının etki yaratabilmesi şartı olarak yorumlayan kararlar da mevcuttur¹¹².

MTTM'nin 264/1992 sayılı 25.05.1993 tarihli kararı için bkz. Rozenberg, **İnostrannoye Pravo**, s. 104-110; 264/1992 sayılı 25.05.1993 tarihli kararının yorumu için bkz. Rozenberg, **Kuplya Prodaja Tovarov**, s. 80; RF MTTM'nin 294/1996 sayılı 26.02.1999 tarihli dâvasında, dâvacı Rus şirketi Belçika şirketini temsil eden, Moskova'da bulunan avukatlık bürosunun yetkisinin bulunmadığını ve ona verilen vekâletnamenin geçersiz olduğu iddiasında bulunmuştur. Dâvacı Rus şirketi vekâletnamenin Rus hukukuna aykırı olacak şekilde düzenlemesi gerekçesini ileri sürmüştür. Ancak tahkim mahkemesi, RF Medenî Kanunu'nun 185.5. md.'ni esas alarak, Rus şirketinin talebini reddetmiştir. RF Medenî Kanunu'nun 185.5. md.'ne göre, “hukuk şirketi adına verilen vekâletname, hukuk şirketinin başkanı veyahut diğer yetkilisi tarafından mühür vurulması ve imza atılması ile düzenlenmiş sayılmaktadır.”.Bkz. Rozenberg, **Kuplya Prodaja Tovarov**, s. 80-81; Bazen RF MTTM uygulamasında, örneğin, 125/2000 sayılı 09.06.2004 tarihli dâvasında olduğu gibi, tahkim anlaşmasında değişiklik yapan belgenin buna yetkisi olmayan kişi tarafından imzalanması söz konusu olmaktadır. Tahkim mahkemesi RF “Anonim Şirketleri” Kanunu'nun ve şirketin ana sözleşmesini esas alarak söz konusu belgenin buna yetkili olmayan kişi tarafından imzalanması dâva üzere tespit edilmiştir. Kararın metni için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2004**, s. 206-230; Kararın yorumu için bkz. Rozenberg, **Kuplya Prodaja Tovarov**, s. 81.

¹¹¹ Bruntseva, s.102.

¹¹² Bruntseva, s. 102.

Bazı hukuk sistemlerinde ise, RF'ndan farklı olarak, tarafların yazılı şekle bağlı olmaksızın tahkim anlaşması yapabileceğini öngören düzenlemeler bulunmaktadır¹¹³.

d. Tahkim Anlaşmasının Aslı Geçerlilik Şartları

Tahkim anlaşmasının geçerliliği ile ilgili ve şekil dışında kalan konular arasında en önemlisi, tahkim anlaşması ile ilgili irade bozukluklarıdır. Tahkim anlaşmasının hata, hile, tehdit gibi sebeplere dayanarak geçersiz olduğunun iddia edilmesi durumunda, tahkim anlaşmasının geçerli olup olmadığı, RF MTTK'nun maddesinde belirtilen hukuka göre tesbit edilecektir. RF MTTK'nun 34.2.1. ve 36.2.1. maddelerine göre, tahkim anlaşmasının geçerliliği tarafların seçmiş olduğu hukuka göre, uygulanmak üzere bir hukuk seçimi yapılmamışsa, Rus hukukuna göre değerlendirilecektir.

e. Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilerin Hakları Üzerindeki Etkisi

Milletlerarası ticarî tahkim uygulamasında, üçüncü kişilerin hakları üzerinde tahkim anlaşmasının etkisi sorununa sıklıkla rastlanmaktadır. Genel olarak tahkim anlaşmasını imzalayan taraflar, tahkim anlaşmasının tarafları olmaktadır. Taraflar arasında tahkime gidilmesi yönünde iradelerini ifade eden *prima facie* tahkim anlaşması olması gerekmektedir. Ancak bazı hukukî uyuşmazlıklarda tahkim anlaşmasını bizzat imzalamayan, üçüncü kişilerin de tahkim dâvasının aktif ve pasif üyesi olabildiği görülmektedir¹¹⁴.

¹¹³ İsveç, Danimarka, Belçika gibi devletlerin hukuk sistemlerinde bu tür düzenleme söz konusudur. Ayrıntılı olarak bkz. Anufriyeva, s. 160-162.

¹¹⁴ Isover-Saint-Gobain v. Dow Chemical France dâvasında Paris Temyiz Mahkemesi I.C.C.'in Dow Chemical şirketler grubuna dâhil olan ana şirket ve ona tâbi şirketin tahkim anlaşmasını imzalamamasına rağmen kendini yetkili kılmasına ilişkin ara kararının iptalinden imtina etmiştir. Dolayısıyla tahkim kurumu bu noktada şirketler grubunun "*bölünmez ekonomik varlığı*"nın aşlında onların iradelerini ifadesine bağlamıştır. Bkz. **Fouchard, Gaillard & Goldman on International Commercial Arbitration**, The Hague: Kluwer, 1999; Arab Republic of Egypt v. Southern Pacific Properties Ltd. & Southern Pacific Properties (Middle East) Ltd. dâvasında Fransa mahkemesi İ.C.C.'nin kararını tahkim anlaşmasının geçersizliği gerekçesiyle iptal etmiştir.

Üçüncü kişilerin tahkim anlaşmasının tarafı olması ile ilgili konu ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu durum genellikle, hakların dervedilmesi, *joint venture*, yatırım, acenta¹¹⁵ yahut da devlet şirketi veya şirketler grubu ile akdedilen anlaşmalarda söz konusu olmaktadır.

Common Law ülkelerinde de tahkim anlaşmasını bizzat imzalamayan tarafların tahkime sevk edilmesi yaklaşımına uygulamada sıklıkla rastlanmakta ve benimsenmektedir¹¹⁶.

RF MTTK'nda tahkim anlaşmasının üçüncü kişiler üzerinde etkisine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda, tarafların seçmiş oldukları uygulanacak hukuktan hareket edilmektedir. Bu konuda sıklıkla rastlanan örneklerden biri, alacağın temliki ile ilgilidir. Bununla ilgili doktrinde iki yaklaşım mevcuttur. Birinci yaklaşıma göre, alacağın temliki halinde, yeni tarafla da ayrıca tahkim anlaşmasının yapılması gerekmektedir; çünkü hakların devredilmesi akdinde yeni taraf, tahkim anlaşmasının değil, asıl anlaşmanın tarafıdır. Asıl anlaşmada yer alan tahkim şartının gözden geçirilerek yeni tarafla da akdedilmiş olması daha uygun olur. Aksi takdirde, hakem kararının iptali söz konusu olabilecektir. İkinci yaklaşıma göre ise, bu tür akitler tahkim şartını da kapsamaktadır. Akdin devri veya hukukî ilişkinin halefi olan yeni tarafın, tahkim şartına kendiliğinden katılması söz konusudur. Bu tür akitlerde yeni tarafın, hukukî ilişkinin halefi olması, onun aynı zamanda tahkim şartına katılması anlamına gelmekte, tahkim şartının asıl anlaşmaya

Dolayısıyla Mısır devletinin Turizm Bakanının ana sözleşmenin sonunda imzasının “*approved, agreed, ratified*” şeklinde yer alması, ona tahkim anlaşmasının tarafı olma niteliğini kazandırmamaktadır. Bkz. **France: Court of Cassation Decision in Southern Pacific Properties Ltd., et al v. Arab Republic of Egypt** (Appellate Review of Arbitral Awards Between States and Private Parties), 26 Int'l Legal Mat'l 1004, 1987. (setting aside International Chamber of Commerce Court of Arbitration: Award in the Arbitration Between S.P.P. (Middle East) Ltd., Southern Pacific Properties Ltd., and the Arab Republic of Egypt, the Egyptian General Company for Tourism and Hotels, 22 Int'l Legal Mat'l 752, 1983.

¹¹⁵ ABD'de tahkim anlaşmasını imzalamayan tarafların tahkimden yararlanma hakkına ilişkin farklı yaklaşım benimsenmiştir. Amerikan acenta teorisine (*agency theory*) göre, ana şirketin geçerli tahkim şartı içeren anlaşmayı imzalaması halinde söz konusu anlaşma ana şirketin acentalarını, işçilerini ve temsilcilerini de etkiler. Bkz. Hanotiau, B.: **Problems Raised by Complex Arbitrations Involving Multiple Contracts-Parties-Issues**, Journal of International Arbitration, 18 (3), 2001, s. 257-260.

¹¹⁶ Thomson –CSF S.A. v. American Arbitration Association dâvasında söz konusu yaklaşım yer almaktadır. Bu dâvada common law'un akitler ve acenta hukukunun prensipleri esas alınarak bir takım teoriler oluşmuş ve diğer benzeri dâvalarda da bu prensipler esas alınmıştır. Dâva ile ilgili açıklamalar için bkz. Hosking, J.M.: **The Third Party Non-Signatory's Ability to Compel International Commercial Arbitration: Doing Justice Without Destroying Consent**, 4 Pepp. Disp. Resol. L. J. 469, 2004, S. 478.

konması, onu asıl anlaşmanın bir maddesi haline getirmekte ve ayrıca bir tahkim şartı içeren anlaşmanın düzenlenmesi gerekliliğini ortadan kaldırmaktadır. Örneğin, RF MTTM'nin tatbikatında¹¹⁷ ikinci yaklaşımın esas alındığı görülmektedir. Rus hukukunda hakların diğer kişiye devredilmesinin tahkim anlaşmasını da kapsamı öngörülmüştür. Bu yaklaşım hem Rus hukuk doktrininde, hem de Rus hukuk tatbikatında kabul görmüştür¹¹⁸. Söz konusu yaklaşım, RF'nda olduğu gibi, diğer ülkelerin milletlerarası ticarî tahkim uygulamasında da benimsenmiştir¹¹⁹.

7. Hakem Anlaşmasına Uygulanacak Hukuk

RF MTTK'nda hakem anlaşmasına uygulanacak hukuka ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Uygulamada genel olarak hakem anlaşmasına tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk uygulanmaktadır¹²⁰.

¹¹⁷ RF MTTM'nin hakların devrine ilişkin akitlerden doğan uyumsuzlukları ile ilgili 45/2004 sayılı 23.05.05 tarihli, 43/2004 sayılı 23.05.05 tarihli kararları için bkz. Rozenberg, *Praktika za 2005*, s. 209 vd.; 161/2003 sayılı 23.05.03 tarihli dâva kararı için bkz. Rozenberg, *Praktika za 2003*, s. 93; RF MTTM 30/2003 sayılı 27.10.2003 tarihli dâvasında RF Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi'nin 29 sayılı 16.02.1998 tarihli Tebliğini esas almıştır. Bu Tebliğde hakların devredilmesi denildiğinde, devredilme anında yeni tarafa mevcut tüm hakların transferi anlaşılmaktadır. Dolayısıyla burada külli hakların devri söz konusudur. Bkz. Rozenberg, **Praktika za 2003**, s. 217.

¹¹⁸ RF Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi'nin 153/97 sayılı 10.06.1997 tarihli kararı için bkz. Vestnik VAS RF, 1997, No. 9, s. 66-67; 29 sayılı 16 Şubat 1998 tarihli RF Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi'nin Tebliği için bkz. Vestnik VAS RF, 1998, No. 4, s. 53; RF MTTM'nin 161/2002 sayılı 23.05.2003 tarihli kararı için bkz. Rozenberg, M.G.: “**İz Praktiki MKAS za 2003 god**”, Prilojenie k Jurnalnu “Xozaystvo i Pravo”, 2004, No.3, s. 22-24, (**İz Praktiki MKAS**); RF MTTM'nin 30/2003 sayılı 27.10.2003 tarihli kararı için bkz. Rozenberg, *İz Praktiki MKAS*, s. 56-57; RF MTTM'nin 19/2004 sayılı 24.03.05 tarihli dâvasında hakem heyeti hakların devredilmesi ile ilgili tahkim şartının geçerli olup olmadığı üzerinde değerlendirme yapmış ve RF Medenî Kanunu'nun 1216. md. (hakların devredilmesine ilişkin hükümler içermekte) gereğince, RF hukukunu uygulamıştır. RF Medenî Kanunu'nun 384. md.'ne göre, hakların diğer kişiye devredilmesi akdinin, taraflarca uyumsuzluğun çözümü için belirlenmiş düzenlemeni (örneğin, uyumsuzluk halinde tahkime gidilmesinin taraflarca kararlaştırılması uyumsuzluğun çözümü için belirlenmiş düzenlemeni ifade etmektedir) de kapsamaktadır. Bkz. Rozenberg, *Praktika za 2005*, s. 138; Bkz. Musin, V.A.: **Arbitrajnaya Ogovorka vo Vneşneekonomičeskom Kontrakte i Problema Pravopreemstva**, Treteyskiy Sud, 2000, No. 4, s. 37-38; Lebedev, S.N.: **Mejdunarodnyj Kommerçeskiy Arbitraj: Kompetensiya Arbitrov i Soglaşeniya Storon**, Moskova, 1985, s.78.

¹¹⁹ Bkz. Fouchard/Gaillard/Goldman, s. 417-437.

¹²⁰ RF MTTK'nin 138/2003 sayılı 24.05.04 tarihli, 63/2003 sayılı 25.05.04 tarihli, 167/2003 sayılı 28.06.04 tarihli, 180/2003 sayılı 06.07.04 tarihli, 4/2004 sayılı 22.10.2004 tarihli, 39/2004 sayılı 21.12.2004 tarihli, 91/2003 sayılı 09.03.2004 tarihli, 56/2003 sayılı 02.02.2004 tarihli dâvalarına ilişkin bkz. Rozenberg, **Praktika 2004**, s. 172 vd.

8. Tahkime Konu Olan Hukukî Uyuşmazlığın Esasına Uygulanacak Hukuk

Tahkime konu olan hukukî ilişkilerin esasına uygulanacak hukuka ilişkin düzenlemeler, RF MTTK'nda yer almaktadır. RF MTTK'nun 28.1. maddesine göre, “hakem veya hakem heyeti tarafları uyuşmazlığın esasına uygulanmak üzere seçtikleri hukuk kurallarına göre karar verir”. Rus Hukuku'nda, tarafların esasa uygulanacak hukuku belirlemeleri durumunda, bu hukukun kanunlar ihtilâfi kurallarının değil, doğrudan maddî hukuk kurallarının uygulanmasını murad ettikleri kabul edilmektedir.

Hukuk seçimi ile ilgili bir konu, tarafların esasa uygulanacak hukuku açıkça olarak belirtmesi ile ilgilidir. RF MTTK'nun 28.1. maddesinde esasa uygulanacak hukukun taraflarca “açıkça” belirleneceğine dair bir hüküm öngörülmemektedir. Diğer bir ifadeyle, RF MTTK ile gerçekleşen milletlerarası ticarî tahkimde, tahkim mahkemesi, tarafların uyuşmazlığın esasına uygulanmak üzere zımnen seçtikleri hukuku da uygulayacaktır.

Tarafların teorik olarak asıl anlaşma veya tahkim anlaşmasından tamamen bağımsız bir anlaşma ile aralarındaki ilişkiye uygulanacak hukuku belirlemeleri mümkünse de, uygulamada bu tür anlaşmaya rastlanmamakta¹²¹; hukuk seçimine ilişkin hükmün, ya asıl anlaşmadan bağımsız bir madde olarak ya da tahkim şartı içerisinde yer aldığı görülmektedir. İ

Hukuk seçimi ile ilgili diğer bir konu, taraflarca herhangi bir devletin hukuku seçildiğinde hakemlerin bu konuda bilirkişilere başvurması ile ilgilidir. Taraflarca herhangi bir devletin hukuku seçildiğinde hakemlerin bu konuda bilirkişilere başvuru ihtiyacının ortaya çıkması doğaldır. Bu nedenle, birçok devletin tahkim hukuku mevzuatında, hakemlerin yabancı hukukun muhtevasının açıklanması için bilirkişilere başvurmasına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

SSCB döneminde, mevcut olan Dış Ticaret Tahkim Komisyonu'nun uygulamasında, görüldüğü üzere, hakemlerin, yabancı hukukun muhtevasının

¹²¹ Bruntseva, s. 125; Hakem veya hakem heyeti tarafından bilirkişiye başvuru ile ilgili düzenlemeler öngörülmedikçe, hakem veyahut hakem heyeti önüne gelen konuyla ilgili detayların incelenmesi amacıyla bir veya birkaç bilirkişiye başvuruda bulunabilir.

tespitinde bilirkişiye müracaat etmeksizin yetkili hukuku tespit ve uygulamaları tartışma konusu olmuştur. Ancak RF'nda yabancı hukukun muhtevasının tespitinde bu yaklaşımdan vazgeçilmiştir, hakem veyahut hakem heyeti gerekli gördüğü hallerde bilirkişinin yardımından faydalanmaktadır¹²².

Milletlerarası hukukta tarafların uyuşmazlığının esasına uygulanacak hukuku belirlememeleri durumunda, hakemlerin hangi görüşü dikkate alarak uygulanacak hukuku belirleyebileceklerine dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, hakem veya hakem heyeti tarafından tahkim prosedürünün cereyan ettiği yer hukuku olarak tahkim yeri ülkesinin maddî hukukunun uygulamasını öngörmektedir. Aslında bu görüşe bugün için uygulamada sıklıkla rastlandığını söyleyemeyiz¹²³. RF MTTM'nin günümüz uygulamasında bu görüşe rastlanmamaktadır. Zira bu görüşün uygulanmasına RF MTTK hükümleri gereğince izin verilmemektedir. İkinci görüş, hakem veya hakem heyetinin “*uygun gördüğü*” kanunlar ihtilâfi kurallarının tayin ettiği maddi hukukun uygulanmasıdır. Bu yöntem RF MTTK'nda benimsenmiştir. RF MTTK'nun 28.2. maddesine göre, “tarafların uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuku belirlememeleri durumunda, hakemler, uygun gördükleri kanunlar ihtilâfi kurallarının tayin ettiği hukuku uygulayacaklardır”.

Görüldüğü gibi, RF MTTK, tarafların herhangi bir hukuk seçimi yapmadıkları durumlarda hakemlerin, ihtilâfin esasına uygulanacak hukuku tesbitte başvurabilecekleri somut bir kanunlar ihtilâfi kuralı öngörmemiştir. Kanun sadece, bu konuda hakemlerin “*uygun gördükleri*” herhangi bir kanunlar ihtilâfi kuralını seçmekte serbest olduklarını beyan etmekle yetinmiştir. Kanun'un öngördüğü düzenlemede hakemlerin hangi kriterlere veya esaslara binaen “*uygun gördükleri*” kanunlar ihtilâfi kurallarını belirleyecekleri konusunda herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Doktrinde de, bu hususta bir fikir birliği mevcut değildir.

Bazılarına göre hakemler, tahkim yeri veya merkezinin kanunlar ihtilâfi sistemi; bazılarına göre taraflardan birinin veya hakemlerin ikamet ettiği ülkenin

¹²² RF MTTM'nin 499/1993 sayılı dâvası için bkz. Bruntseva, s. 134.

¹²³ Bu görüş RF MTTM'nin incelemiş olduğu 499/1993 sayılı dâvada uygulanmıştır. Karar için bkz. Bruntseva, s. 134.

kanunlar ihtilâfi sistemi; bazılarına göre de akdin en sıkı irtibat halinde olduğu ülkenin kanunlar ihtilâfi sistemi uygulanmalıdır¹²⁴.

Hakemler tarafından tahkimin cereyan ettiği ülkenin kanunlar ihtilâfi kurallarının veya bizzat ihtilâf konusu ilişkinin özellikleri veya tarafların genel irade ve beklentilerinin dikkate alınarak veyahut da tarafların milletlerarası ticarî tahkime gitme amacını etkin kılan kanunlar ihtilâfi kuralları uygulanarak soruna çözüm bulma önerileri, Kanun'un düzenleme biçimi nedeniyle gündeme gelmektedir.

“Hakemler uygun gördükleri kanunlar ihtilâfi kuralının tespitinde, öncelikle dâva konusu olayın özelliklerinden hareket etmelidirler. Tercih olunan kanunlar ihtilâfi kuralı, ihtilâfin mahiyetine ne kadar uygun düşerse düşsün, bu kuralın ulaştığı maddî sonuç amaca uygun olmayabilir. Bu sebeple, dâva konusu ihtilâfin mahiyetine uygun bir milletlerarası karakterli kanunlar ihtilâfi kuralı seçilirken; daima bu kuralın, tarafların tahkime gitmedeki genel amaç ve beklentilerini, taraflar arasındaki akit hükümleri ve milletlerarası ticarî adetleri etkin ve geçerli kılan bir kanunlar ihtilâfi kuralı olup olmadığına dikkat edilmesi gerekir. Tarafların tahkime gitmedeki amaçlarını ve milletlerarası karakterli ticarî ilişkiden beklentilerini boşa çıkaracak bir maddi hukukun uygulanmasına yol açan kanunlar ihtilâfi kural veya sistemi, ihtilâfin mahiyetine uygun telakki edilemez. Bir başka ifade ile, tercih olunacak kanunlar ihtilâfi kuralının, ihtilâfin mahiyetine uygunluğu, maddi hukuk planındaki sonuçları ile birlikte düşünülmektedir. Taraflar arasındaki özel bir anlaşma ile ve onların güvenine istinaden seçilen tecrübeli milletlerarası ticaret hakemlerinin, muayyen bir kanunlar ihtilâfi kuralı lehindeki tercihini yaparlarken, bu esaslara bağlı kalacakları kolaylıkla tahmin edilebilir”¹²⁵. RF MTTM'nin genellikle “*uygun bulunduğu*” kanunlar ihtilâfi kuralları Rusya kanunlar ihtilâf kuralları olmaktadır¹²⁶. Başka bir ifade ile, bu

¹²⁴ Şanlı, C.: **Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk**, Ankara, 1986, s. 217, (Esasa Uygulanacak Hukuk), s. 256-257.

¹²⁵ Şanlı, Esasa Uygulanacak Hukuk, s. 243.

¹²⁶ RF MTTM'nin 161/2002 sayılı 23.05.03 tarihli, 175/2002 sayılı 04.06.2003 tarihli, 97/2002 sayılı 06.06.2003 tarihli, 47/2003 sayılı 28.10.2003 tarihli, 226/2001 sayılı 12.11.2003 tarihli dâva kararları için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2003**, s. 95 vd.; 68/2004 sayılı 24.01.2005 tarihli, 26/2005 sayılı 19.10.2005 tarihli, 132/2004 sayılı 27.10.2005 tarihli, 76/2005 sayılı 30.11.2005 tarihli dâva kararları için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2005**, s. 51 vd.; 191/2000 sayılı 24.05.2001 tarihli, 419/1995 sayılı 17.07.2001 tarihli, 173/2000 sayılı 27.09.2001 tarihli, 212/2000 sayılı 05.11.2001 tarihli, 91/2001 sayılı 14.01.2002 tarihli, 234/2000 sayılı 01.02.2002 tarihli, 171/2001 sayılı 11.02.2002 tarihli, 101/2001 sayılı 27.02.2002 tarihli, 120/2001 sayılı 31.05.2002 tarihli, 132/2001 sayılı 05.06.2002 tarihli, 116/2001 sayılı 07.06.2002 tarihli, 125/2000 sayılı 11.06.2002

noktada bir “*tercihin*” veya “*uygun*” luğun ifadesi olarak tahkim yeri kanunlar ihtilâfi kurallarının uygulanmasından söz edilmektedir.

“Her somut olayda tahkimin herhangi bir yönünü düzenleyecek kurallar, doğrudan taraflarca veya onların atıfta bulunduğu kurallarca düzenlenmediğinde, hakemlerin bu kuralların temini yönündeki tercihlerini daima bu temel amaç ve beklentileri boşa çıkarmayacak biçimde kullanmaları gerekir”¹²⁷.

RF MTTK'nun 28.2. maddesinde yer alan kanunlar ihtilâfi kuralının bu şekilde yorumu, aynı maddenin üçüncü cümlesinden de destek görmektedir. Nitekim, bu maddeye göre, hakem veya hakem heyeti, uygun gördüğü kanunlar ihtilâfi kuralı hangisi olursa olsun, mutlaka taraflar arasındaki anlaşma hükümlerini ve ticarî örf ve adetleri dikkate alacaklardır.

Üçüncü görüş ise, tahkim prosedürünün cereyan ettiği yer hukuku olarak tahkim yeri ülkesinin kanunlar ihtilâfi kurallarının tayin ettiği maddi hukuku uygulama yöntemidir. Bu yönüde tahkim yeri RF olduğu hallerde RF MTTM'nin uygulamasında hakem veya hakem heyetinin uygun bulduğu kanunlar ihtilâfi kuralları Rusya kanunlar ihtilâfi kuralları uygulamak eğiliminde olduğuna sıklıkla rastlanmaktadır yönünde görüş bulunmaktadır¹²⁸.

“Milletlerarası ticarî tahkim tatbikatında, hakemlerin tahkim yeri Kanunlar ihtilâfi sistemine, “*tahkim prosedürünün cereyan ettiği yer*” sıfatıyla sık sık başvurdukları müşahade edilmektedir. Kuşkusuz, bu uygulamada da, yukarıda belirttiğimiz teorik ve pratik desteklerden güç almakta ve yaygınlık kazanmaktadır. Genellikle, tatbikatta tahkim prosedürü, pratik sebeplerle, tek hakemin veya baş hakemin ikametgâhı ülkesinde cereyan etmektedir. Doğaldır ki, hakemlerin en iyi

tarihli dâva kararları için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2001-2002**, s. 105 vd.

¹²⁷ Şanlı, *Esasa Uygulanacak Hukuk*, s. 240-241.

¹²⁸ Yazar *Brintseva*'nın üçüncü görüşün RF MTTM'nin uygulamasında sıklıkla rastlandığını söylemesi hatalı ve tartışmaya açık bir konudur. Kanımızca, RF MTTM'nin uygulamasında tahkim yeri ülkesinin kanunlar ihtilâfi kurallarının tayin ettiği maddi hukuk uygulamasına bir “*tercih*”in veya “*uygun*”luğun ifadesi olarak rastlanmaktadır. Çünkü, tahkim prosedürünün cereyan ettiği yer hukuku olarak tahkim yeri ülkesinin kanunlar ihtilâfi kurallarının tayin ettiği maddi hukuku uygulama yöntemi RF MTTK açısından izin verilmemektedir. Sonuç itibariyle, RF MTTM'nin tahkim yeri ülkesinin kanunlar ihtilâfi kurallarını bir “*tercih*”in veya “*uygun*”luğun ifadesi olarak seçmesi RF MTTK'na aykırılık oluşturmayacaktır. Bruntseva, s. 134; Yazar *Rozenberg*'e göre, RF MTTK'nda yukarıda belirttiğimiz ikinci metot öngörülmüş olsa bile, RF MTTM tatbikatında, hakem heyetinin RF kanunlar ihtilâfi kurallarından hareket ederek maddi hukuku belirlenmesine sıklıkla rastlanmaktadır. Bkz. Rozenberg, **Praktika za 2005**, s. 23

bildikleri ve aşına oldukları kanunlar ihtilâfi sistemi, onların ikamet ettikleri (ki bu genellikle hakemin mensup olduğu ülkedir) ülkeninkidir. Bu milletlerarası ticarî tahkimde hakemlerin, tahkim prosedürünün cereyan ettiği yer kanunlar ihtilâfi sistemine sık sık başvurmalarını kolaylaştıran pratik sebeplerin en önemlisidir”¹²⁹.

Dördüncüsü, dâva ile en sıkı irtibatlı ülke hukukunun tesbit edilip uygulanmasıdır.

Sonuncusu ise, hakem veya hakem heyetinin kanunlar ihtilâfi kurallarına ve en sıkı irtibatlı hukuku seçme yöntemine gitmeksizin uygulanacak hukukun tespit edilip uygulanması yöntemidir. Bu yöntem Milletlerarası Ticaret Odası, Londra Milletlerarası Ticaret Mahkemesi, Amerikan Tahkim Odası gibi dünyaca tanınmış kurumsal tahkim kurumlarının uygulamasında görülmektedir¹³⁰.

Taraflar esasa uygulanacak hukuk olarak milletlerarası hukukun temel prensiplerine¹³¹ de atıfta bulunabilirler. RF'nun Anayasası'nın 15.4. maddesine göre, “milletlerarası hukukun prensip ve normları RF hukuk sisteminin bir parçasıdır”. Bu nedenle, esasa uygulanacak hukuk olarak söz konusu prensip veya normların seçilmesinde hiçbir yasal sakınca bulunmamaktadır. RF MTTM uygulamasında milletlerarası tahkim hukuku alanındaki hukukun genel prensiplerinin¹³² taraflarca seçilmiş hukukun konuyu tam olarak düzenlemediği durumlarda, tamamlayıcı kurallar olarak ele alındığı görülmektedir. Ayrıca, söz konusu prensiplerin, taraflarca kararlaştırıldığı takdirde, RF MTTM tarafından uygulandığı görülmektedir¹³³.

Prensip itibariyle, cevaplandırılması gereken bir soru, tarafların esasa uygulanacak hukuk olarak, “*lex mercatoria*”ya başvurup başvurmayacaklarıdır. “*Lex Mercatoria*”nın seçim imkânı konusunda doktrinde bir görüş birliği

¹²⁹ Şanlı, **Esasa Uygulanacak Hukuk**, s. 240-241.

¹³⁰ RF MTTM uygulamasında tarafların esasa uygulanacak hukuk olarak Milletlerarası Ticarî Akitlerin İlkelerini (UNIDROIT) seçtiklerine rastlanmaktadır.

¹³¹ Milletlerarası tahkim hukuku alanındaki hukukun genel prensipleri denildiğinde, *Lex Mercatoria*, dolayısıyla UNIDROIT, INCOTERMS gibi düzenlemeler anlaşılmaktadır. “*Lex Mercatoria*”nın UNIDROIT, INCOTERMS gibi düzenlemeleri kapsamı ile ilgili doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bkz. Bruntseva, s. 128.

¹³² Bruntseva, s. 126

¹³³ Türk Hukukunda, tarafların “*lex mercatoria*”ya atıf yaparak bir seçim yapmalarının mümkün olmadığını, milletlerarası unsur taşısa bile, bir ilişkinin taraflarına aralarındaki ilişkiyi, her egemen devletin oluşturduğu hukuk düzeni dışında ve hukuk tarafından denetlenmeyen davranış standartlarına göre düzenleme izni verilmesinin, günümüz toplumunun açıkça reddettiği ayrıcalık ve dokunulmazlık yaratacağı ve bunun ciddi bir toplumsal tehlike oluşturacağı gerekçesi ile reddeden görüş için bkz. Tiryakioğlu, B.: **Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk**, Ankara, 1996, s. 23-24.

bulunmamaktadır. “*Lex Mercatoria*”nın hukuk seçimi kapsamında değerlendirilmesini reddeden bir görüş, bu kuralların bağlayıcı gücünü herhangi bir devlet otoritesinden almadığını ve yeterli biçimde esaslı bütünlük arzeden bir sistem oluşturmadığını; “*lex mercatoria*”nın bir hukuk düzeni olarak adlandırılmayacağını, bu nedenle, hukukî ihtilâfların çözümünde dikkate alınacak uygun bir temel yaratmadığını ileri sürmektedir¹³⁴. Buna karşılık, diğer bir görüş, daha ziyade Ticaret Hukukunun milletlerarası plânda kabul gören prensiplerinden oluşan bir çeşit uluslarüstü hukuk olarak tanımladığı¹³⁵ “*lex mercatoria*”nın bağlayıcı gücünün, devlet otoritelerince yapılmış ve yürürlüğe konmuş olma unsuruna bağlı olmadığını; ancak, ticarî toplum ve devlet otoriteleri tarafından bir “*özerk norm sistemi*” olarak tanındığını; tacirlere böyle bir seçim imkânı vermeyi reddetmenin haksız bir vesayet yaratacağını ifade etmektedir¹³⁶.

Genel olarak, tarafların hakemleri *Lex Mercatoria*'nın uygulamasında yetkilendirdiği sürece hiçbir sorun çıkmamaktadır. Herhangi bir devletin milletlerarası ticarî tahkim hukuku mevzuatında *Lex Mercatoria*'nın uygulanması ile ilgili açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

RF MTTK hükümleri¹³⁷ gereğince, hakem veya hakem heyeti, tarafların seçmiş olduğu hukuk kurallarını uygulamak zorundadır. Kanun'un metninden anlaşıldığı üzere, taraflara istedikleri hukuku seçme serbestisi tanınmaktadır. Başka bir ifade ile, Kanun metninde “hukuk kuralları” ifadesine yer verilmekle uygulanacak

¹³⁴ North, P.M./Fawcett, J.J.: **Cheshire and North's Private International Law**, Ed. 12, London/Dublin/Edinburg, 1992, s. 482.

¹³⁵ Lando, O.: “**The Lex Mercatoria in International Commercial Arbitration**”, ICLQ., 1985, Vol. 34, s. 752, 755.

¹³⁶ Bruntseva, s. 128.

¹³⁷ RF MTTM tatbikatında “*Lex Mercatoria*”yı oluşturan kuralların hukuk kuralları niteliğinin varlığının kabul edildiği görülmektedir. INCOTERMS ile ilgili RF MTTM'nin 191/2000 sayılı 24.05.2001 tarihli, 16/1999 sayılı 17.09.2001 tarihli, 27/2001 sayılı 24.01.2001 tarihli, 1/1998 sayılı 19.06.2002 tarihli, 217/2001 sayılı 06.09.2002 tarihli kararlarına ilişkin bkz. Rozenberg, **Praktika za 2001-2002**, s. 103 vd.; 51/2004 sayılı 07.02.2005 tarihli, 155/2003 sayılı 16.03.2005 tarihli, 121/2004 sayılı 28.04.2005 tarihli, 21/2005 sayılı 18.10.2005 tarihli kararları için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2005**, s. 65 vd.; 164/2003 sayılı 05.11.2004 tarihli, 4/2004 sayılı 22.10.2004 tarihli kararları için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2004**, s. 304 ve s. 314; 226/2001 sayılı 12.11.2003 tarihli, 168/2001 sayılı 17.02.2003 tarihli, 108/2002 sayılı 17.02.2003 tarihli, 164/2003 sayılı 05.11.2004 tarihli kararları için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2004**, s. 304 ve s. 314; 226/2001 sayılı 12.11.2003 tarihli, 168/2001 sayılı 17.02.2003 tarihli, 108/2002 sayılı 17.02.2003 tarihli, 164/2003 sayılı 05.11.2004 tarihli kararları için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2003**, s. 235 vd.; UNIDROIT ile ilgili RF MTTM'nin 11/2002 sayılı 05.06.2002 tarihli, 217/2001 sayılı 06.09.2002 tarihli, 88/2000 sayılı 25.01.2001 tarihli kararları için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2001-2002**, s. 353 vd.; 174/2003 sayılı 12.11.2004 tarihli kararı için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2004**, s. 326.

hukukun kapsamı geniş tutulmuştur. Kanun metninde ifade edilen “hukuk kuralları” seçimi “*Lex Mercatoria*”yı da kapsamaktadır. Nitekim, RF MTTM tatbikatında “hukuk normları” “*Lex Mercatoria*”yı da kapsayacak şekilde geniş yorumlanmaktadır¹³⁸.

Unutmamak gerekir ki, “*Lex Mercatoria*”nın hukuk kuralı veyahut hukuk niteliğinin varlığı ile ilgili Rus hukuk doktrininde görüş birliği bulunmamaktadır¹³⁹.

Yukarıda söylediklerimiz tarafların hukuk seçimi yapması durumu halinde geçerlidir. Taraflarca hukuk seçimi yapılmadığı durumlarda, hakem veya hakem kurulunun, “*Lex Mercatoria*”ya başvurup başvuramayacağı tartışılması gereken ayrı bir konudur. RF MTTK'nun 28.2. maddesine göre, “hakem veyahut hakem kurulu uygun gördüğü kanunlar ihtilâfi kuralının tayin ettiği hukuku uygulamak zorundadır”. Görüldüğü gibi, RF MTTK'nun 28.2. maddesi tarafların hukuk seçimi yapmaması durumunda hakem veya hakem heyetinin “*Lex Mercatoria*”yı dikkate alabilme imkanını açıkça engellemektedir. Ancak hakem veya hakem heyetinin seçmiş olduğu devletin kanunlar ihtilâfi kurallarının yetkili kıldığı maddî hukuk “*lex mercatoria*”yı içeriyorsa, o zaman “*lex mercatoria*”nın uygulanması söz konusu olacaktır.

Esasa uygulanacak hukuk konusunda önemli hususlardan biri de, RF MTTK hükümleri gereğince, hakemlerin uyuşmazlıkların çözümünde hak ve nesafet (*ex aequo et bono*) kurallarına göre hüküm vermek ve dostane aracı (*amiable compositeurs*) olarak bulunma yetkisi ile ilgili hiçbir yasal düzenlemenin bulunmamasıdır. Bu noktada hakemlerin uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kuralları varken, uyuşmazlığı hak ve nesafet kurallarına göre çözmesi, hakkaniyetli bir çözüme varılması çabısından kaynaklanmaktadır. Çünkü hukuk kuralları zamanın ihtiyaçlarına uygun olarak değişebilmekte ve taraflar arasında uzun süreli ilişkilerden doğan uyuşmazlığa bu hukuk kurallarının uygulanması, adil olmayan ve adaletsiz bir kararın kabulü ile sonuçlanabilme sorununu gündeme getirebilmektedir¹⁴⁰.

¹³⁸ “*Lex Mercatoria*”yı oluşturan kuralların hukuk kuralları olma niteliği yönündeki görüşler için bkz. Sargın, F.: **Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticarî Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk**, Ankara, 2002, s. 190-194.

¹³⁹ Bruntseva, s. 128.

¹⁴⁰ Belov, A.: **Primenimoe Pravo Vo Vneşneekonomičeskih Sdelok**, Pravo i Ekonomika, S. 9, 1998, s. 53.

Hakemlerin uyuşmazlıkların çözümünde hak ve nesafet (*ex aequo et bono*) kurallarına göre hüküm vermeleri ve dostane aracı (*amiable compositeurs*) yetkileri ile ilgili devletlerin farklı düzenlemeleri bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili düzenlemenin devletten devlete de farklılık göstermesi doğaldır. Bazı devletler, tam olarak hakemlerin uyuşmazlıkların çözümünde hak ve nesafet (*ex aequo et bono*) kurallarına göre hüküm vermek ve dostane aracı (*amiable compositeurs*) olarak bülünma yetkisini kabul etmemekte ve hakemlerin yalnızca hukuk kurallarından hareket etmeleri gerekliliğini ileri sürmektedirler. RF da bu devletler sırasındadır¹⁴¹.

Tarafların hakemlerin uyuşmazlıkların çözümünde hak ve nesafet (*ex aequo et bono*) kurallarına göre hüküm vermek ve dostane aracı (*amiable compositeurs*) olma yetkisini vermeleri konusunda anlaştığı durumlarda, tahkim yeri ve hakem kararının icra edileceği ülkenin hukuk mevzuatını araştırmakta fayda vardır. Bazı devlet hukuklarında, tarafların açıkça hakem veya hakem kurulunu yetkili kılmaları halinde, uyuşmazlıkların çözümünde hak ve nesafet (*ex aequo et bono*) kurallarına göre hüküm verme ve dostane aracı (*amiable compositeurs*) olarak uyuşmazlığa bakmalarına izin verilmektedir. Başka bir deyişle, taraflar arasında bir anlaşma olmadıkça, hakemler kendiliğinden maddî hukuk kuralları yerine, hak ve nesafet kurallarına göre karar veremezler¹⁴².

9. Tahkim Yargılamasında Usule Uygulanacak Hukuk Kuralları

RF MTTK'nun 19. maddesine göre, taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama kurallarını, bu Kanun'un emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilirler. Görüldüğü gibi, RF MTTK, tahkim usulüne uygulanacak kuralların belirlenmesinde taraflara serbesti tanımıştır. Buna göre, taraflar tahkim usulüne uygulanacak kuralları kendileri belirleyebilirler.

¹⁴¹ Belov, s. 54.

¹⁴² Bruntseva, s. 186.

a. Tahkim Yargılamasının Başlaması

aa. Tahkim Dâvasının Açıldığı Tarih

Öncelikle belirtmek gerekir ki, tahkim dâvasının açıldığı tarih kavramı ülkeden ülkeye farklı bir düzenlemesi olan bir kavramdır. Her ülke bu konuyu kendi çapında düzenlemek çabasını sergiliyor. Bu nedenle uygulamada tarafların tahkim dâvasının açılması anı olarak seçtikleri tarih tahkim yeri ülkesinin hukukuna ters düşe biliyor. Hatta dâvanın açıldığı tarihi kavramını Kıta Avrupası ülkeleri maddî hukukun, Anglo-Amerikan hukuk sistemli ülkeler ise usul hukukunun kapsadığı bir konu olduğunu kabul etmektedirler¹⁴³.

Tahkim süresinin başlaması ile tahkim dâvasının açıldığı tarih farklı kavramlar olup; tartışılması gereken ayrı bir konudur.

RF MTTK'nda tahkim dâvasının açılması ile ilgili düzenleme getirmektedir. RF MTTK'nun 21. maddesine göre, taraflarca farklı düzenleme getirilmediği sürece, tahkim dâvasının açıldığı tarih uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafca alındığı tarih olarak ifade edilmektedir.

Madde metninden anlaşıldığı gibi, RF MTTK'nun 21. maddesi taraflara tahkim dâvasının açıldığı tarih konusunda seçim serbestliyi tanımaktadır. Diğer taraftan tarafların bu seçimi etmedikleri durumlarda, tahkim dâvasının açılması anı uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafca alındığı tarih olarak kabul olunacaktır.

Belirtmek gerekir ki, RF MTTM uygulamasında dâvanın açıldığı tarihle ilgili çelişkilere sıklıkla rastlanmaktadır¹⁴⁴.

¹⁴³ RF MTTM'nin 415/1994 sayılı dâvası için bkz. Rozenberg, **Praktika**, s. 37.

¹⁴⁴ Kostin, A.A./Eliseev, N.G.: *“Voprosu o Srokax v Treteyskom Razbiratelstve”*, içinde **Aktualnie Problemi Mejdunarodnogo Çastnogo i Grajdanskogo Prava**, Sbornik Statey k 80-letiyu V.A. Kabatova, Moskova, 2006, s. 146.

bb. Tahkim Süresi

Tahkim süresi, tahkimin başlangıcından karar vermelerine kadar geçen süredir. Dolayısıyla, tahkim süresi, hakemlerin kararlarını vermelerini gerektiren belirli bir zaman dilimini ifade etmekte; devlet yargısının aksine, hakemlerin yargılamayı mutlaka tahkim süresi içerisinde bitirme zorunlulukları gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

Tahkim süresi ile ilgili Rusya tahkim hukuk mevzuatında, RF MTTK da dahil olmak üzere, herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Genel olarak bu konuda taraflara irade serbestliyi tanınmaktadır. Ancak taraflar herhangi bir tahkim kurumunu seçmiş oldukları durumda söz konusu tahkim kurumunun belirlediği tahkim süresi dikkate alınmaktadır. Örneğin, taraflar aralarındaki uyuşmazlıkların RF MTTM'nde çözülmesini kararlaştırdığı halde, RF MTTM'nin Tüzük kurallarına bakılarak hareket edilecektir¹⁴⁵.

Taraflar, tahkim süresinin ne zaman başlayacağını, tahkim prosedürü ile ilgili belirli bir aşamayı dikkate alarak belirleyebilirler. Örneğin, tahkim anlaşmasında, tahkim süresinin tarafların dilekçelerinin hakemlere verilmesinden sonra yapılacak ilk toplantıdan itibaren işlemeye başlayacağı yazılı ise, tahkim süresi, dâva ve cevap dilekçelerinin verilmesinden sonraki ilk toplantı tarihinden itibaren işlemeye başlar¹⁴⁶.

cc. Tahkim Yeri

Tahkim yeri, RF MTTK'nun 20. maddesi gereğince, taraflarca serbestçe kararlaştırılabilir. Tarafların bu konuda bir anlaşma yapmamış olmaları durumunda, tahkim yeri, hakem veyahut hakem heyeti tarafından belirlenecektir. RF MTTK'nun hükümleri gereğince, taraflar tahkim yeri konusunda anlaşmamışlarsa, tahkim yeri, hakem veya hakem heyeti tarafından olayın özelliklerine göre belirlenir. Görüldüğü gibi, RF MTTK'nda tahkim yerinin “*olayın özelliklerine göre*” belirleneceği gibi genel bir ifade vardır. Hakem veya hakem heyeti tahkim yerini belirlerken hukukî ve

¹⁴⁵ Akıncı, Z.: **Milletlerarası Tahkim**, Ankara, 2003, s. 120, (**Tahkim**).

¹⁴⁶ Bruntseva, s. 113.

coğrafi kriterleri dikkate alarak karar verecektir. Buna göre, hakem veya hakem heyeti, tahkim yerini belirlerken öncelikle tahkim yeri hukukunun, tahkim anlaşmasının geçerliliği ve tahkime elverişlilik bakımından yaklaşımını dikkate almasında fayda vardır. Bu bakımdan hakemler milletlerarası tahkimin gereklerine cevap veren bir tahkim hukukuna sahip olan ülkeyi tahkim yeri olarak tercih edeceklerdir.

Tahkim yeri, hakem kararının iptal sebepleri ve iptal dâvasının açılacağı yer, tahkim usulüne uygulanacak hukukun belirlenmesi, tahkim anlaşmasının geçerliliği, tahkime elverişlilik ve hakem kararının tenfiz engellerinin bulunup bulunmadığının belirlenmesi gibi konularda önemli hukukî sonuçlar doğurmaktadır. Bu sebeple, milletlerarası tahkim uygulaması dikkate alındığında, taraflar tahkimin en sağlıklı şekilde gerçekleşeceğine inandıkları ülkeleri tahkim yeri olarak seçmektedirler. Buna paralel olarak, tahkim merkezi olmak isteyen devletler de tahkim mevzuatlarını milletlerarası tahkimin çağdaş gereksinimlerine cevap verecek şekilde değiştirmekte ve geliştirmektedirler¹⁴⁷.

dd. Tahkim Dili

Tahkimin avantajlarından bir tanesi de, tahkim yargılaması dilinin uyumsuzluk ve taraflar için en uygun dil olarak belirlenebilmesidir. RF MTTK'nun 22. maddesi gereğince, taraflar kendi istedikleri dili veya dilleri tahkim yargılaması dili veyahut dilleri olarak seçebilirler. Bu maddenin metninden anlaşıldığı üzere, taraflara tahkim yargılamasının dilini seçmekte serbesti tanınmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere, tahkim dili konusunda serbesti tanımak, milletlerarası tahkim uygulamasının gereklerine son derece uygundur.

Burada açıklanması gereken konulardan biri, tarafların RF tarafından tanınan devletlerden birinin resmî dili olmayan bir dili seçme imkanlarının olup olmadığına ilişkindir. Aslında bu sınırlama, milletlerarası ticarî tahkim uygulaması açısından

¹⁴⁷ Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun hükümleri gereğince, Türkçe'den başka bir dilin tahkim dili olarak seçilebilmesi konusundaki bu serbestinin sınırı “Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınan devletlerden birinin resmî dili” olarak ifade edilmektedir. Başka bir deyişle, Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınan devletlerden birinin resmî dili olmayan bir dil, tahkim dili olarak seçilemez. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akıncı, **Tahkim**, s. 128.

pratik bir öneme sahip olmasa da, tahkim kurumunun bazı politik amaçlara alet edilmesi kaygısıyla getirildiği düşünülebilir¹⁴⁸.

Yukarıda söylendiği üzere, tahkimde kullanılacak yargılama dili taraflarca belirlenebilir. Buna göre, taraflar tahkim anlaşmasında tahkim yargılamasının hangi dilde yapılacağını kararlaştırabilirler. Tarafların kurumsal veya *ad hoc* tahkimi düzenleyen standart tahkim kurallarına atıf yapmaları durumunda, bu kurallar belirli bir dilde yargılama yapılmasını öngörüyorsa, yargılama dili bu kurallar uyarınca belirlenecektir. Tahkim dili, tahkim anlaşmasında kararlaştırılmamış olsa dahi, tarafların tahkim dilini daha sonradan kararlaştırmaları mümkündür¹⁴⁹.

RF MTTK tarafların tahkim dilini, tahkim anlaşmasında veya daha sonra kararlaştırmamış olmaları durumunda, tahkim dilinin hakem veya hakem heyeti tarafından belirlenmesine ilişkin hükümler getirmektedir¹⁵⁰. Hakem veya hakem heyetinin, tahkim dilini belirlerken, hakemlerin ve tarafların vatandaşlığını, tahkim yargılamasının keşirildiği ülkenin dilini ve uyuşmazlık ile ilgili belgelerin hazırlandığı dili dikkate alması yerinde olacaktır¹⁵¹.

Hakem veya hakem heyeti, tarafların dayandığı belgelerin tahkim yargılamasında kullanılan dil veya dillerdeki çevirisi ile birlikte sunulmasına karar verebilir. Tahkim yargılamasında çevirilerin yeminli bir tercüman tarafından ve noter tasdikli yapılması gibi zorunluluklar söz konusu değildir. Ayrıca, diğer taraf ve hakem veya hakem heyeti, tahkim dili dışında sunulan belgeleri anlayabilecek durumdu ise, söz konusu belgelerin tercüme yapılmaksızın sunulması mümkündür¹⁵².

¹⁴⁸ Örneğin, RF MTTM'nin 230/1994 sayılı dâvasında taraflardan biri hakem heyeti karşısında tahkim yargılamasının İngiliz dilinde gerçekleşmesi isteminde bulunmuştur. Diğer tarafın buna itiraz etmesini dikkate alan hakem heyeti tarafların Rus dili dışında farklı bir yabancı dil konusunda anlaşmaya gelemediklerini ileri sürerek, istemde bulunan tarafın talebini tahmin etmemiştir. Sonradan taraflar anlaşmalarına aralarındaki dil konusu ile ilgili sorunun RF MTTM Tüzük kuralları gereğince çözülmesine ilişkin düzenleme eklemişler ve hakem heyeti dil sorununu söz konusu Tüzük kurallarına dayanarak çözmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rozenberg, **Praktika**, s. 224.

¹⁴⁹ RF MTTK 22. md.

¹⁵⁰ Bruntseva, s. 119.

¹⁵² RF MTTK 10.1. ve 10.2. md.

b. Hakem veya Hakem Kurulunun Seçimi, Reddi, Sorumluluğu, Yetkisi, Görev Belgesi ve Görevinin Sona Ermesi

RF MTTK'nda hakem veya hakem heyetinin seçimi, reddi, sorumluluğu, yetkisi ve görevinin sona ermesi düzenlenmektedir. Taraflar hakemlerin sayısını belirlemekte serbesttirler. Hakemlerin sayısı taraflarca kararlaştırılmamışsa, üç hakem seçilir¹⁵³. Üç hakemle ilgili durum RF Ticaret ve Sanayî Odası Başkanına sunulur ve onun tarafından hakem seçimi yapılır¹⁵⁴.

Hakemin reddi ile ilgili düzenleme RF MTTK'nun 12. maddesinde bulunmaktadır. Bu maddeye göre, kendilerine hakemlik önerilen kimse, bu görevi kabul etmeden önce tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren hal ve şartlar gerçekleştiği takdirde reddedilebilir. RF MTTK'nun 13. maddesi ise, hakemlerin reddi usulünü düzenlemektedir. Bu maddeye göre, taraflar, hakemin reddi usulünü serbestçe kararlaştırabilirler. Hakemi reddetmek isteyen taraf, hakemin veya hakem heyetinin seçiminden ya da hakemin reddi isteminde bulunabileceği bir durumun ortaya çıktığını öğrendiği tarihten itibaren 15 gün içinde ret isteminde bulunabilir ve bu istemini karşı tarafa yazılı olarak bildirir (RF MTTK 13.2. md.).

Hakem heyetinden bir veya birden çok hakemin reddini isteyen taraf, ret istemini ve gerekçesini hakem heyetine bildirir. Ret isteminin kabul edilmediğini öğrenen taraf, bu tarihten itibaren karara karşı, 15 gün içinde RF Ticaret ve Sanayî Odası Başkanına başvurarak bu kararın kaldırılmasını ve hakem veya hakemlerin reddine karar verilmesini isteyebilirler. RF Ticaret ve Sanayî Odası Başkanının vereceği karar kesindir. Görüldüğü gibi, bu konularda da yine devlet mahkemesine değil, RF Ticaret ve Sanayî Odası Başkanına başvuru geçerlidir¹⁵⁵.

RF MTTK'nun 15. maddesine göre, hakemin görevinden çekilmesi veyahut tarafların anlaşmasına göre, hakemin yetkisinin sona ermesi halinde, onun yerine hakem seçimindeki usul uygulanarak yeni bir hakem seçilir.

¹⁵³ Hakem seçimine ilişkin düzenleme RF MTTK'nun 11.3. md.'nde yer almıştır ve bu maddede yetkili makam konusunda 6.1. maddeye atıf yapılmıştır. 6.1. md'ye göre yetkili makam olarak RF Ticaret ve Sanayî Odası Başkanı belirtilmiştir.

¹⁵⁴ RF MTTK 13. md.

¹⁵⁵ RF MTTK 16.2. md.

RF MTTK *competence competence* teorisini kabul etmiştir. Bu maddeye göre, hakem yahut hakem heyeti, uyuşmazlıkta yetkili olup olmadığına kendisi karar vermektedir.

Hakem veya hakem heyetinin yetkisizliğine ilişkin itiraz, en geç esasa cevap dilekçesinde yapılır. Tarafların hakemleri bizzat seçmiş veya hakem seçimine katılmış olmaları, hakem veya hakem heyetinin yetkisine itiraz etme haklarını ortadan kaldırmaz. Hakem veya hakem heyetinin yetkisini aştığına ilişkin itiraz, derhal ileri sürülemezse geçerli olmaz. Hakem veya hakem heyeti, yukarıdaki her iki halde de, gecikmenin haklı sebebe dayandığı sonucuna varırsa, daha sonra ileri sürülen itirazı kabul edebilir¹⁵⁶.

Hakem veya hakem heyeti, yetkisizlik itirazının ya ön sorun şeklinde ya da esastan inceler ve karara bağlar. Hakem veya hakem heyetinin yetkisizlik itirazını ön sorun şeklinde inceleyerek yetkili olduğuna karar vermesi durumunda, taraflar hakem veya hakem heyetinin yetki ile ilgili verdikleri karara karşı, otuz gün içerisinde devlet mahkemesine başvurabilirler. Devlet mahkemesinin yetki ile ilgili vereceği karara karşı itiraz edilemez. Taraflardan birinin yetki ile ilgili devlet mahkemesine başvurması durumunda hakem veya hakem heyeti tahkim yargılamasını devam ettirir ve uyuşmazlık hakkında karar verebilir. RF MTTK'nun 16.3. md.'nde hakem veya hakem heyetinin yetki ile ilgili verdikleri karara karşı başvurulacak yetkili mahkeme bizzat belirtilmemiştir. Sadece madde metninde RF MTTK'nun 6.2. md.'ne atıf yapılmıştır. RF MTTK'nun 6.2. md.'nde yetkili devlet mahkemeleri olarak tahkim yeri arazi, vilâyet, şehir ve yüksek mahkemeleri belirtilmiştir¹⁵⁷.

Burada dikkat çeken önemli hususlardan biri de, hakem isminin tahkim anlaşmasında kararlaştırılmasına ilişkindir. Taraflar tahkim anlaşmasında hakem veyahut hakemlerin kim olacağını inceden tespit edebilirler. Bunun için, taraflarca tahkim şartı veya tahkim anlaşmasında hakemlerin ismi belirtilmelidir. Taraflar,

¹⁵⁶ RF MTTK'nun 16.3. md.'ndeki düzenleme UNCITRAL Model Kanunu'ndan alınmıştır. UNCITRAL Model Kanunu'nun 16.3. md. uyarınca, hakemlerin yetki ile ilgili olarak verdikleri karara karşı, otuz gün içerisinde mahkemeye başvurmak mümkündür.

¹⁵⁷ Bruntseva, s. 156-157.

tahkim şartı veya tahkim anlaşması düzenlendikten sonra yapacakları ek bir anlaşma ile de, hakemin kim olacağı konusunda anlaşabilirler.

RF MTTK hükümleri gereğince, bir taraftan tahkim anlaşmasında hakemlerin ismen kararlaştırılmalarının mümkün olduğunu belirtirken, diğer taraftan tahkim anlaşmasında hakemlerin ismen belirtilmesine çok önemli hukukî sonuçlar bağlamıştır. Hakem veya hakemlerin görevi kabul etmemesi, istifa, ölüm gibi hukukî veya fiilî bir nedenle, görevi ifa edemeyecek durumda olmaları halinde, hakem anlaşmasının geçerliliği ve hükümsüzlüğü durumu ortaya çıkmaktadır. Zira, hakemlerin tahkim anlaşmasında ismen belirlenmesi durumunda kanun koyucu, tarafların tahkim anlaşmasında ismi belirtilen kişinin hakem olması durumunda tahkim yoluna başvurmayı kabul ettiklerini varsaymaktadır. Başka bir deyişle, tahkim şartında ismen belirtilen kişinin, herhangi bir nedenle hakemlik görevini yapmaması veya yapamaması durumunda, artık tarafların tahkim yoluna başvurma iradelerinin ortadan kalkacağı düşüncesinden hareket edilmektedir. Bu sebeple, tahkim anlaşmasında ismi belirtilen hakemlerin, herhangi bir nedenle hakemlik yapmaması durumunda, artık uyuşmazlık tahkimde değil, devlet yargısında çözümlenecektir. Sonuç itibariyle, hakem veya hakem heyetinin yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı görevini yapamamasını ve buna ilişkin ortaya çıkacak problemleri önlemek için tarafların belirli bir hakem üzerinde anlaşmaları daha makûldur¹⁵⁸.

c. Hakem Önünde Gerçekleşen Yargılamada İzlenecek Usul ve Tarafların Eşitliği

RF MTTK'nun 19. maddesine göre, taraflar, hakem veya hakem heyetinin uygulayacağı yargılama kurallarını, bu Kanun'un hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilirler. Görüldüğü gibi, RF MTTK, tahkim usulüne uygulanacak kuralların belirlenmesinde taraflara serbesti tanımıştır. Buna göre, taraflar tahkim usulüne uygulanacak kuralları kendileri belirleyebilirler. Taraflar tahkim şartında, tebligatlar, duruşma, delillerin toplanması, ispat yükü, bilirkişi seçimi, yargılama dili, dilekçelerin sunulması, hakem kararının içeriği gibi konuları veya bu konulardan bazılarını düzenleyerek, tahkim usulüne uygulanacak kuralları

¹⁵⁸ Bruntseva, s. 182.

kendileri oluşturabilirler. Taraflar tahkim usulüne ilişkin kuralları tahkim şartı veya tahkim anlaşmasında kararlaştırabilecekleri gibi, bu kuralları tahkim yargılaması başladıktan sonra da belirleyebilirler¹⁵⁹.

Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de, tarafların usule uygulanacak kuralların belirlenmesinde herhangi bir tahkim usulüne ilişkin düzenlemeye atıfta bulunması serbestliğinin açıkça MTTK'nda yer alıp almadığına ilişkindir. Bazı devletlerin milletlerarası tahkim hukuk mevzuatında taraflara tahkim yargılamasında usule uygulanacak kuralları seçme serbestisi tanınmasıyla beraber aynı zamanda bir kanuna, milletlerarası veya kurumsal tahkim kurallarına atıfta bulunarak belirleme serbestisi tanınmıştır. Örneğin, 2001 tarihli Türk Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 8. maddesinde aynı düzenleme yer almaktadır¹⁶⁰.

Bazı hallerde ise tarafların uyuşmazlığının çözümlenmesi için uygulamada Rusya hukuk mevzuatına atıfta bulunduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, asıl anlaşmada yer alan tahkim şartında uyuşmazlığın Rusya maddi ve usul hukuk kuralları ile RF'nun (SSCB'nin) tarafı olduğu milletlerarası anlaşmaların hükümleri esas alınarak çözümleneceği belirlenmektedir¹⁶¹.

RF MTTK'nun 18. maddesinde “taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler” denmiştir. Bu maddeden anlaşıldığı üzere, uygulanacak usul hukukuna aykırılık teşkil etmedikçe, aslolan hakemlerin, taraflar arasındaki eşitlik prensibine uymak suretiyle, tahkim usulünü en uygun şekilde idare etmek serbestisine sahip olmalarıdır.

Eşitlik prensibinin en önemli uygulama alanı, tarafların iddia ve savunmalarını ileri sürme olanağına eşit şekilde sahip olmalarıdır. Taraflara eşit davranma borcu, hakem heyetindeki tüm hakemler açısından söz konusudur. Bu sebeple, uyuşmazlık taraflarınca atanan hakemler de, aynı şekilde taraflara eşit davranmakla yükümlüdür¹⁶².

¹⁵⁹ 2001 tarihli Türk Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 8. maddesinin metni ve onunla ilgili yorum için bkz. Akıncı, **Tahkim**, s. 112.

¹⁶⁰ RF MTTM'nin 163/2003 sayılı 25.05.05. tarihli kararı için bkz. Rozenberg, **Praktika za 2005**, s. 218.

¹⁶¹ Cindy, G. Buys: “**The Arbitrator's Duty To Respect The Parties' Choice of Law in Commercial Arbitration**”, 79 St. John's L. Rev. 59, 2005, s. 245.

¹⁶² Bruntseva, s. 183.

Hangi yargılama kuralları uygulanırsa uygulansın, tarafların eşitliği prensibi, yargılama usulüne hâkim olan prensip olacaktır. Bu sebeple, taraflar arasında tam bir eşitliğin bulunması ve bu eşitliğin tüm yargılama boyunca devam etmesi gerekir. Taraflara eşit davranılma ilkesi, yargılama süresince taraflar arasında usul hukuku bakımından eşitliği ifade eder. Bu sebeple, hakemlerin, taraflı davranışlardan kaçınması ve tarafsızlığını her halde koruması gerekmektedir¹⁶³.

aa. Duruşma ve Yazılı Yargılama

RF MTTK'nun 24. maddesine göre, hakem veya hakem heyetinin duruşma yapma zorunluluğu yoktur. Buna göre, hakem veya hakem heyeti tarafların istemini göz önüne alarak duruşmalı ya da yazılı yargılama yapabilir.

Gerçekten de, milletlerarası ticarî tahkim uygulamasında bazı durumlarda, dosyada yer alan belge ve bilgiler, uyuşmazlığın çözümü için yeterli ise, hakem veya hakem heyeti duruşma yapmadan karar verebilmektedir. Milletlerarası ticarî tahkimde hakem veya hakem heyetinin duruşma yapmaksızın karar vermesi, zaman ve masraf açısından önemli bir tasarruf sağlayabilmektedir¹⁶⁴.

bb. Taraflardan Birinin Yargılamaya Katılmaması

Taraflardan birinin yargılamaya katılmaması durumunda tahkim yargılamasının sona ermesi veya durması söz konusu olmayacaktır. Ancak hakemlerin dâvaya bakması için, dâvanın açılmasında olduğu gibi, devamında da tarafların dâvaya devam etme arzularının bulunması gerekir. Bazen taraflar, açılmış dâvayı takip etmeyerek, duruşmalara gelmeyerek, zımnen dâvaya devam etmek istemezler. Bu durumda, hakemlerin, esas hakkında inceleme tamamlanmamışsa, uyuşmazlığın esası hakkında bir karar vererek, yargılamayı sonuçlandırması mümkün değildir¹⁶⁵.

¹⁶³ Bruntseva, s. 204.

¹⁶⁴ RF MTTK 25. md.

¹⁶⁵ RF MTTK 27. md.

Görüldüğü gibi, dâvalının yargılamaya katılmaması durumunda dahi, tahkim prosedürü işlemeye devam edecek; hakem veya hakem heyeti karar verebilecektir. Taraflardan birinin, geçerli bir neden göstermeksizin duruşmaya gelmemiş veya delillerini sunmaktan kaçınmış olması durumunda, hakem veya hakem heyeti, tahkim yargılamasına devam ederek mevcut delillere göre karar verebilir.

cc. Bilirkişi Ataması ve Dellillerin Toplanması

RF MTTK'nun 26. maddesi uyarınca, hakem veya hakem heyeti uyuşmazlıkla ilgili olarak bilirkişi incelenmesi yapılmasına karar verebilir. Hakem veya hakem heyeti, atanacak bilirkişilerden istenen görevin niteliğine uygun olarak, bir ya da birden çok bilirkişi atanması yoluna gidebilir. Bilirkişi sayısının belirlenmesinde, işin kapsam ve zorluğunun yanı sıra, değişik uzmanlık alanlarında teknik bilgiye gereksinim duyulup duyulmaması da etkili olacaktır. Hakem veya hakem heyetinin hukukçulardan oluşması durumunda uyuşmazlık konusunda uzmanlaşmış bir hukukçunun bilirkişi olarak atanması uygun olmayacaktır. Zira, hakem veya hakemler uyuşmazlığı çözmek üzere atanırken, zaten uzman oldukları düşünülerek atanmaktadır. Bu sebeple, konusunda uzman olduğu için seçilen hakem veya hakemlerin, hukuksal konularda bilgi almak üzere bir başka hukukçuyu bilirkişi olarak ataması, tahkim kurumunun niteliğine aykırı olacaktır.

RF MTTK'nun 24. maddesi gereğince, taraflar delillerini hakem veya hakem heyetinin belirlediği süre içinde verirler. Ancak her bir halde, delillerin sunulması açısından taraflara eşit davranılması gerekir.

Hakem veya hakem heyeti, delillerin toplanmasında RF'nun yetkili devlet mahkemesinden yardım isteyebilirler. Özellikle, resmî organlarda bulunan bilgi ve belgelerin elde edilmesinde devlet mahkemelerinden yardım istenmesi söz konusu olmaktadır¹⁶⁶.

¹⁶⁶ Bazı devletlerde tarafların tahkim yargılamasına yabancı bir temsilci aracılığı ile katılması yasaklanmaktadır. Japonya bu ülkeler sırasındadır. Japonya gibi ülkede yabancı hukukçu ile tahkim yargılamasına katılmak yasaklanmaktadır. Bazı devletlerde ise, yerli temsilcilerle beraber yabancı temsilcilerin katılmasını mümkün eden hükümler yer almaktadır. Örneğin, İspanya, İsrail gibi ülkelerde yabancı hukukçuların tahkim yargılamasına katılımı yalnızca yerli hukukçularla

dd. Tarafların Temsili

Taraflar tahkim yargılamasına bizzat kendileri katılabileceği gibi, temsilci aracılığı ile de katılabilirler. Temsilci konusunda RF MTTK taraflara seçim serbestisi tanımaktadır. Taraflar istedikleri kişiyi temsilci olarak seçebilirler, hatta taraflarca yabancı kişilerin ya da şirketlerin temsilci olarak seçilmesi de RF MTTK uyarınca mümkündür¹⁶⁷.

d. Hakem Kurulunun Karar Verme Usulü ve Tahkim Yargılamasının Sona Ermesi Nedenleri

RF MTTK'nun 29. maddesine göre, uyuşmazlığın çözümünde hakem heyeti yetkili olursa, hakem kararı oy çokluğu ile verilebilecektir. Hakem kararı oy çokluğu ile verilebileceği için, hakem heyetinde yer alan hakem veya hakemlerin, çoğunluğunun görüşüne katılmaması mümkündür. Böyle bir durumda, azınlıkta kalan hakem veya hakemler, hakem kararına karşı görüşlerini yazabileceklerdir¹⁶⁸.

RF MTTK'nun hükümleri gereğince, taraflar veya hakem heyetinin diğer üyeleri yetki vermişlerse, hakem heyeti başkanı, yargılama usulü ile ilgili belirli konularda tek başına karar verebilir¹⁶⁹.

Milletlerarası tahkim uygulamasında, özellikle hakemlerin farklı ülkelerde bulunduğu düşünülecek olursa, ek süre talebi veya masraflar gibi konularda hakemlerin tümünün ortak karar vermesi gerekli değildir. Bu sebeple, usule ilişkin bu tür konularda genellikle üçüncü hakeme, hakem heyeti adına karar verme yetkisi verilmektedir¹⁷⁰.

Tahkim yargılaması, prensip olarak, hakem veya hakem heyetinin, nihâî hakem kararı vermesi ile sona erecektir. Tahkim yargılaması sona erdikden sonra, hakem veya hakem heyetinin uyuşmazlıkla ilgili olarak başka bir işlem yapması veya

beraber mümkündür.

¹⁶⁷ Örneğin, RF MTTM'nin 22.11.1996 tarihli 365/1995 sayılı dâva kararına rastlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rozenberg, **Praktika za 1996-1997**, s. 121-123.

¹⁶⁸ RF MTTK 29. md.

¹⁶⁹ Akıncı, **Tahkim**, s. 170.

¹⁷⁰ Akıncı, **Tahkim**, s. 171-172.

karar vermesi mümkün değildir. Bunun tek istisnası aşağıda görüleceği üzere, hakem kararının yorumlanması, düzeltilmesi veya tamamlanması durumudur.

RF MTTK'nun 32. maddesi uyarınca, hakemlerin nihaî karar vermesinin yanında, dâvayı sona erdiren durumlar şunlardır:

- dâvanın geri alınması;
- tarafların yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşmaları;
- hakem veya hakem heyetinin başka bir sebeple yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulması.

Prensip olarak, taraflar aralarında anlaşarak tahkimde açılmış olan bir dâvayı geri alabilirler.

Zira bir dâvanın sahibi taraflardır ve ancak taraflar dâvayı sürdürürlerse hakemler karar verebilir. Hakemlerin dâvaya bakması için, dâvanın açılmasında olduğu gibi, devamında da tarafların dâvaya devam etme arzularının bulunması gerekir. Bu sebeple, dâvanın dâvalının rızası ile geri alınması ile dâva hiç açılmamış sayılır ve dâva açılması ile doğan sonuçlar geçmişe etkili olarak hiç doğmamış sayılır¹⁷¹.

Yukarıda belirtildiği üzere, RF MTTK'nda, dâvacının dâvasını geri alınmasının mümkün olduğu ve bu durumun, dâvayı sona erdiren nedenler arasında yer aldığı açıkça ifade edilmiştir. Ancak dâvacının dâvasını geri alması belirli koşulların varlığına bağlanmıştır. Nitekim, bu gibi durumlarda, dâvalının itirazı, hakem veya hakem heyetince dâvanın geri alınmamasında bir menfaati olup olmadığı araştırılacaktır. Eğer hakem kararı, dâvalının itirazını haklı görürse¹⁷², dâvanın geri alınmasına izin vermeyecek; itirazın kabul edilmemesi durumunda ise, dâvanın geri alınmasına izin vererek, dâvayı sona erecektir.

RF MTTK hükümlerinden anlaşıldığı üzere, taraflar dâvayı sona erdirmeye konusunda anlaşabilecekleri gibi, hakem veya hakem heyeti de kendi inisiyatifi ile, dâvanın sürdürülmesinin gereksiz veya imkânsız olduğu gerekçesine dayanarak

¹⁷¹ RF MTTK 34.4. md.

¹⁷² Bruntseva, s. 214-215.

dâvayı sona erdirebilecektir. Tarafların dâva için gereken belgeleri sunmaması, duruşmaya katılmamaları ve uyuşmazlığın esastan çözülmesine imkân verecek bilgilerin olmaması, dâvanın konusunun ortadan kalkmasını buna örnek olarak gösterebiliriz¹⁷³.

Dâvanın açılmasından sonra dâvacının hukukî yararı veya dâvanın konusu ortadan kalkarsa dâva konusuz kalır. Dâvanın konusuz kalması halinde, artık dâva hakkında yargılama yapılmasına ve hüküm verilmesine de gerek olmayacaktır. Böyle bir durumda, hakem veya hakem heyeti, dâva hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına hükmedecektir. RF MTTK'nda dâvanın konusuz kalması halinde, hakem veya hakem heyetinin ne tür bir karar vereceği hakkında bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla, hakem veya hakem heyeti, dâvanın konusuz kalması nedeniyle uyuşmazlığın esası hakkında bir karar veremeyecek, sadece kararında dâvanın konusuz kaldığını belirterek, RF MTTK'nun 32.2. maddesi uyarınca yargılamaya son verecektir¹⁷⁴.

Uygulamada bazı durumlarda karşı tarafın, hakem veya hakem heyetinin uyuşmazlığın esastan çözülmesine imkân verecek bilgilerin olmaması veya dâvanın konusunun ortadan kalkması gerekçeleriyle sona erme kararı vermesine, devlet mahkemesi önünde itiraz ettiği görülmektedir¹⁷⁵.

f. Hakem Kararının Şekli, İçeriği, Düzeltilmesi, Yorumu ve Tamamlanması

Hakem kararının şekli konusunda RF MTTK'nun 31.1. maddesinde düzenleme getirilmiştir. Kanun'un 31.1. maddesine göre, hakem kararı yazılı şekilde

¹⁷³ Örneğin, RF MTTM'nin “*Kristal*” şirketinin “*Embiel İnterneşenel İst. İnk.*” dâvasında, hakem heyeti, dâvada mevcut bilgilerin yetersizliği nedeniyle, uyuşmazlığın esastan çözülmesinin imkânsız olduğunu ileri sürerek dâvanın sona ermesine karar vermiştir.

¹⁷⁴ Örneğin, RF MTTM'nin “*Kristal*” şirketinin “*Embiel İnterneşenel İst. İnk.*” dâvasına ilişkin sona erme kararı ile ilgili taraf, Moskova Şehir Mahkemesi önünde itirazda bulunmuştur. Ancak Moskova Şehir Mahkemesi, tarafın itirazını yetersiz bulmuştur. RF MTTK'nun 5. md. gereğince, bu Kanunla öngörülmediği sürece, devlet mahkemelerinin tahkim yargılamasına müdahalesi söz konusu değildir. Sonuç itibarıyla, tahkim mahkemesi tarafın bu itirazını yeterli bulmayarak reddetmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Bülten Verxovnogo Suda Rossiskoy Federasiy**, S. 10, 1998, s. 23-24.

¹⁷⁵ Bruntseva, s. 218.

olmalıdır ve hakem veya hakem heyetince imzalanmalıdır. Burada hakem kararının yazılı olması ve dâvadaki hakem veya hakemlerce imzalanması halinde hakem kararının şekle ilişkin hükümleri yerine getirilmiş sayılmaktadır. Hakem kararının hakem veya hakemlerce oyçokluğu ile verilmesi yeterlidir. Çoğunluğun görüşüne katılmama durumu söz konusu olduğunda azınlıkta kalan hakem veya hakemler, hakem kararına karşı görüşlerini yazabilirler. Hakem veya hakem heyetinin görüşünün yazılı olarak hakem kararının içeriğinde yer alması zorunludur¹⁷⁶.

RF MTTK'nun 31. maddesine göre, hakem kararının içeriğinde şu bilgiler yer almalıdır:

- Hakem kararını kabul eden tahkim kurumunun ismi;
- Dosya numarası;
- Hakem kararının verildiği yer ve tarih;
- Hakemlerin adı ve soyadları;
- Tahkim yargılaması taraflarının ad ve soyadları;
- Uyuşmazlığın esasına ilişkin bilgiler;
- Kararın kabulüne ilişkin gerekçeler;
- Dâva talepleri ile ilgili kabul ve redler;
- Tahkim yargılaması giderlerine ilişkin bilgiler;
- Hakemlerin imzaları.

Hakem kararında yazılması gereken önemli bir husus da kararın dayandığı gerekçedir. Gerçekten de, tarafların, hakemlerin hangi gerekçelere dayanarak karar verdiklerini bilme hakkı vardır.

RF MTTK “*kararın kabulüne ilişkin gerekçeler*” ifadesini kullanmıştır. Aslında bu tür bir düzenleme daha makûldür. Çünkü bazı devletlerin kanunlarında yer alan¹⁷⁷ “*kararın kabulüne ilişkin hukukî gerekçeler*” ifadesinin kullanılması pratikte sorun yaratabilmektedir. Taraflar hakemlere *dostane aracı* yetkisi vererek,

¹⁷⁶ Örneğin, 2001 tarihli Türk Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda “*kararın kabulüne ilişkin hukukî gerekçeler*” ifadesi yer almaktadır.

¹⁷⁷ Bruntseva, s. 218.

hakemlerin herhangi bir maddî hukuka dayandırmaksızın, tamamen hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre karar vermelerini kararlaştırmış olabilirler¹⁷⁸.

Hakem kararında yazılması gereken bir başka konu kararın kabul edildiği yerle ilgilidir. Burada önemli olan, fiilen hakemler başka yerde toplanarak karar verseler dahi, hakem kararında, tahkim yeri olarak belirlenen yerin gösterilmesi gerekmektedir¹⁷⁹.

Hakem kararının düzeltilmesi, yorumu ve tamamlanmasına ilişkin düzenlemeler RF MTTK'nun 33. maddesinde yer almaktadır. RF MTTK uyarınca taraflar aralarında aksini kararlaştırmadıkça, hakem kararının alındığı tarihten itibaren otuz gün içerisinde hakem kararının düzeltilmesi, yorumu ve tamamlanması için tahkim mahkemesine başvurabilirler. Tahkim mahkemesi bu talebe ulaştığı tarihten itibaren otuz gün içerisinde cevap vermelidir. Tahkim mahkemesi hakem kararının kabulü tarihinden itibaren otuz gün içerisinde, 33.1. maddesinde yer alan konularla ilgili düzeltme işlemlerini gerçekleştirebilir.

Hakem kararının tamamlanması için taraflar kararın alındığı günden itibaren otuz gün içerisinde tahkim mahkemesine başvuruda bulunabilirler. Tahkim mahkemesi bununla ilgili olarak altmış gün içerisinde karar vermelidir.

Tahkim mahkemesi hakem kararı ile ilgili düzeltme, yorum ya da tamamlamaya ilişkin karar verme süresini uzatma yetkisine sahiptir¹⁸⁰.

Hakem kararının düzeltilmesi, yorumu ve tamamlanmasına ilişkin kararın şekli ve içeriği konusunda yine Kanunun 31. maddesi hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

10. Hakem Kararının Bağlayıcılığı ve İcra Edilebilirliği Anının Tespiti

Genel olarak bakıldığında, hakem kararının ne zaman bağlayıcılık kazanacağı, esas olarak, yargılamada tatbik edilen hukuka göre belirlenir. Hakem

¹⁷⁸ Bruntseva, s. 218.

¹⁷⁹ RF MTTK 33.4. md.

¹⁸⁰ Bkz. Kaplan, Y.: **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, Ankara, 2002, s. 168.

kararının bağlayıcılığını tarafların tahkime gidilmesi yolunda anlaşmaları da etkiler. Bu hukukî durum, tarafların tahkimi tercih etmelerinin en önemli nedenini oluşturan, devlet otoritesinin uyuşmazlığın çözümünde devre dışı bırakılması amacına da uygundur. Hatta tarafların tahkim anlaşmasında hakem kararının nihaî nitelikte olmasını kararlaştırmaları dahi mümkündür. Bu durum kendiliğinden hakem kararının bağlayıcılığını etkiler. Dolayısıyla taraflar, hakem kararının bağlayıcılık anını tahkim anlaşması ile belirleyebilirler¹⁸¹.

Tarafların anlaşmalarında bu tür belirleme yapmaları aslında, hakem kararının bağlayıcılığı ve icra edilebilir bir karar olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, burada tarafların hakem kararının iptali dâvası açmaları imkânsızdır. Diğer taraftan tarafların hakem kararının bağlayıcılığına ilişkin düzenleme özgürlüğü, esas olarak şu hususların belirlenmesi ile sınırlıdır: hakem kararının verilmesi sonucunda, bunun sözlü olarak ifade edilip edilmeyeceği; kararın yazılı olarak kaleme alınıp alınmayacağı; taraflara bildirip bildirmeyeceği, kanun yoluna ilişkin sürelerin geçmesiyle veya o kanun yolunun artık sona ermiş olmasıyla bağlayıcılık kazanıp kazanmayacağıdır¹⁸².

Hakem kararının bağlayıcılığı, hakem kararının kesinleşmesinden farklı bir konudur. Hakem kararının bağlayıcılığı onun ilân edildiği andan itibaren ortaya çıkmaktadır. Kesinleşmiş hakem kararı ise kendisine karşı itiraz veya iptal dâvası, istinaf veya temyiz gibi, kanunî başvuru yolları bulunmayan veya başvuru yolları tüketilmiş hüküm demektir¹⁸³.

11. Devlet Mahkemesinin Tahkime Müdahalesi ve Sınırları

RF MTTK'nun 5. maddesinde ifade edildiği üzere, milletlerarası tahkimden kaynaklanan sorunlar için mahkemeler, sadece bu Kanun'un hükümlerine göre

¹⁸¹ Bkz. Satmer, F.: **Verweigerung der Anerkennung ausländischer Schiedssprüche wegen Verfahrensmängeln**, Zürich, 1994, s. 208.

¹⁸² Akıncı, **Tahkim**, s. 280

¹⁸³ Bruntseva, s. 196; Örneğin, 2001 tarihli Türk Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda da buna benzer düzenleme bulunmaktadır. Burada da Türk hukuk doktrininde çoğunluk tarafından savunulan görüş, bu tür düzenleme ile devlet mahkemesinin tahkime müdahalesini en aza indirmeye ilişkindir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akıncı, **Tahkim**, s. 90.

müdahalede bulunabilirler. Bu maddde, RF MTTK'nun, devlet mahkemelerinin tahkime müdahalesini en aza indirmek istediğini açıkça ifade etmektedir¹⁸⁴.

a. İhtiyatî Tedbir ve İhtiyatî Haciz Kararının Alınması

RF MTTK'nun 9. maddesi uyarınca, “tarafardan birinin, tahkim yargılamasından önce veya tahkim yargılaması sırasında mahkemeden ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz istemesi ve mahkemenin böyle bir tedbire veya hacze karar vermesi, tahkim anlaşmasına aykırılık teşkil etmez”. Uygulamada görüldüğü üzere, geçici önlem almak isteyen tarafın devlet mahkemesine başvurması tahkim anlaşmasına aykırılık oluşturmamaktadır¹⁸⁵.

Bazı durumlarda, hakemlerin yetkisi dışında kalan ve mahkemeler tarafından alınması gereken geçici tedbirler söz konusu olabilir. Böyle bir maddeyi gerekli kılan bir başka ihtimal, söz konusu ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararının, RF dışındaki bir ülkede alınması gerektiği durumlardır. Örneğin, dâva konusu malın yurt dışında bulunması durumunda, ihtiyatî haciz kararının yurt dışında icra edilmesi gerekecektir. İlgili mal varlığının bulunduğu ülke hukukuna göre, hakemlerin ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı vermesi mümkün değilse veya yurt dışında verilen bir ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararının o ülkede tenfizi mümkün değilse,

¹⁸⁴ Örneğin, RF MTTM'nin 125/2000 sayılı 09.06.2004 tarihli dâvasında dâvalı Kıprız şirketi dâvacı Rus şirketinin Kıprız devlet mahkemesine ihtiyatî tedbir kararı alınması için başvurmasını, tahkim anlaşmasına aykırılık yarattığını ileri sürmüştür. Hakem heyeti RF MTTK'nun 9. md., paralel olarak RF'nun taraf olduğu 1961 tarihli Avrupa Anlaşmasının VI. (4). md.'ni esas alarak, dâvalı Kıprız şirketinin bu itirazını gereksiz saymış ve reddetmiştir. RF MTTK'nun 9. md.'ne göre, “*tarafardan birinin, tahkim yargılamasından önce veya tahkim yargılaması sırasında mahkemeden ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı verilmesini istemesi ve mahkemenin böyle bir tedbire veya hacze karar vermesi, tahkim anlaşmasına aykırılık teşkil etmez*”. Aynı düzenleme 1961 tarihli Avrupa Anlaşmasında da yer almaktadır. Bkz. Rozenberg, **Praktika za 2004**, s. 218-220. Kanımızca, tahkim mahkemesinin vermiş olduğu karar makûl olmakta: taraflardan birinin tahkim yargılamasından önce veya tahkim yargılaması sırasında, devlet mahkemesinden geçici önlem kararı alınmasını istemesinin tahkim anlaşmasına aykırılık oluşturmaması, bu yönde bir talep nedeniyle tahkime gidilmesini isteme hakkının kaybedilmesini ve talepte bulunan tarafa karşı tahkim anlaşmasının ihlâlinin ileri sürülmesini engellemektedir. Zira, bu durumda devlet mahkemesine yönetilen talep, tahkim anlaşmasına konu olan uyuşmazlığın çözümlenmesine değil, ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz talebiyle ulaşılmak istenen korumanın sağlanmasına yöneliktir. Tahkim anlaşması, uyuşmazlığın çözümlenmesi için tahkime başvurma ve tahkime başvurma halinde buna itiraz etmemeleri konusunda tarafları taahhüt altına sokmaktadır. Tahkim anlaşması, kural olarak, devlet mahkemelerinin yetkisini yalnızca konusunu oluşturan uyuşmazlığın çözümlenmesi bakımından bertaraf etmektedir.

¹⁸⁵ Bkz. Tapola, p. 334.

ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı almak için, bu ülke mahkemelerine müracaat etmekten başka bir seçenek kalmayacaktır¹⁸⁶. İşte bu gibi durumlarda, RF MTTK'nun 9. maddesinde belirtildiği üzere, “ taraflardan birinin, tahkim yargılamasından önce veya tahkim yargılaması sırasında mahkemeden ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz istemesi ve mahkemenin böyle bir tedbire veya haciz kararı vermesi tahkim anlaşmasına aykırılık teşkil etmez”. Söz konusu maddenin metninden anlaşıldığı üzere ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı almak için devlet yargısına başvurulması, tahkime başvurma iradesi ile çelişmemektedir. Bununla beraber, RF MTTK hakemlere ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz karar verme yetkisini tanımaktadır. RF MTTK'nun 17. maddesi uyarınca, “aksi kararlaştırılmadıkça, tahkim yargılaması sırasında hakem veya hakem heyeti, taraflardan birinin istemi üzerine, ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî hacze karar verebilir”. Kanun metninden anlaşıldığı üzere, hakemlerin ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı verme yetkisi emredici bir hükümlerle düzenlenmemiştir. Bu sebeple, taraflar hakemlerin ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı verme yetkilerinin olmayacağı yolunda anlaşabilirler. Hakemlerin kendiliğinden (*ex officio* olarak) ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı vermeleri söz konusu olamaz, taraflardan birinin mutlaka bu konuda bir talepte bulunmaları gerekmektedir¹⁸⁷.

Kanun'un 17. maddesinde hakem veya hakem heyetinin ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz ile ilgili kararın üçüncü kişileri bağlayıp bağlamayacağı konusunda açıkça düzenleme bulunmamaktadır¹⁸⁸. Ancak Yazar Bruntseva'ya göre, bu tür düzenleme aslında hakem veya hakem heyetinin ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz ile ilgili kararın üçüncü kişileri bağlamayacağı sonucunu doğurmaktadır; açıkça bu tür düzenlemenin belirtilmesine gerek yoktur¹⁸⁹.

¹⁸⁶ Bruntseva, s. 196.

¹⁸⁷ Örneğin, 2001 tarihli Türk Tahkim Kanunu'nun 6. maddesine göre, “hakem veya hakem heyeti, cebri icra organları tarafından icrası ya da diğer resmî makamlar tarafından yerine getirilmesi gereken ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı veremeyeceği gibi, üçüncü kişileri bağlayan ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı da veremez”. Görüldüğü gibi, söz konusu madde metninden, hakem veya hakem heyetinin ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz ile ilgili kararın üçüncü kişileri bağlamayacağı anlaşılmaktadır.

¹⁸⁸ Bruntseva, s. 196.

¹⁸⁹ Akıncı, Z.: **Hakemlerin İhtiyatî Tedbir ve İhtiyatî Haciz Kararı Verme Yetkisi**, Prof. Dr. Şükrü Postacıoğlu'na Armağan, İzmir, 1997, s. 221.

Görüldüğü gibi, diğer taraftan, geçici önlem alınmasını isteyen taraf, bu talebinin tahkim mahkemesi veya devlet mahkemesince yerine getirilmesini isteme hakkına haizdir. Kararı verme yetkisinin tanınması, uyuşmazlıkların çözümü yollarından biri olan tahkimin daha etkili ve bağımsız olmasında etkilidir¹⁹⁰.

Burada önemli olan diğer husus, ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz isteyen tarafın bu istemi kabul edildiğinde, diğer tarafın bu geçici karardan mağdur olması durumunda, uğrayabileceği muhtemel zararların güvence altına alınması gereğidir. Bu sebeple, tıpkı devlet yargılamasında olduğu gibi, ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararının, diğer tarafın bu karardan dolayı bir zarara uğraması ihtimali bulunduğu için, bu muhtemel zararı karşılayacak bir güvence karşılığında verilmesi uygun olacaktır. Bu amaçla, RF MTTK'nun 17. maddesinde “hakem veya hakem heyeti, ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararını vermeyi, uygun bir güvence verilmesine bağlı kılabilir”.

RF MTTK'nda taraflardan birinin hakem veya hakem heyetinin verdiği ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararını yerine getirmemesiyle ilgili düzenleme bulunmamaktadır. Bu gibi durumlarda genel olarak karşı tarafın ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararının verilmesi istemiyle yetkili mahkemenin yardımını isteyebilmesi kabul görmüştür¹⁹¹.

RF MTTK'nda tarafların ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz için devlet mahkemelerine başvurulabileceği belirtilmiştir¹⁹². İhtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararının verilmesinde yetkili olan mahkeme RF *Arbitrage Usul Kanunu*'nun 90.3. maddesinde belirlenmiştir. RF *Arbitrage Usul Kanunu*'nun 90.3. md. uyarınca, ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararını tahkim kurumunun yerleştiği veya borçlunun olduğu veyahut ikamet ettiği yer veya borçlunun malvarlığının bulunduğu yer *arbitrage* mahkemesi verebilir.

¹⁹⁰ Bruntseva, s. 198.

¹⁹¹ RF MTTK 9. md.

¹⁹² RF Yüksek Mahkemesinin uygulamasında bu durumlara rastlanmaktadır. Bkz. **Bülleten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii**, No. 3, 1999, s. 15-17.

b. Hakem veya Hakem Heyetinin Yetkisi Hakkında Karar Verme

RF MTTK'nun 16.1. maddesine göre, hakem veya hakem heyeti yetkisi hakkında kendisi karar vermektedir. Ayrıca, taraf ilk olarak hakem veya hakem heyetinin yetkisizliği istemiyle tahkim kurumuna başvurmak, hakem veya hakem heyetinin kendini yetkili kılan bir karar vermesi durumunda ise, taraf bu karara karşı devlet mahkemesine başvurmak imkânına sahiptir.

c. Hakem Kararının İptali

Hakem kararının iptali prosedürü RF MTTK ile düzenlenmektedir. Kanun'un 34. maddesinde aşağıdaki iptal sebepleri belirtilmiştir:

- Taraflardan birinin ehliyetsiz veya tahkim anlaşmasının geçersiz olması;
- Hakem seçim yöntemine veya usule uygulanacak hukuk kurallarına aykırılık;
- Tahkim anlaşmasının dışında kalan bir konuda karar vermesi;
- Taraflarının isteminin tamamı hakkında karar verilmemesi veya hakemlerin yetkilerini aşması.

Yukarıda belirtilen iptal sebepleri söz konusu madde gereğince iptal dâvası açan tarafça kanıtlanacak olan iptal sebepleridir. Ancak Kanun'un 34. maddesinde mahkemece resen dikkate alınacak iptal sebepleri de yer almaktadır. Bu sebeple, uyuşmazlığın tahkime elverişli olmaması ve kamu düzenidir.

Görüldüğü gibi, Kanun, kamu düzenine aykırılık, uyuşmazlığın tahkime elverişli olmadığı iddialarının, taraflarca ileri sürülmesine bakılmaksızın mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınmasını öngörmektedir.

Yukarıda ifade edildiği üzere, uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümlenmesi için tarafların mutlaka tahkim anlaşması yapması gerekmektedir. İşte yine bu yaklaşımın bir sonucu olarak, tahkim anlaşmasını imzalayan tarafların ehil olması gerekmektedir. RF MTTK'nun 34.2. (1) maddesinde taraflardan birinin ehliyetsiz

olması durumunda hakem kararının iptali söz konusu olacaktır. Tahkim anlaşmasının geçersizliği de iptal sebebi oluşturmaktadır.

Tahkim anlaşmasının geçerliliği ile ilgili en önemli sorun, onun şekli konusudur ve bu konu daha önce de zikredildiği üzere, RF MTTK'nun 7. maddesinde düzenlenmiştir. Tahkim anlaşmasının geçerliliği ile ilgili ve aynı zamanda şekil dışında kalan konular arasında en önemlisi, tahkim anlaşması ile ilgili irade bozukluklarıdır. Tahkim anlaşmasının hata, hile gibi sebeplere dayanarak geçersiz olduğunun iddia edilmesi durumunda da tahkim anlaşmasının geçerliliği sorunu doğacaktır.

Bazen uygulamada taraflardan birinin mevcut uyuşmazlığın tahkime elverişli olmadığını ileri sürerek mahkeme önünde hakem kararının iptali isteminde bulunabildiği gözlenmektedir¹⁹³. Ancak belirtmek gerekir ki, uyuşmazlığın tahkime elverişli olup olmadığı, tahkim anlaşmasının geçerliliğinden farklı bir konudur. Bu sebeple, uyuşmazlığın tahkime elverişli olmadığı iddia edilmesi durumunda, tahkim anlaşmasının geçerliliği değil, tahkime elverişlilik durumu dikkate alınacaktır. Bu iki kavram arasında, içerik itibarıyla olduğu kadar, sonuçları itibarıyla da fark mevcuttur. Tahkime elverişlilik konusu mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınacak bir iptal sebebi iken, tahkim anlaşmasının geçerli olmadığı itirazı, ancak, RF MTTK'nun 3.2. (1) maddesi gereğince, tarafların ileri sürmesi durumunda değerlendirilebilecek bir iptal sebebidir¹⁹⁴.

Hakem veya hakem heyetinin tahkim anlaşması dışında kalan bir konuda karar vermesi hakem kararının iptali nedenini oluşturacaktır¹⁹⁵.

Tarafların isteminin tamamı hakkında karar verilmemesi veya hakemlerin yetkilerini aşması da, dâvacı tarafça kanıtlanacak olan iptal sebebi şeklinde yer

¹⁹³ Bruntseva, s. 232.

¹⁹⁴ RF Yüksek Mahkemesi 4 Temmuz 1997 tarihli kararıyla, Moskova Şehir Mahkemesinin RF MTTM'nin kararının iptaline ilişkin kararını haklı bulmamıştır. Moskova Şehir Mahkemesi RF MTTM'nin kararını iptal etmemiştir. Ancak Yüksek Mahkeme tarafından birinin ehliyetsizliği nedeniyle tahkim anlaşmasını geçersiz saymıştır ve RF MTTK'nun 34.2. (3) md. gereğince, hakem kararını iptal etmiştir. Bkz. **Bülleten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii**, No. 2, 1998, s. 1-2.

¹⁹⁵ Bkz. Jiltsov, A.N.: “**Challenge of International Arbitration Awards in Compliance with Russian Law**”, 1 Mejdunarodny Kommerçeskiy Arbitraj, 14-19, (No. 1, 2005), p. 11-12; Oda, H.: “**Enforcement of International Commercial Arbitration Awards in Russia**”, 16 ICC Bull. 56. (No. 2, 2005), p. 61.

almaktadır. Taraflar tahkim anlaşması yaparak aralarındaki uyuşmazlığın çözümünde hakem veya hakem heyetini görevlendirmektedirler. Hakem veya hakem heyeti uyuşmazlıkla ilgili olarak vereceği kararda, iki tarafın da talep ve iddialarından her birini ayrı ayrı hükme bağlamak zorundadır. Aksi takdirde, hakem kararının iptali söz konusu olacaktır. Nitekim hakem veya hakem heyeti, taraflardan birinin talebinin bir kısmını dikkate almazsa, mağdur olan tarafın, tam bir hüküm elde edebilmesi için hakem kararının iptalini istemesi daha makûl görünmektedir.

Kamu düzeninin tanımı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir ve birçok devletin hukuk mevzuatında kamu düzeninin tanımı verilmemektedir.

RF yasalarında ise kamu düzenine dair bir tanım yoktur. RF MTTK'nda kamu düzeni “*public order*” anlamını veren “*publiçnyy poryadok*” kelimesi ile ifade edilmektedir. RF Arbitrage Usul Kanunu'nun 233. ve 239. maddelerinde kamu düzeni “*Rus Hukukunun temel prensipleri*” kelimesi ile ifade edilmektedir.

Rus hukuk doktrinde ise, söz konusu kanunda belirtilen kelimenin “*public order*” kelimesini ifade ettiğini kabul eden görüşlere sıklıkla rastlanmaktadır¹⁹⁶. Rus hukuk öğretilerinde yer alan diğer bir görüşe göre, kamu düzeni Rusyanın sosyal düzenini kapsamakta olup, kamu düzeni sorunu somut olay çerçevesinde yabancı hukukun uygulanmasının adalete aykırı sonuç doğuracağı durumunda ele alınması gerekmektedir¹⁹⁷.

Bazı mahkemeler kamu düzenini yabancı hukukun Rusya hukuk mevzuatının hükümlerine aykırılık oluşturması açısından ele almaktadırlar. Ancak, doktrinde bu uygulama eleştirilmektedir¹⁹⁸.

Bununla birlikte, RF Yüksek Mahkemesi Medenî Hukuk Dâvalarına İlişkin Kurulu 25 Eylül 1998 tarihli Moskova Şehir Mahkemesi Kararının İptaline İlişkin Kararında kamu düzenini tanımlamış ve Moskova Şehir Mahkemesinin, kamu düzeninin, sadece yabancı hukukun iç hukuka aykırılığını kapsadığı yönündeki görüşünün makûl olmadığı sonucuna varmıştır. “Kamu düzeni, yabancı hukukun iç hukuka aykırılığı kriteriyle değerlendirilmemelidir. Çünkü Rusya hukuk mevzuatında

¹⁹⁶ Jiltsov, p. 13-14.

¹⁹⁷ Bkz. Laurence, p. 451.

¹⁹⁸ Bkz. **Bülleten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii**, No. 3, 1999, s. 13-14.

yabancı hukukun uygulanmasına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır ve yabancı hukukun iç hukuka aykırılığı, somut bir olaya bağlıdır ve her defasında bu aykırılık, kamu düzenine aykırılık sonucunu doğuran bir etki yaratmamalıdır. Yabancı hukukun farklı düzenlemeler öngörmesi iç hukuka aykırılık anlamına gelmemelidir; buna karşılık, yabancı hukukun uygulanması Rus hukuk düşüncesine aykırılık oluşturursa, o zaman kamu düzeni müdahalesi söz konusu olabilmelidir. Sonuç itibariyle, RF mahkemeleri kamu düzenini Rusya devletinin toplum veya sosyal düzeni olarak tanımlamaktadır”¹⁹⁹.

Kamu düzeni ile ilgili uygulamada Moskova Şehir Mahkemesinin bir dizi kararına rastlanmaktadır. Örneğin, dâvacı Rus şirketi Moskova Şehir Mahkemesine başvurusunda “yabancı dövizle ödemeyi” hükmeden yabancı hakem kararının, RF kamu düzenine aykırılığı nedeniyle iptalini istemiştir. Mahkeme 18 Eylül 1995 tarihli kararıyla dâvacının bu istemini haklı bulmamıştır ve hakem kararını iptali istemini reddetmiştir²⁰⁰.

d. Hakem Kararının Tanınması ve Tenfizi

Hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ile ilgili düzenlemeler RF MTTK'nda, RF *Arbitrage* Usul Kanunu'nda ve RF'nun taraf olduğu milletlerarası anlaşmalarda yer almaktadır. Bununla ilgili daha ayrıntılı çalışmamızın sonraki bölümlerinde değineceğiz.

e. Keşif ve Benzeri Araçlarla İlgili Yardım İsteme

RF MTTK'nun 27. maddesi gereğince, tahkim kurumu veya taraflardan biri, RF yetkili devlet mahkemelerinden²⁰¹ tahkim yargılamasında gereken delillerin

¹⁹⁹ Bkz. **22 Yearbook Commercial Arbitration**, 1997, p. 295; Aynı yaklaşım Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin uygulamasında da görünmektedir. Karar için bkz. **Bülleten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii**, No. 9, 1998, s. 13-14.

²⁰⁰ RF'nda yetkili mahkeme olarak RF *Arbitrage* Usul Kanunu hükümleri gereğince arbitrage mahkemeleri bulunmaktadır. Bu gibi konular RF *Arbitrage* Usul Kanunu'nun hükümleri ile düzenlenmektedir.

²⁰¹ RF MTTK 27. md.

toplanması ile ilgili yardım isteminde bulunabilirler. Yetkili mahkeme deliller ve benzeri araçlarla ilgili yasal düzenlemeler çerçevesinde söz konusu yardım gerçekleştirebilir²⁰².

f. *Lis Pendens*

*Lis pendens*²⁰³ prensibi RF MTTK'nda da yer almıştır. RF MTTK'nun 8. md. gereğince, “tahkim anlaşmasına rağmen, dâvanın açıldığı yetkili mahkeme esasa ilişkin ilk cevap dilekçesi verilinceye kadar, taraflardan birinin yapacağı talep üzerine, tahkim anlaşmasının geçersiz, hükümden düşmüş veya tatbiki imkânsız olduğunu tespit etmezse, dâva dosyasını reddedip hakemliğe sevk etmelidir”.

RF MTTK'nda *lis pendens* prensibi genel çerçevede düzenlenmiştir. Söz konusu prensibin usule ilişkin konuları ise RF *Arbitrage* Usul Kanunu ile düzenlenmektedir. *Arbitrage* Usul Kanunu'nun 87.2. maddesi metninden anlaşıldığı üzere *arbitrage* mahkemesi taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının varlığı tespit edildiği anda dâvayı tahkim kurumuna veya hakemlere sevk etmelidir. Ancak uyuşmazlığın tahkim kurumuna veya hakemlere sevk edilmesi için tahkime başvurma süresinin geçmemiş olması ve dâvalının mahkemeye itirazı esasa ilişkin ilk cevap dilekçesinden geç olmayacak şekilde sunması gerekmektedir. Dolayısıyla, *arbitrage* mahkemesi yukarıda belirtilen her iki durumu dikkate alarak karar verecektir.

²⁰² Bazı hukuk kaynaklarında *lis alibi pendens* olarak yer almaktadır. Bkz. Rubinina, E.: “**Lis Pendens in International Commercial Arbitration: freedom of parties v. monopoly of State courts in dispute resolution**”; Roskothen, D.: “**Competetion of Decisionmakers in International Arbitration Law**”, www.interleges.com, (son ziyaret tarihi: 15.03.2009); Genel olarak Rus hukuk kaynaklarında *lis alibi pendens* terimi kullanılmaktadır. Bkz. Anufriyeva, s. 115-118; *lis pendens* teriminin karşılığı olarak “*parallel proceedings*” terimi de kullanılmaktadır. Bkz. **International Commercial Arbitration, Final Report on Lis Pendens and Arbitration**, International Law Association, Toronto Conference, (2006), www.ila-hq.org, (son ziyaret tarihi: 15.03.2009).

²⁰³ RF Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi'nin 29 sayılı 16 Şubat 1998 tarihli “Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıkların Çözümünde *Arbitrage* Mahkemelerinin Uygulanmasının İcmalı (özeti)” ile ilgili Tebliği'nde de *arbitrage* mahkemelerine uyuşmazlıkla ilgili taraflar arasında geçerli tahkim anlaşması olduğu takdirde uyuşmazlık hakeme sevk edilmelidir yönünde ifade yer almaktadır. Bkz. **Vestnik VAS RF**, 1998, No. 4, s. 23.

Söz konusu durumlarla ilgili RF Yüksek *Arbitrage* Mahkemesinin kararlarında, RF *Arbitrage* Usul Kanunu'nun 87.2. maddesi lehine yorum yapıldığı görülmektedir²⁰⁴.

RF MTTK'nun 8. maddesi çerçevesinde cevaplandırılması gereken önemli husus, somut dâvanın devlet mahkemesinde bakılıp bakılamayacağına dair mahkemece belirleme yapılana kadar, tahkim yargılamasının başlatılabilmesi veya tahkim yargılamasının devam edebilmesi ve hakem kararının kabulü ile sonuçlanmasının mümkün olup olmadığıdır. RF MTTK'nun 8. maddesine göre, somut dâvanın devlet mahkemesinin dahil olup olmadığına dair belirleme yapılana kadar, tahkim yargılaması başlatılabilir veya devam edebilir ve hakem kararı kabul edilebilir.

B. *Ad Hoc* Tahkim Düzenlemesi

Rusya tahkim mevzuatında hem kurumsal hem de “*ad hoc*” tahkimi düzenleyen hükümler mevcuttur. RF MTTK'nun 2. maddesi gereğince, bu Kanun hem kurumsal hem de “*ad hoc*” tahkimde uygulama alanı bulan hükümler içermektedir.

Bilindiği gibi, bazı devletlerde tahkim kurumu veyahut ticaret odalarının hazırlanan ve kabul gören “*ad hoc*” tahkime idarî ve teknik yardım sunmasına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Bu tür düzenlemelerin varlığı belirli bir devletin tahkim uygulamasında “*ad hoc*” tahkimin özelliği icabı ortaya çıkardığı dezavantajlarının önlenmesine yöneliktir. “*Ad hoc*” tahkimde tarafların tahkim yeri, tahkim dili, tahkim süresinin başlatılması, sekreteryaya hizmetleri ve diğer önemli hususlarda ayrıntılı düzenleme yapmaları gerektiğinde, “*ad hoc*” tahkim anlaşmaları, tahkim süresinde sıkıntı yaratabilmektedir. Dâva dilekçelerinin sunulması, hakemlerin keşif ve benzeri ispat araçlarını elde etmesi, bilirkişilerin veya tercümanların hizmetlerinden yararlanabilmelerindeki zorluklar, aynı zamanda tahkim ücretlerinin idenmesi koşulları gibi konularda kimi zaman hoş olmayan

²⁰⁴ Anufriyeva, s. 57.

gelişmelerin yaşanmasına yol açabilmektedir²⁰⁵. Aslında bu tür düzenlemeler Rusya Federasyonu'nda da mevcut olmakta; 9 Aralık 1999 tarihinde RF Ticaret ve Sanayî Odası tarafından *Ad Hoc* Tahkim Düzenlemesi olarak hazırlanmıştır²⁰⁶ ve tavsiye niteliklidir. *Ad Hoc* Tahkim Düzenlemesinin hazırlanmasında 1976 tarihli UNCITRAL Tahkim Kuralları²⁰⁷ esas alınmıştır. Bununla birlikte, *Ad Hoc* Tahkim Düzenlemesinin hazırlanmasında Stockholm Ticaret Odası, Londra Milletlerarası Tahkim Mahkemesi, Amerika Tahkim Odası gibi tahkim kurumlarının “*ad hoc*” tahkime idarî ve teknik yardım sunmasına ilişkin düzenlemeleri dikkate alınmıştır²⁰⁸. Bu Düzenlemenin temel amacı “*ad hoc*” tahkimde tarafların belli bir kurumun idarî ve teknik hizmetlerinden yararlanabilmelerinin sağlanmasıdır. Bu Düzenlemede, “*ad hoc*” tahkimde taraflara idarî ve teknik hizmetlerin sunulmasında yetkili kurum olarak, RF MTTM belirlenmiştir. Bu Düzenleme RF MTTM'nin kurumsal tahkim kurumu olma niteliğini ortadan kaldırmaz. Çünkü yukarıda belirttiğimiz gibi, RF MTTM “*ad hoc*” tahkime idarî ve teknik hizmetlerin sunulması için görevlendirilmiştir.

Burada dikkat edilmesi gereken önemli husus, tarafların “*ad hoc*” tahkimi tercih ettiği durumlarda RF MTTM'nin, “*ad hoc*” tahkime idarî ve teknik hizmetlerin sunulmasını kararlaştırmış olmasıdır. Aksi takdirde, RF MTTM tarafından “*ad hoc*” tahkime idarî ve teknik hizmetlerin sunulması söz konusu olmamaktadır. Bunu da taraflar, akdettikleri tahkim anlaşmasında “...*uyuşmazlık halinde RF Ad Hoc Tahkim Düzenlemesi çerçevesinde “ad hoc” tahkime gidilmesi*” şeklinde bir ifadeye yer vermek suretiyle düzenleme yapabilir²⁰⁹.

Ad Hoc Tahkim Düzenlemesinde RF MTTM'nin “*ad hoc*” tahkimde taraflara sunacağı idarî ve teknik hizmetlerinin genel çerçevesi çizilmiştir. RF MTTM'nin

²⁰⁵ “*Ad hoc*” tahkimin diğer dezavantajları için bkz. Craig, W.L., Park, W.W., Paulsson, J.: **ICC Arbitration**, Ed. 3, New York, 2000, p. 38; Diğer taraftan kurumsal tahkim merkezlerinin tahkim prosedürleri üzerindeki bürokratik denetiminden duyulan endişeler veya bu tür kurumların “uluslararası sermaye”nin bir aracı olduğu yönündeki anlayışlar, “*ad hoc*” tahkimin tercih sebeplerini oluşturmaktadır. Bkz. Şanlı, **Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 241.

²⁰⁶ RF *Ad Hoc* Tahkim Düzenlemesi 1 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bkz. www.tpprf-mkas.ru (son ziyaret tarihi: 15.03.2009).

²⁰⁷ 1976 tarihli UNCITRAL Tahkim Kuralları “*ad hoc*” tahkime ilişkin düzenlemeler içermektedir. Bu Kurallar tavsiye niteliklidir.

²⁰⁸ Bkz. Zıkin, İ.S.: “**Vzaimodeystviye İnstutisyonogo Arbitraja i Arbitraja Ad Hoc**”, içinde Boguslavskiy, M.M./Svetlanova, A.G.: **Mejdunarodnoye Çastnoe Pravo**, Moskova, 2000, s. 281.

²⁰⁹ Bkz. Zıkin, s. 282.

sunacağı hizmetler tahkim yargılaması ile ilgili belgelerin taraflara gönderilmesi, çevirmenlik hizmetlerinin sunulması, hakem ücretleri, tahkim yargılaması için gereken binanın verilmesi gibi önemli hususları kapsamaktadır²¹⁰.

Bazı devletlerde “*ad hoc*” tahkime idarî hizmetlerin sunulmasında yetkili kurum ticaret odaları olmasına rağmen fiilen bu görevi ticaret odalarındaki tahkim merkezlerinin üstlendiği görülmektedir²¹¹.

IV. Yabancı Hakem Kararlarının Rusya Federasyonu'nda Tanınması ve Tenfizi

A. Genel Olarak

Yabancı hakem kararlarının RF'nda sonuç doğurabilmesi için, söz konusu kararın tanınması ve tenfiz edilmesine bağlıdır. Başka bir deyişle, yabancı olarak nitelendirilen hakem kararları ancak tanıma veya tenfiz edilebilme koşulu ile RF'nda sonuç doğurabilirler. Tanıma ve tenfiz kavramları, içerik ve sonuçları açısından birbirinden farklı kavramlardır. Tanıma, yabancı bir mahkeme ya da hakem kararının kesin hüküm kuvvetinin, tanıma işleminin yapıldığı devlet tarafından kabul edilmiş olması anlamına gelir. Tenfiz ise, yabancı mahkeme veya hakem kararının, tenfiz işleminin gerçekleştiği devlet ülkesinde icra kabiliyeti kazanmasını ifade eder²¹².

RF'nda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfize ilişkin hükümler genel olarak RF *Arbitrage* Usul Kanunu'nda ve RF'nun taraf olduğu milletlerarası anlaşmalarda yer almaktadır.

Cevaplandırılması gereken önemli hususlardan biri, RF'nda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi bakımından *arbitrage* mahkeme kararlarının Rus hukuk içtihatını oluşturması ile ilgilidir. Genel olarak, RF'nda *arbitrage* mahkemelerinin kararları hukuk kaynağını oluşturmamaktadır. Ancak RF

²¹⁰ RF *Ad Hoc* Tahkim Düzenlemesi 10. md.'de yer alan bu hizmetler genel çerçevede verilmiştir; dolayısıyla taraflar veya hakem heyeti, RF MTTM'nin yetkisi çerçevesinde diledikleri hizmetin sunulması isteminde bulunabilirler. Yalnız unutmamak gerekir ki, tarafların veya hakem heyetinin bu konudaki istemi RF MTTM'nin “*ad hoc*” tahkimde idarî ve teknik hizmetlerin sunulması çerçevesinde değerlendirilirdir. Aksi takdirde, RF MTTM'nin kurumsal tahkim kurumu olma niteliği tartışmaya açıktır. Bkz. Zıkin, s. 287.

²¹¹ Buna örnek olarak İsveç devletini söyleyebiliriz.

²¹² Tapola, p. 331-332; Laurence, p. 435.

Anayasası'nın 127. maddesine göre, Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi'nin yorumu arbitrage mahkemeleri için bağlayıcıdır. Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi'nin açıkladığı yorumlar ara kararlar veya tebliğler şeklinde ifade edilmektedir²¹³.

B. RF *Arbitrage* Usul Kanunu Hükümleri Gereğince

Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin kaideler RF *Arbitrage* Usul Kanunu'nun 31. Bölümü'nde (241-246. maddeler) yer almaktadır. RF *Arbitrage* Usul Kanunu'nun 241. maddesine göre, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi RF'nun taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ve federal kanun ile öngörüldüğü takdirde RF *arbitrage* mahkemeleri²¹⁴ tarafından gerçekleştirilmektedir. Söz konusu maddenin metninden anlaşıldığı üzere, yabancı

²¹³ RF'nda *arbitrage* mahkemeleri dört basamaklıdır: ilk basamakta cumhuriyet, diyar, bölge, federe tipli şehir, muhtar bölgeler, muhtar dairelerin *arbitrage* mahkemeleri yer almaktadır. Bu mahkemeler ilk derece mahkemesi olup, *res judicata* niteliğine haiz olmayan kararların temyizine bakmakta yetkilidir. İkinci basamakta *Arbitrage Appeal* Mahkemeleri ilk derece *arbitrage* mahkemelerinin verdikleri kararların hukuka aykırılığının olup olmadığını tespit eden temyiz mahkemeleridir. Üçüncü basamak Federe Daire *Arbitrage* Mahkemeleridir. Bu mahkemeler istinaf (*cassation*) mahkemeleridir. *Arbitrage* mahkeme kararlarının usul ve maddi hukuk normları açısından incelenmesini yaparlar. Örneğin, Moskova Federe Dairesi *Arbitrage* Mahkemesi Moskova Şehir *Arbitrage* Mahkemesi ve Moskova Bölgesi *Arbitrage* Mahkemesinin vermiş oldukları *res judicata* niteliğine haiz kararlarının yeniden gözden geçirilmesini yapmaktadır. Dördüncü basamakta ise, RF Yüksek *Arbitrage* Mahkemesidir. Söz konusu *res judicata* niteliğine sahip olan *arbitrage* mahkeme kararlarının yeniden gözden geçirilmesi, içtihatlar kabul etmek, yorumlar vermek ve tebliğler sunmak yetkisi RF Anayasası'nın 127. md.'nden doğmaktadır. Bkz. www.arbitr.ru, (son ziyaret tarihi: 15.03.2009); Bazen kaynaklarda RF'nda *arbitrage* mahkemelerinin üç basamaklı olduğuna ilişkin görüşlere rastlanabilmektedir. RF'nda *arbitrage* mahkemeleri üç basamaklıdır: *arbitrage* mahkemeleri, federe *arbitrage* mahkemeleri ve Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi. *Arbitrage* mahkemeleri RF'nun her bir 89 vilâyetinde mevcut olmaktadır. Federe *arbitrage* mahkemeleri temyiz fonksiyonunu taşımaktadırlar. Vilâyet *arbitrage* mahkemelerinin kararını taraf federe *arbitrage* mahkemesi önünde temyiz edebilir. Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi ise tüm RF için istinaf yargılamasını gerçekleştirmektedir. Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi *res judicata* niteliği kazanmış kararlar için yetkiye sahip olmakla; kararı hukuk kurallarına uygunluğunu incelemektedir. Bkz. Laurence, p. 439; Belirtmek gerekir ki, Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi arbitrage mahkemelerinin kararlarının yeniden gözden geçirilmesinde en son basamaktır. RF Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi bazı İngilizce makalelerde "Higher Commercial Court of the RF", bununla ilgili bkz. Tapola, p. 331; bazı İngilizce makalelerde ise, "Supreme Commercial Court of the RF" olarak ifade edilmektedir. Bkz. Laurence, p. 435. Söylemek gerekir ki, "Judicial Board on Civil Matters of the Supreme Court of RF" ve "Supreme Commercial Court of RF" iki farklı yüksek mahkemelerdir. RF Yüksek Mahkemesinin Medenî Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Heyeti genel yetkili (*general jurisdiction*) mahkemelerin kararlarının kanuna uygunluğunu yeniden gözden geçiren *cassation* mahkemesidir. RF Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi ise, *arbitrage* mahkemelerinin kararlarının yeniden gözden geçirilmesini gerçekleştiren *cassation* mahkemesidir.

²¹⁴ RF Anayasası 15. md.

hakem kararlarının tanınması ve tenfizi RF'nun taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ve federal kanun çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Görüldüğü gibi, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi hem federal kanunların hem de RF'nun taraf olduğu milletlerarası tahkim anlaşmalarının kapsamına girdiği halde gerçekleştiriliyor. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bir konu hem RF kanunları, hem de RF'nun taraf olduğu milletlerarası anlaşmaların kapsamına girdiği takdirde, hangi kuralların uygulanacağına tespiti gerekecektir.

Milletlerarası anlaşmaların Rus hukukunda nasıl uygulanacağına ilişkin temel prensip, RF Anayasası'nın 15.4. maddesinde yer almaktadır. Bu maddenin metninden anlaşıldığı üzere, milletlerarası anlaşmalar Rus hukukunun bir parçası olarak kabul edilerek kanun hükmünde sayılmıştır. Diğer taraftan yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda RF *Arbitrage* Usul Kanunu ile RF'nun taraf olduğu 1958 tarihli New York Anlaşması arasında farklı düzenleme olduğu takdirde, milletlerarası anlaşmaların uygulanmasına öncelik tanınacaktır²¹⁵.

RF *Arbitrage* Usul Kanunu'nun 244. maddesine göre, yabancı hakem kararlarının tenfizini engelleyen sebepler²¹⁶ yer almıştır. Tenfiz engellerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Taraflardan birinin ehliyetsiz veya tahkim anlaşmasının geçersiz olması;
- Usule ilişkin yargılama kurallarının gözetilmemesi;
- Tahkim anlaşmasının ve tarafların istemlerinin dışında karar verilmesi;
- Hakem seçim yöntemine veya usulüne uygulanacak hukuk kurallarına aykırılık;
- Hakem kararının bağlayıcı olmaması veya iptal edilmiş olması.

Mahkeme tarafından göz önüne alınan tenfiz engelleri ise aşağıdakilerdir:

²¹⁵ RF *Arbitrage* Usul Kanunu'nun 244. md.'ndeki tenfizi engelleyen durumlar RF'nun taraf olduğu 1958 tarihli New York Anlaşması'ndaki tenfizi engelleyen durumlarla paralellik göstermektedir. Bununla ilgili olarak bkz. Laurence, p. 437.

²¹⁶ RF *Arbitrage* Usul Kanunu 243.4. md.

- Uyuşmazlığın tahkime elverişli olmaması;
- Hakem kararının kamu düzenine aykırı olması.

Rusya *arbitrage* mahkemeleri yabancı hakem kararlarının tenfizinde RF *Arbitrage* Usul Kanunu'nun hükümlerini esas alacaklar. Tabii ki, yabancı bir hakem kararı, New York Anlaşmasının kapsamına giriyorsa, artık RF *Arbitrage* Usul Kanunu'na göre değil, New York Anlaşması hükümlerine göre tenfiz edilecektir.

Burada dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biri, RF'nda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde kararın, maddi ve hukukî olgular yönünden yeniden gözden geçirilmesi ile ilgilidir. Belirtmek gerekir ki, hem yabancı mahkeme, hem de yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde, söz konusu kararların maddi ve hukukî olgular yönünden yeniden gözden geçirilmesi yasaklanmıştır. Başka bir deyişle, mahkeme, yalnızca tanınması veya tenfiz edilmesi istenen kararın, tanınma ve tenfiz koşullarını taşıyıp taşımadığını inceleyecektir²¹⁷.

Yabancı hakem kararının tenfizini ancak hakem kararının taraflarından biri isteyebilir²¹⁸. Bu sebeple de, hakem kararında taraf olmayan üçüncü kişiler hakem kararının tenfizini isteyemezler. Tenfiz dâvası dilekçesinin içeriğinde, Arbitrage Usul Kanunu'nun 241. maddesi uyarınca, hakem kararını veren hakemin ve tenfiz istenecek arbitrage mahkemesinin, tenfiz isteyen tarafların ve vekillerinin isimleri ve adresleri, hakem kararına ilişkin bilgiler ve belgelerin belirtilmesi gerekir.

C. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York Anlaşması Gereğince

RF 1958 tarihli New York Anlaşması'na taraf olarak, yabancı hakem kararlarının tenfizi konusundaki milletlerarası hukuk alanında oluşturulan bu tenfiz mekanizmasına dâhil olmuştur.

²¹⁷ RF *Arbitrage* Usul Kanunu 241. md.

²¹⁸ Dünya devletleri arasında her iki çekince hakkını kullanmış devletlere rastlanmaktadır. Örneğin, Türkiye gibi, ayrıntılı bilgi için bkz. Akıncı, **Tahkim**, s. 291-295.

Genel olarak devletlerin Anlaşmaya katılması sırasında Anlaşmaya ilişkin çekince koyma hakları mevcuttur. Anlaşmada iki çekince hakkı öngörülmüştür. Bunlardan birincisi, karşılıklığın bulunmasıdır. İkincisi ise, uyuşmazlığın ticarî olmasına ilişkindir. New York Anlaşması hükümleri gereğince, devletler, söz konusu Anlaşmaya katılmaları sırasında, her iki çekince hakkını²¹⁹ veyahut birini kullanmak imkânına²²⁰ sahiptirler.

RF New York Anlaşması'na katılması sırasında Anlaşma'nın kapsamına ilişkin çekince koymadığının ticarî nitelikte olan veya olmayan tüm dâvaların Rus mahkemelerinden tanınması ve tenfizi istenebilir. Buna karşılık, RF, karşılıklılık koşulu ile ilgili çekince hakkını kullandığı için, New York Anlaşması kapsamındaki yabancı hakem kararları, ancak karşılıklılık koşulunun gerçekleşmesi koşuluyla Rusya'da tenfiz edilebilecektir. New York Anlaşması uyarınca karşılıklılık koşulunun gerçekleşmesi için, hakem kararının anlaşmaya taraf olan bir devlette verilmesi gerekli ve yeterlidir. Bu sebeple, hakem kararının verildiği devlet, New York Anlaşma'sına taraf bir devlet olmak kaydıyla, yabancı hakem kararının RF'nda tenfizinde karşılıklılık açısından bir sorun çıkmayacaktır²²¹.

D. New York Anlaşması Çerçevesinde Bazı Mahkeme Kararlarına Bakış

Bu başlık altında RF mahkemelerinin yabancı hakem kararlarının tenfize ilişkin bazı kararlarına değinilecektir. RF mahkemelerinin yabancı hakem kararlarının tenfizi konusunda kamu düzeninin doğru yorumlanması ile ilgili kararları dikkat çekicidir. Örneğin, Petersburg Devlet Mahkemesi'nin 1997 tarihli dâvasının konusu Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsünü “*Eksportles*” şirketi ile ilgili verdiği hakem kararının tenfizin dairidir. Burada söz konusu mahkeme, anlaşmanın 14 Şubat 1978 tarihli SSCB Dış Ticaret Anlaşmalarının İmzalanmasına İlişkin Düzenlemesine aykırılığının, Rusya Federasyonu kamu düzenine aykırı olması sonucunu doğurduğunu esas alarak hakem kararının tenfizinin reddedilmesine

²¹⁹ Bağımsız Devletler Topluluğu devletlerinden olan Beyaz Rusya, Ukrayna gibi devletler, yukarıda açıklandığı üzere Rusya da dâhil olmakla karşılıklılık koşuluna ilişkin çekince hakkını kullanmışlardır. Bkz. Bruntseva, s. 46.

²²⁰ Bkz. Karabelnikov, www.consult.ru, (son ziyaret tarihi: 15.03.2009).

²²¹ Anufriyeva, s. 189-190.

karar vermiştir. Eksportles şirketi, tenfizini reddedilmesi kararından dolayı RF Yüksek Mahkemesine başvurmuştur. Yüksek Mahkeme, Petersburg mahkemesinin kararını doğru bulmayarak iptal etmiştir ve kamu düzenine aykırılığın söz konusu olmadığını belirtmiştir²²². Petersburg mahkemesi, anlaşmanın şekline ilişkin kurallara aykırılığı kamu düzeni çerçevesinde ele alarak, tenfizini reddedilmesi konusunda yanlış karar vermiştir. RF Yüksek Mahkemesinin Medenî Hukuk Dâvalarına İlişkin Kurulunun 25 Eylül 1998 tarihli Moskova Şehir Mahkemesi Kararının İptaline İlişkin Karar Açıklamasında kamu düzeninin tanımını vermiştir²²³

İkinci bir örnek ise, RF Tataristan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesinin, Paris Ticaret Odası'nın Rusya'nın “Kamaz” dış ticaret şirketi ile ilgili verdiği hakem kararının tenfizine ilişkin kararıdır. Burada konu “Kamaz” dış ticaret şirketinin Birleşik Arap Emirlikleri'ne belirlenmiş miktarda para tazminatı ödemesine ilişkindir. Yüksek Mahkeme aşağıdaki gerekçeler nedeniyle hakem kararının tenfizinin kamu düzenine aykırılık olduğunu gerekçe getirerek talebin reddedilmesine karar vermiştir. Buna göre, bu hakem kararının tenfizi “Kamaz” dış ticaret şirketinin Birleşmiş Arap Emirlikleri'ne belirli miktarda para tazminatı ödemesini gerektirmektedir. Ancak unutmamak gerekir ki, Tataristan gibi küçük Cumhuriyet için “Kamaz” dış ticaret şirketi hayati anlam taşımaktadır. Şöyle ki, söz konusu şirketin bu para miktarını ödemesi, onun iflasına sebep olacaktır, dolayısıyla Tataristan'ın ekonomik durumu zarar görecektir ve bu da sosyal hayata yansıtacaktır. Tataristan'ın nüfusunun yarısından çoğu bu şirket bünyesinde çalışmaktadır, bir taraftan da işsizlik probleminin ortaya çıkması söz konusu olacaktır²²⁴.

Moskova *Arbitrage* Mahkemesi 12.02.2003 tarihli kararı ile 30.10.2002 tarihinde Londra'da yer alan “*ad hoc*” tahkimince kabul edilen yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizini RF'nun taraf olduğu 1958 tarihli New York

²²² Bkz. **Bülten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii**, No. 3, 1999, s. 13-14.

²²³ Anufriyeva, s. 168.

²²⁴ 1958 tarihli New York Anlaşması'nın V(1) (b) md. uyarınca, tarafların adil yargılanma hakkının gözetilmemesi, hakem kararlarının tenfizine engel olan bir durum olarak sayılmıştır. Bu maddeye göre, “aleyhine hakem kararı dermeyan olunan taraf hakemin tayininden veya hakemlik prosedürünün usulü dairesinde haberdar edilmemiş olur, veyahut da diğer sebep yüzünden delillerini ikame etmek imkânını elde edememiş bulunursa” hakem kararının tenfizi istemi reddedilebilecektir.

Anlaşması'nın V(1) (b) maddesi hükümleri gereğince reddedilmiştir²²⁵. Belirtilen madde metninden anlaşıldığı üzere, adil yargılama hakkının ihlâli, öncelikle hakem tayininden ve hakemlik prosedüründen haberdar edilmeme dolayısıyla söz konusu olabilir. Burada *arbitrage* mahkemesi aleyhine hakem kararı dermeyan olunan tarafın, hakem seçiminin yanı sıra tahkim prosedüründen de haberdar edilmediği gerekçesiyle hakem kararını tenfizinden imtina etmiştir.

RF Tyumen Vilâyetinin *Arbitrage* Mahkemesinin 20.01.1999 tarihli kararı ile Stockholm'da yer alan “*ad hoc*” tahkiminin kararı tanınmış ve tenfizini temin etmiştir. Ancak bu karardan taraf Doğu- Sibiry Federe Dairesi *Arbitrage* Mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme 07.05.1999 tarihli kararı ile hakem kararının tenfizi hakem heyetinin tahkim anlaşmasının dışında karar vermesi gerekçesiyle reddetmiştir.

²²⁵ Anufriyeva, s. 169-170.

SONUÇ

“Rusya Federasyonu’nda Milletlerarası Ticarî Tahkim” başlığı taşıyan bu çalışmamızda, Rusya Federasyonu’nda (RF) milletlerarası ticarî tahkim konusu RF 1993 tarihli Milletlerarası Ticarî Tahkim Kanunu, RF’nun taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ve RF tahkim ile ilgili hukuk mevzuatı çerçevesinde incelenmiştir.

RF’nda gerek iç tahkim gerekse de milletlerarası tahkim konusunu düzenleyen kanunlar mevcuttur. RF’nda milletlerarası ticarî tahkim konusunu düzenleyen özel hükümler içeren kanun 7 Temmuz 1993 yılında kabul edilmiş RF Milletlerarası Ticarî Tahkim Kanunu’dur (RF MTTK). Bu Kanun’un kabulünde 1985 tarihli UNCITRAL Model Kanunu esas alınmıştır.

Çalışmamızda milletlerarası ticarî tahkim konusunda yetkili olan tahkim kurumlarının ortaya çıkışından vermiş olduğu hakem kararını kapsayacak kadar geniş şekilde tanımı verilmiştir. Ayrıca, RF’nda “*arbitrage*” denilen devlet ticaret mahkemelerinin varlığı tahkim anlaşmasının içeriğinin yorumunda tahkim kurumuna tarafların iradelerinin hangi yönde, yani tahkim veya devlet mahkemesi yargılanması yönünde olmasının tespitinde zorluklar yaratmamış değildir. Bu anlamda, çalışmamızda, “*arbitrage*” mahkemeleri ile klâsik anlamda bildiğimiz “*arbitration*” terimleri arasındaki çelişkilere çözüm yöntemi bulunmaya çalışılmıştır. Kanımızca, bu çelişkileri aradan kaldırmak için, devlet ticarî mahkemelerini adlandırmak için, “*arbitrage*” teriminden ziyade, “*ticarî*” veya “*ekonomi*” mahkemesi olarak değiştirilmiştir. Günümüzde, “*arbitrage*” kavramının kullanılması Bağımsız Devletler Topluluğu’ndan olan RF, Ukrayna ve Ermenistan’da kalmaktadır.

Kanımızca RF’nda terim karmaşıklığının aradan kaldırılması ve yabancı yatırımcıların ülkeye gelişi zamanı üzelebileceği bu gibi terim karmaşıklığının önlenmesi için “*arbitrage*” mahkemelerinin “*ticarî*” olarak isimlendirilmesi daha makûldür.

Diğer bir önemli husus şu anki mevcut RF MTTM'nin seçilmesi zamanı taraflarca eski ismiyle veyahut yanlış isimle belirtilmesi hallerine sıklıkla rastlanması ile ilgilidir. Bu durum da sonuç itibariyle, taraflarca seçilen tahkim kurumunun yetkisiz olması ile sonuçlanabilmekte; hakem heyetinin kendini yetkisiz sayması sonucunu doğurmaktadır. Tahkim anlaşması taraflarının tahkim anlaşmasında seçilen tahkim kurumunun ismini tam olarak kaleme alması daha makûldür.

Ayrıca, tahkim anlaşmasının farklı yabancı dilde düzenlenmesi durumunda yorum aşamasında tahkim kurumunca hangi metnin esas alınması sorusu yorum zamanı ortaya çıkmaktadır. Taraflarca kaleme alınmış tahkim anlaşması metinlerinden yorum aşamasında hangisinin esas alınacağına ilişkin düzenleme bulunmadığı halde, RF MTTM UNIDROIT Prensiplerinden hareket ederek, ilk düzenlenen metni esas almaktadır. Görüldüğü gibi, RF MTTM'nin bu tavrı makûldür.

RF MTTK hükümleri gereğince, hakem veya hakem heyeti uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk konusunda tarafların iradesini öncelikle uygulamaktadır. Taraflarca hukuk seçimi yapılmadığı halde ise, Rus hakemi “*uygun gördüğü*” kanunlar ihtilâfi kurallarından hareket ederek maddi hukuku uygulamalıdır. Zira, Kanun uyarınca bu tür bir düzenleme getirilmiş olsa bile, uygulamada hakem veya hakem heyetinin Rusya kanunlar ihtilâfi kurallarından hareket ederek maddi hukuku uyguladığı hallerine sıklıkla rastlanmaktadır. Ayrıca, RF MTTK hükümleri gereğince, hakem veya hakem heyetinin hangi kriteri dikkate alarak belirli bir kanunlar ihtilâfi yönünde tercih veya uygunluğu tespit etmeleri konusunda açıklık bulunmamaktadır.

Rus hakeminin hak ve nesafet kurallarına göre karar vermesine ilişkin RF MTTK'nda hüküm getirilmemiştir. Ancak RF 1961 tarihli Avrupa Anlaşması'na taraf olmasından dolayı, bu husus tartışmaya açık değildir. Nitekim, Rus hukuk doktrininde RF MTTK'nda bununla ilgili düzenlemenin bulunmamasından dolayı Rus hakeminin hak ve nesafet kurallarına göre karar vermesine ilişkin ortak bir görüş bulunmamaktadır. Kanımızca, RF'nun 1961 tarihli Avrupa Anlaşmasına taraf olması Rus hakemine bu yetkiye sahip olma hakkı verebilir.

Çalışmamızın son kısmında, RF’nda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ile ilgili konulara ilişkin düzenlemelere değinilmektedir. RF, tahkim alanındaki milletlerarası anlaşmaların en önemlilerine taraf olmuştur. RF’nun özellikle 1958 tarihli New York Anlaşmasına taraf olması, yabancı hakem kararlarının RF’nda tanınması ve tenfizi prosedürünü kolaylaştırmıştır. RF’nda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin konular RF *Arbitrage* Usul Kanunu ile düzenlenmektedir. RF *Arbitrage* Usul Kanunu, RF’nda yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi RF’nun taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ve federal kanun ile düzenleme getirildiği halde gerçekleştirilmektedir. Çalışmamızda bazı kaynaklarda Batılı yazarlarca yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi için “...RF’nun tarafı olduğu milletlerarası anlaşmalarda veya federal kanun ile...” düzenleme getirildiği şeklinde yorum yapılmıştır. Kanımızca, bu tür yorumlar doğru değildir. Nitekim, yukarıda belirttiğimiz RF *Arbitrage* Usul Kanunu’nun hükümlerinde, “veya” kelimesi değil, “ve” kelimesi kullanılmakta olup; yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi gerek RF’nun taraf olduğu milletlerarası anlaşmalarda, gerekse de federal kanun ile düzenleme getirileceği halde mümkündür.

Ayrıca kamu düzeni ile ilgili Rus hukuk doktrininde, mevzuatta ve içtihadta mevcut olan görüşler sunulmuştur. Kamu düzeni ile ilgili Rus hukuk mevzuatında ortak bir tanımlama bulunmamaktadır. Zira, RF MTTM’nin uygulamasında kamu düzeni yabancı hukukun uygulanmasının Rusya hukuk mevzuatının hükümlerine aykırılık oluşturması açısından ele alınmaktadır. Dolayısıyla, burada yabancı hukukun uygulanmasının doğurduğu sonuçların Rusya hukukunun temel prensiplerine aykırılığı durumunda kamu düzeni söz konusu olabilir. RF MTTM’nin yabancı hakem kararının tenfizinin kamu düzeni esası ile reddedilmesi hallerine sıklıkla rastlanmaktadır.

Kanımızca, Rus hakemi bu gibi konularda daha dikkatli davranmalıdır. Çünkü, hakem kararının tenfizinin kamu düzeni esası ile reddedilmesine sıklıkla rastlandığı bir ülkede bir tahkimin kurumunun ve yargılamanın işleyişini şüphe altına alınması söz konusu olabilecektir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

- Akıncı, Z. : Milletlerarası Tahkim, Ankara, 2003.
- : Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfixi, Yargı Reformu 2000, Sempozyum, İzmir Barosu Yayını, İzmir 2000.
- : Hakemlerin İhtiyatî Tedbir ve İhtiyatî Haciz Kararı Verme Yetkisi, Prof. Dr. Şükrü Postacıoğlu’na Armağan, İzmir 1997.
- Anufriyeva, L.P : Mejdunarodnoe Çastnoe Pravo, *Mejdunarodny Kommerçeskiy Arbitraj*, C. 3, Moskova.
- Aybay, R.
- /Dardağan, E. : Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması, (Kanunlar İhtilâfı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2001.
- Belov, A. : Primenimoe Pravo Vo Vneşneekonomičeskix Sdelok, Pravo i Ekonomika, S. 9, 1998.
- Bruntseva, E.V. : Medunarodny Kommerçeskiy Arbitraj, Moskova 2001.
- Cindy, G. Buys. : The Arbitrators’ Duty To Respect The Parties’ Choice of Law in Commercial Arbitration, 79 St. John’s L. Rev. 59, 2005.
- Craig, W.L./
- Park, W.W./
- Paulsson, J. : ICC Arbitration, Ed. 3, New York, 2000.
- Park, W.W., Paulsson, J. : ICC Arbitration, Ed. 3, New York, 2000.
- Çelikel A. : Milletlerarası Özel Hukuk, Yenilenmiş 7. Bası, Beta, İstanbul, 2004.
- Derains, Y. : “Les tendances de la jurisprudence arbitrale internationale”, Journal du Droit International, 1993, No. 4, Octobre-Novembre-December.
- Dmitriyev, G.K. : Mejdunarodny Kommerçeskiy Arbitraj, Moskova, 1997.
- Fouchard/

- Gaillard/
- Goldman. : On International Commercial Arbitration, The Hague: Kluwer, 1999.
- Gelgel, G. Ö.
- /Erdem, B. : 12.12.2007 tarih ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, İstanbul, 2008.
- Hazard, J.N. : “Soviet Commercial Arbitration”, 1 Int'l Arb. J., 1945.
- Hanotiau, B. : Problems Raised by Complex Arbitrations Involving Multiple Contracts-Parties-Issues, Journal of International Arbitration, 18 (3), 2001.
- Hosking, J.M. : The Third Party Non-Signatory's Ability to Compel International Commercial Arbitration: Doing Justice Without Destroying Consent, 4 Pepp. Disp. Resol. L. J. 469, 2004.
- Jiltsov, A.N. : Challenge of International Arbitration Awards in Compliance with Russian Law, 1 Mejdunarodniy Kommerçeskiy Arbitraj, 14-19, (No. 1, 2005).
- Kaplan, Y. : Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık, Ankara, 2002.
- Karabelnikov, B.R. : İspolnenie Reşeniy Mejdunarodnix Kommerçeskix Arbitrajey. Kommentariy k Nyu-Yorkskoy Konvensii 1958 g. i glavam 30 i 31 APK RF 2002 g, Moskova, 2003. www.consult.ru.
- Komarov, A.S./
- Franke, U. : “The ICAC and The SCC Institute: Brief Comparative Analyses”, Stockholm Arbitration Newsletter, 2/2002.
- Kostin, A.A./
- Eliseev, N.G. : “Voprosu o Srokax v Treteyskom Razbiratelstve”, içinde Aktualnie Problemy Mejdunarodnogo Çastnogo i Grajdanskogo Prava, Sbornik Statey k 80-letiyu V.A. Kabatova, Moskova, 2006.
- Lando, O. : The Lex Mercatoria in International Commercial Arbitration, ICLQ., 1985, Vol. 34,
- Laurence, P. : “Comments on the Information Letter Issued by the Presidium of the Supreme Commercial Court of the Russian Federation on

- December 22, 2005”, Journal of International Arbitration 23 (5), 2006/October.
- Lebedev, S.N. : “Arbitration in Soviet- American Trade Relations”, 5 Denv., J, Int’l. & Pol’y., 1975.
- : Mejdunarodnyy Torgovyy Arbitraj, Moskova, 1965.
- : Morskaya Arbitrajnaya Komissiya, Moskova, 1980.
- : Mejdunarodnyy Kommerçeskiy Arbitraj: Kompetensiya Arbitrov i Soglaşeniya Storon, Moskova, 1985.
- Lehtinen, L. : “Resolution of International Business Disputes in Russia” www.ulapland.fi/includes/file_download.asp (15.03.2009).
- Lund, L.A./
- Marışeva, N.İ. : Kurs Mejdunarodnoqo Çastnoqo Prava, C. 3, Moskova, 1976
- : Kurs Mejdunarodnoqo Çastnoqo Prava, C. 3, Moskova, 2002.
- Minakov, A.İ., : Arbitrajniye Soglaşeniya i Praktika Rassmotreniya Sporov, Moskova, 1985.
- Mirkamal, V. : Arbitraj Sazişı, Baku, 2005.
- Musin, V.A. : Arbitrajnaya Ogovorka vo VneşneekonomiçeskomKontrakte i Problema Pravopreemstva, Treteyskiy Sud, 2000, No. 4,
- Nomer, E./
- Şanlı, C. : Devletler Hususî Hukuku, 13. Bası, İstanbul, 2005.
- North, P.M./Fawcett, J.J.: Cheshire and North's Private International Law, Ed. 12, London/Dublin/Edinburg, 1992.
- Oda, H. : Enforcement of International Commercial Arbitration Awards in Russia, 16 ICC Bull. 56. (No. 2, 2005).
- Petrosyan, R.A. : Primeneniya Reglamenta MKAS v Soçetanii s Zakonom RF “O Mejdunarodnom Kommerçeskom Arbitraje”, içinde Komarov, A.S.: “Aktualniye Voprosı Mejdunarodnogo Kommerçeskogo Arbitraja: k 70-letiyu” Mejdunarodnogo Kommerçeskogo Arbitrajnogo Suda Pri Torgovo-Promışlennoy Palate Rossiyskoy Federasiy”, Moskova, 2002.
- Roskothen, D. : Competetion of Decisionmakers in International Arbitration Law, www.interleges.com, (son ziyaret tarihi: 15.03.2009)

- Rozenberg, M.G. : Praktika Mejdunarodnogo Arbitrajnogo Suda Pri Torgovo Promiŝlennoy Palate Rossiyskoy Federasii za 2003 god, Moskova, 2004,
- : Praktika Mejdunarodnogo Arbitrajnogo Suda Pri Torgovo Promiŝlennoy Palate Rossiyskoy Federasii za 2004 god, Moskova, 2005,
- : Praktika Mejdunarodnogo Arbitrajnogo Suda Pri Torgovo Promiŝlennoy Palate Rossiyskoy Federasii za 2005 god, Moskova, 2006,
- : Arbitrajnaya Praktika za 1996-1997, Moskova, 1998.
- : Mejdunarodnyy Dogovor i İnostrannoye Pravo v Praktike Mejdunarodnogo Kommerçeskogo Arbitrajnoqo Suda, Moskova, 1998.
- : “İz Praktiki MKAS za 2003 god”, Prilojenie k Jurnalı “Xozaystvo i Pravo”, 2004, No.3,
- : Praktika Mejdunarodnogo Kommerçeskogo Suda, Moskova, 1997,
- Rozenberg, M.G. : “Kontrakt Mejdunarodnoy Kupli-Prodaji”, Sovremennaya Praktika Zaklyuçeniya i Razreşeniya Sporov, Moskova, 2000,
- Rubinina, E. : Lis Pendens in International Commercial Arbitration: freedom of parties v. monopoly of State courts in dispute resolution, www.interleges.com, (son ziyaret tarihi: 15.03.2009).
- Sargin, F. : Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticarî Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Ankara, 2002.
- Satmer, F. : Verweigerung der Anerkennung ausländischer Schiedssprüche wegen Verfahrensmängeln, Zürich, 1994.
- Shelkoplyas, N. : “The Belarusian Law on International Arbitration Court. The Spirit or the Letter of the Model Law?”, Journal of International Arbitration, Vol. 17, December 2000, No. 6
- Svetlanova, A.G. : “Konkurensiya Yurisdiksiyi Arbitrajnix Sudov RF i Treteyskix Sudov”, içinde, Boguslavskiy, M.M./ Svetlanova, A.G.: Mejdunarodnoye Çastnoe Pravo, Moskova, 2000.

- Şanlı, C. : Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Ankara, 1986.
- Şanlı, C. : Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, B. 2, İstanbul, 2002.
- Tapola, D. : “Recent Case Law on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards in Russia”, Journal of International Arbitration, Vol. 22, No.4, August/2005.
- Tekinalp, G. : Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Bası, İstanbul, 2004.
- Tiryakioğlu, B. : Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara, 1996.
- Tnel, A./
- Hvaleý, V. : Mejdunarodny Kommerçeskiy Arbitraj v Çentralnıx i Vostoçnıx Stran Evropı i Soodrujestvo Nezavisimıx Qosudarstv, Moskova, 2001.
- Viechtbauer, V. : “Arbitration in Russia”, 29 Stan, J, Int'l., 1992-1993
- Zıkin, İ.S. : “Vzaimodeystviye İnstitisyonnogo Arbitraja i Arbitraja Ad Hoc”, Boguslavskiy, M.M./Svetlanova, A.G.: Mejdunarodnoye Çastnoe Pravo, Moskova, 2000.
- Zykov, R.O. : “Arbitration Under New Rules of The International Commercial Arbitration Court in Moscow”, Nordic Journal of Commercial Law, 1/2006.

Mahkeme Kararları, Tebliğler, Raporlar

Arab Republic of Egypt v. Southern Pacific Properties Ltd. & Southern Pacific Properties (Middle East) Ltd. dâvası. Bkz. France: Court of Cassation Decision in Southern Pacific Properties Ltd.: et al v. Arab Republic of Egypt (Appellate Review of Arbitral Awards Between States and Private Parties), 26 Int'l Legal Mat'l 1004, 1987.

Award in the Arbitration Between S.P.P. (Middle East) Ltd., Southern Pacific Properties Ltd., the Arab Republic of Egypt, the Egyptian General Company for Tourism and Hotels, 22 Int'l Legal Mat'l 752, 1983.

Bülleten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii, No. 3, 1999,

Bülleten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii, No. 9, 1998

Bülleten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii, No. 3, 1999,

Bülleten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii, No. 2, 1998,

Bülleten Verxovnogo Suda Rossiskoy Federasiy, S. 10, 1998,

Bülleten Verxovnogo Suda Rossiyskoy Federasii, No. 3, 1999

Vestnik VAS RF, 1997, No. 9.

Vestnik VAS RF, 1998, No. 4

29 sayılı 16 Şubat 1998 tarihli RF Yüksek *Arbitrage* Mahkemesi'nin Tebliği, Vestnik VAS RF, 1998, No. 4,

Deniz Ticareti Tahkim Komisyonu'nun Faaliyetine İlişkin Rapor, Sovyetler Birliği Ticaret Odasının Yıllık Dergisi, S. 11-12, Moskova, 1932.

International Commercial Arbitration, Final Report on *Lis Pendens* and Arbitration, International Law Association, Toronto Conference, (2006), www.ila-hq.org, (son ziyaret tarihi: 15.03.2009).

Russko-Angliyskiy Yuridiçeskiy Slovar, Moskova, 1995.

Mejdunarodniy Çentr Finansovo-Ekonomiçeskogo Razvitiya, Moskova, 1997.

www.tpprf-mkac.ru

<http://icsid.worldbank.org/ICSID>

www.consult.ru

SUMMARY

Sevinc Abdullayeva, “The International Commercial Arbitration in Russian Federation”, Master’s Dissertation, Adviser: Prof. Dr. Fügen SARGIN.

The purpose of this dissertation is to evaluate International Commercial Arbitration in Russia, within the framework of Russian Law on International Commercial Arbitration, dated 07 July 1993 and the international conventions on arbitration to which Russia is a party and to give an overview of dispute settlement in Russia in international commercial arbitration and is focused on practical implementation of laws and rules.

The Russian Law on International Arbitration is practically the UNCITRAL Model Law on Arbitration Law. Most of rules in Russian Law on international commercial arbitration are dispositive, and the texts of them are exactly the same with the texts of the Model Law.

Arbitration based on freedom of contract is often confused with state arbitration (*arbitrage*) in countries where continues existence of state court for economical disputes with that name from Soviet Union time, e.g. in RF and in Ukraine. In Russia situation is even more confused, because according to the statutory law, parties may agree, also in international relations, about Russian state arbitration court. The interpretation of non-clear arbitration clauses has been in favour of Russian state *arbitrage* instead of really arbitration.

The Russian Law on International Commercial Arbitration regulates both the ad hoc and the institutional form of arbitration: this regulations are significant progress in Russian Law in the field of international commercial arbitration. However, Russian Law on International Commercial Arbitration is criticised on grounds of restrictive and contradictory provisions that it articulates.

In order to implement a desirable system of international dispute resolution by way of arbitration the legislature of the various states have to provide a system of support to arbitration. This is also what has taken place in all states participating in international commerce including Russia. However, the underlying reason for this legislative effort is not only motivated by the desirability of a functioning international dispute law that the various states, including Russia, have undertaken under international treaties, first and foremost the 1958 New York Convention.

EKLER

EK I.

LAW ON INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION

7th of July, 1993

N 5338-1

The present Law:

- is based on the recognition of the value of arbitration (third-party tribunal) as a widely used method of settling disputes arising in international trade, as well as on the recognition of the need for a comprehensive regulation of international commercial arbitration by means of legislation;
- takes into account the provisions on such arbitration contained in international treaties of the Russian Federation as well as in the Model Law adopted in 1985 by the United Nations Commission on International Trade Law and approved by the United Nations General Assembly with a view to its possible use by states in their legislation.

Part I. - GENERAL PROVISIONS

Article 1. Scope of Application

1. The present Law applies to international commercial arbitration if the place of arbitration is in the territory of the Russian Federation. However, the provisions of Articles 8, 9, 35 and 36 apply also if the place of arbitration is abroad.

2. Pursuant to an agreement of the parties, the following may be referred to international commercial arbitration:

- disputes resulting from contractual and other civil law relationships arising in the course of foreign trade and other forms of international economic relations, provided that the place of business of at least one of the parties is situated abroad; as well as

- disputes arising between enterprises with foreign investment, international associations and organizations established in the territory of the Russian Federation; disputes between the participants of such entities; as well as disputes between such entities and other subjects of the Russian Federation law.

3. For the purposes of paragraph 2 of this article:

- if a party has more than one place of business, the place of business is that which has the closest relationship to the arbitration agreement

- if a party does not have a place of business, reference is to be made to his permanent residence.

4. The present Law does not affect any other law of the Russian Federation by virtue of which certain disputes may not be submitted to arbitration or may be submitted to arbitration only according to provisions other than those of the present Law.

5. If an international treaty of the Russian Federation establishes rules other

than those which are contained in the Russian legislation relating to arbitration (third-party tribunal), the rules of the international treaty shall be applied.

Article 2. Definitions and Rules of Interpretation

For the purposes of the present Law:

- "arbitration" means any arbitration (third-party tribunal) whether conducted by a tribunal set up specifically for a given case or administered by a permanent arbitral institution, in particular the Court of International Commercial Arbitration or the Maritime Arbitration Commission at the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation (Appendices I and II to the present Law);

- "third-party tribunal" means a sole arbitrator or a panel of arbitrators (third-party judges);

- "court" means a respective organ of the judicial system of a state;

- where a provision of the present Law, except article 28, leaves the parties free to determine a certain issue, such freedom includes the right of the parties to authorize a third party, including an institution, to make that determination;

- where a provision of the present Law refers to the fact that the parties have agreed or that they may agree or in any other way refers to an agreement of the parties, such agreement includes any arbitration rules referred to in that agreement;

- where a provision of the present Law, except Articles 25(1) and 32(2), refers to a claim, it also applies to a counter-claim, and where it refers to a defense, it also applies to a defence to such counter-claim.

Article 3. Receipt of Written Communications

1. Unless otherwise agreed by the parties:

- any written communication is deemed to have been received if it is delivered to the addressee personally or if it is delivered at his place of business, permanent residence or mailing address; if none of these can be found after making a reasonable inquiry, a written communication is deemed to have been received if it is sent to the addressee's last-known place of business, permanent residence or mailing address by registered letter or any other means which provides a record of the attempt to deliver it;

- the communication is deemed to have been received on the day it is so delivered.

2. The provisions of this Article do not apply to communications in court proceedings.

Article 4. Waiver of Right to Object

A party who knows that any provision of the present Law from which the parties may derogate or any requirement under the arbitration agreement has not been complied with and yet proceeds with the arbitration without stating his objection to such non-compliance without undue delay or, if a time-limit is provided therefor, within such period of time, shall be deemed to have waived his right to object.

Article 5. Extent of Court Intervention

In matters governed by the present Law, no court shall intervene except where so provided in the present Law.

Article 6. Authority for Certain Functions of Arbitration Assistance and Control

1. The functions referred to in Articles 11(3), 11(4), 13(3) and 14 shall be performed by the President of the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation.

2. The functions referred to in Articles 16(3) and 34(2) shall be performed by the Supreme Court of a republic forming part of the Russian Federation, the territorial, regional or city court, or the court of the autonomous region or autonomous area where the arbitration takes place.

Part II. - ARBITRATION AGREEMENT

Article 7. Definition and Form of Arbitration Agreement

1. Arbitration agreement is an agreement by the parties to submit to arbitration all or certain disputes which have arisen or which may arise between them in respect of a defined legal relationship, whether contractual or not. An arbitration agreement may be in the form of an arbitration clause in a contract or in the form of a separate agreement.

2. The arbitration agreement shall be in writing. An agreement is in writing if it is contained in a document signed by the parties or in an exchange of letters, telex, telegrams or other means of telecommunication which provide a record of the agreement, or in an exchange of statements of claim and defense in which the existence of an agreement is alleged by one party and not denied by another. The reference in a contract to a document containing an arbitration clause constitutes an arbitration agreement provided that the contract is in writing and the reference is such as to make that clause part of the contract.

Article 8. Arbitration Agreement and Substantive Claim before Court

1. A court in which an action is brought in a matter which is the subject of an arbitration agreement shall, if any of the parties so requests not later than when submitting his first statement on the substance of the dispute, stay its proceedings and refer the parties to arbitration unless it finds that the agreement is null and void, inoperative or incapable of being performed.

2. Where an action referred to in paragraph 1 of this Article has been brought, arbitral proceedings may nevertheless be commenced or continued, and an award may be made, while the issue of jurisdiction is pending before the court.

Article 9. Arbitration Agreement and Interim Measures by Court

It is not incompatible with an arbitration agreement for a party to request, before or during arbitral proceedings, a court to order interim measures of protection and for a court to take a decision granting such measures.

Part III. COMPOSITION OF THIRD-PARTY TRIBUNAL

Article 10. Number of Arbitrators

1. The parties are free to determine the number of arbitrators.
2. If the parties have not determined such number, three arbitrators shall be appointed.

Article 11. Appointment of Arbitrators

1. No person shall be precluded by reason of his nationality from acting as an arbitrator, unless otherwise agreed by the parties.
2. The parties are free to agree on a procedure of appointing the arbitrator or arbitrators, subject to the provisions of paragraphs 4 and 5 of this article.
3. Failing such agreement,
 - in an arbitration with three arbitrators, each party shall appoint one arbitrator, and the two arbitrators thus appointed shall appoint the third arbitrator; if a party fails to appoint the arbitrator within 30 days of receipt of a request to do so from the other party, or if the two arbitrators fail to agree on the third arbitrator within 30 days of their appointment, the appointment shall be made, upon request of a party, by the authority specified in article 6(1);
 - in an arbitration with a sole arbitrator, if the parties are unable to agree on the arbitrator, he shall be appointed, upon request of a party, by the authority specified in article 6(1).
4. Where, under an appointment procedure agreed upon by the parties,
 - a party fails to act as required under such procedure, or
 - the parties, or two arbitrators, are unable to reach an agreement expected of them under such procedure; or
 - a third party, including an institution, fails to perform any function entrusted to it under such procedure, any party may request the authority specified in article 6(1) to take the necessary measures, unless the agreement on the appointment procedure provides other means for securing the appointment.
5. A decision on any matter entrusted by paragraph 3 or 4 of this Article to the authority specified in article 6(1) shall be subject to no appeal. The authority, in appointing an arbitrator, shall have due regard to any qualifications required of the arbitrator by the agreement of the parties and to such considerations as are likely to secure the appointment of an independent and impartial arbitrator and, in the case of a sole or third arbitrator, shall take into account as well the advisability of appointing an arbitrator of a nationality other than those of the parties.

Article 12. Grounds for Challenge of Arbitrator

1. When a person is approached in connection with his possible appointment as an arbitrator, he shall disclose any circumstances which may give rise to justifiable doubts as to his impartiality or independence. An arbitrator, from the time of his appointment and throughout the arbitral proceedings, shall without delay disclose any such circumstances to the parties, unless they have already been informed of them by him.

2. An arbitrator may be challenged only if circumstances exist that give rise to justifiable doubts as to his impartiality or independence, or if he does not possess qualifications required by the agreement of the parties. A party may challenge an arbitrator appointed by him, or in whose appointment he has participated, only for reasons of which he becomes aware after the appointment has been made.

Article 13. Challenge Procedure

1. The parties are free to agree on a procedure for challenging an arbitrator, subject to the provisions of paragraph 3 of this article.

2. Failing such agreement, a party who intends to challenge an arbitrator shall, within 15 days after becoming aware of the constitution of the arbitral tribunal or after becoming aware of any circumstances referred to in article 12(2), communicate the reasons for the challenge in writing to the arbitral tribunal. Unless the challenged arbitrator withdraws from his office or the other party agrees to the challenge, the arbitral tribunal shall decide on the challenge.

3. If a challenge under any procedure agreed upon by the parties or under the procedure of paragraph 2 of this Article is not successful, the challenging party may request, within 30 days after having received notice of the decision rejecting the challenge, the authority specified in article 6(1) to decide on the challenge; its decision shall be subject to no appeal. While such a request is pending, the arbitral tribunal, including the challenged arbitrator, may continue the arbitral proceedings and make an award.

Article 14. Termination of Authority (Mandate) of Arbitrator

1. If an arbitrator becomes de jure or de facto unable to perform his functions or for other reasons fails to act without undue delay, his authorization (mandate) terminates if he withdraws from his office or if the parties agree on the termination. Otherwise, if a controversy remains concerning any of these grounds, any party may request the authority specified in article 6(1) to decide on the termination of the mandate; its decision shall be subject to no appeal.

2. If, under this Article or article 13(2), an arbitrator withdraws from his office or a party agrees to the termination of the mandate of an arbitrator, this does not imply acceptance of the validity of any ground referred to in this Article or article 12(2).

Article 15. Substitution of Arbitrator

Where the mandate of an arbitrator terminates under article 13 or 14 or

because of his withdrawal from office for any other reason or because of the revocation of his mandate by agreement of the parties or in any other case of termination of his mandate, a substitute arbitrator shall be appointed according to the rules that were applicable to the appointment of the arbitrator being replaced.

Part IV. JURISDICTION OF ARBITRAL TRIBUNAL

Article 16. Competence of Arbitral Tribunal to Rule on Its Jurisdiction

1. The arbitral tribunal may rule on its own jurisdiction, including any objections with respect to the existence or validity of the arbitration agreement. For that purpose, an arbitration clause which forms part of a contract shall be treated as an agreement independent of the other terms of the contract. A decision by the arbitral tribunal that the contract is null and void shall not entail ipso jure the invalidity of the arbitration clause.

2. A plea that the arbitral tribunal does not have jurisdiction shall be raised not later than the submission of the statement of defense. A party is not precluded from raising such a plea by the fact that he has appointed, or participated in the appointment of, an arbitrator. A plea that the arbitral tribunal is exceeding the scope of its authority shall be raised as soon as the matter alleged to be beyond the scope of its authority is raised during the arbitral proceedings. The arbitral tribunal may, in either case, admit a later plea if it considers the delay justified.

3. The arbitral tribunal may rule on a plea referred to in paragraph 2 of this article either as a preliminary question or in an award on the merits. If the tribunal rules as a preliminary question that it has jurisdiction, any party may request, within 30 days after having received notice of that ruling, the court specified in article 6(2) to decide the matter; such a decision shall be subject to no appeal. While such a request is pending, the arbitral tribunal may continue the arbitral proceedings and make an award.

Article 17. Power of Arbitral Tribunal to Order Interim Measures

Unless otherwise agreed by the parties, the arbitral tribunal may, at the request of a party, order any party to take such interim measures of protection as the arbitral tribunal may consider necessary in respect of the subject-matter of the dispute. The arbitral tribunal may require any party to provide appropriate security in connection with such measures.

Part V. CONDUCT OF ARBITRAL PROCEEDINGS

Article 18. Equal Treatment of Parties

The parties shall be treated with equality and each party shall be given a full opportunity of presenting his case.

Article 19. Determination of Rules of Procedure

1. Subject to the provisions of the present Law, the parties are free to agree on the procedure to be followed by the arbitral tribunal in conducting the proceedings.

2. Failing such agreement, the arbitral tribunal may, subject to the provisions of the present Law, conduct the arbitration in such manner as it considers appropriate. The powers conferred upon the arbitral tribunal include the power to determine the admissibility, relevance, materiality and weight of any evidence.

Article 20. Place of Arbitration

1. The parties are free to agree on the place of arbitration. Failing such agreement, the place of arbitration shall be determined by the arbitral tribunal having regard to the circumstances of the case, including the convenience of the parties.

2. Notwithstanding the provisions of paragraph 1 of this article, the arbitral tribunal may, unless otherwise agreed by the parties, meet at any other place it considers appropriate for consultation among the arbitrators, for hearing witnesses, experts or the parties, or for consultation of goods, other property or documents.

Article 21. Commencement of Arbitral Proceedings

Unless otherwise agreed by the parties, the arbitral proceedings in respect of a particular dispute commence on the date on which a request for that dispute to be referred to arbitration is received by the respondent.

Article 22. Language

1. The parties are free to agree on the language or languages to be used in the arbitral proceedings. Failing such agreement, the arbitral tribunal shall determine the language or languages to be used in the proceedings. This agreement or determination, unless otherwise specified therein, shall apply to any written statement by a party, any hearing and any award, decision or other communication by the arbitral tribunal.

2. The arbitral tribunal may order that any documentary evidence shall be accompanied by a translation into the language or languages agreed upon by the parties or determined by the arbitral tribunal.

Article 23. Statements of Claim and Defense

1. Within the period of time agreed by the parties or determined by the arbitral tribunal, the claimant shall state the facts supporting his claim, the points at issue and the relief or remedy sought, and the respondent shall state his defense in respect of these particulars, unless the parties have otherwise agreed as to the required elements of such statements. The parties may submit with their statements all documents they consider to be relevant or may add a reference to the documents or other evidence they will submit.

2. Unless otherwise agreed by the parties, either party may amend or

supplement his claim or defense during the course of the arbitral proceedings, unless the arbitral tribunal considers it inappropriate to allow such amendment having regard to the delay in making it.

Article 24. Hearings and Written Proceedings

1. Subject to any contrary agreement by the parties, the arbitral tribunal shall decide whether to hold oral hearings for the presentation of evidence or for oral argument, or whether the proceedings shall be conducted on the basis of documents and other materials. However, unless the parties have agreed that no hearings shall be held, the arbitral tribunal shall hold such hearings at an appropriate stage of the proceedings, if so requested by a party.

2. The parties shall be given sufficient advance notice of any hearing and of any meeting of the arbitral tribunal for the purposes of inspection of goods, other property or documents.

3. All statements, documents or other information supplied to the arbitral tribunal by one party shall be communicated to the other party. Also any expert report or evidentiary document on which the arbitral tribunal may rely in making its decision shall be communicated to the parties.

Article 25. Failure to Submit Documents or to Appear at Hearing

Unless otherwise agreed by the parties, if, without showing sufficient cause,

- the claimant fails to communicate his statement of claim in accordance with article 23(1), the arbitral tribunal shall terminate the proceedings;

- the respondent fails to communicate his statement of defense in accordance with article 23(1), the arbitral tribunal shall continue the proceedings without treating such failure in itself as an admission of the claimant's allegations;

- any party fails to appear at a hearing or to produce documentary evidence, the arbitral tribunal may continue the proceedings and make the award on the evidence before it.

Article 26. Expert Appointed by Arbitral Tribunal

1. Unless otherwise agreed by the parties, the arbitral tribunal

- may appoint one or more experts to report to it on specific issues to be determined by the arbitral tribunal;

- may require a party to give the expert any relevant information or to produce, or to provide access to, any relevant documents, goods or other property for his inspection.

2. Unless otherwise agreed by the parties, if a party so requests or if the arbitral tribunal considers it necessary, the expert shall, after delivery of his written or oral report, participate in a hearing where the parties have the opportunity to put questions to him and to present expert witnesses in order to testify on the points at issue.

Article 27. Court Assistance in Taking Evidence

The arbitral tribunal or a party with the approval of the arbitral tribunal may request from a competent court of the Russian Federation assistance in taking evidence. The court may execute the request, being guided by its rules on taking evidence, including those on letters rogatory.

Part VI. MAKING OF AWARD AND TERMINATION OF PROCEEDINGS

Article 28. Rules Applicable to Substance of Dispute

1. The arbitral tribunal shall decide the dispute in accordance with such rules of law as are chosen by the parties as applicable to the substance of the dispute. Any designation of the law or legal system of a given State shall be construed as directly referring to the substantive law of that State and not to its conflict of laws rules.

2. Failing any designation by the parties, the arbitral tribunal shall apply the law determined by the conflict of laws rules which it considers applicable.

3. In all cases, the arbitral tribunal shall decide in accordance with the terms of the contract and shall take into account the usages of the trade applicable to the transaction.

Article 29. Decision Making by Panel of Arbitrators

In arbitral proceedings with more than one arbitrator, any decision of the arbitral tribunal shall be made, unless otherwise agreed by the parties, by a majority of all its members. However, questions of procedure may be decided by a presiding arbitrator, if so authorized by the parties or all members of the arbitral tribunal.

Article 30. Settlement

1. If, during arbitral proceedings, the parties settle the dispute, the arbitral tribunal shall terminate the proceedings and, if requested by the parties and not objected to by the arbitral tribunal, record the settlement in the form of an arbitral award on agreed terms.

2. An award on agreed terms shall be made in accordance with the provisions of article 31 and shall state that it is an award. Such an award has the same status and effect as any other award on the merits of the case.

Article 31. Form and Contents of Award

1. The award shall be made in writing and shall be signed by the arbitrator or arbitrators. In arbitral proceedings with more than one arbitrator, the signatures of the majority of all members of the arbitral tribunal shall suffice, provided that the reason for any omitted signature is stated.

2. The award shall state the reasons upon which it is based, a resolution regarding satisfaction or rejection of the claim, the amount of the arbitration fee and

costs, and their apportioning.

3. The award shall state its date and the place of arbitration as determined in accordance with article 20(1). The award shall be deemed to have been made at that place.

4. After the award is made, a copy signed by the arbitrators in accordance with paragraph (1) of this Article shall be delivered to each party.

Article 32. Termination of Arbitral Proceedings

1. The arbitral proceedings are terminated by the final award or by an order of the arbitral tribunal in accordance with paragraph (2) of this article.

2. The arbitral tribunal shall issue an order for the termination of the arbitral proceedings when:

the claimant withdraws his claim, unless the respondent objects thereto and the arbitral tribunal recognizes a legitimate interest on his part in obtaining a final settlement of the dispute;

the parties agree on the termination of the proceedings;

the arbitral tribunal finds that the continuation of the proceedings has for any other reason become unnecessary or impossible.

3. The mandate of the arbitral tribunal terminates with the termination of the arbitral proceedings, subject to the provisions of Articles 33 and 34(4).

Article 33. Correction and Interpretation of Award; Additional Award

1. Within 30 days of receipt of the award, unless another period of time has been agreed upon by the parties:

any of the parties, with notice to the other party, may request the arbitral tribunal to correct in the award any errors in computation, any clerical or typographical errors or any errors of similar nature;

if so agreed by the parties, a party, with notice to the other party, may request the arbitral tribunal to give an interpretation of a specific point or part of the award.

If the arbitral tribunal considers the request to be justified, it shall make the correction or give the interpretation within 30 days of receipt of the request. Such interpretation shall form part of the award.

2. The arbitral tribunal may correct any error of the type referred to in the second subparagraph of paragraph 1 of this Article on its own initiative within 30 days of the date of the award.

3. Unless otherwise agreed by the parties, any of the parties, with notice to the other party, may request, within 30 days of receipt of the award, the arbitral tribunal to make an additional award as to claims presented in the arbitral proceedings but omitted from the award. If the arbitral tribunal considers the request to be justified, it shall make the additional award within 60 days.

4. The arbitral tribunal may extend, if necessary, the period of time within which it shall make a correction, interpretation or an additional award under paragraph 1 or 3 of this article.

5. The provisions of article 31 shall apply to a correction or interpretation of the award or to an additional award.

Part VII. RECOURSE AGAINST AWARD

Article 34. Application for Setting Aside as Exclusive Recourse against Arbitral Award

1. Recourse to a court against an arbitral award may be made only by an application for setting aside in accordance with paragraphs 2 and 3 of this article.

2. An arbitral award may be set aside by the court specified in article 6(2) only if:

(1) the party making the application for setting aside furnishes proof that:

- a party to the arbitration agreement referred to in article 7 was under some incapacity, or the said agreement is not valid under the law to which the parties have subjected it or, failing any indication thereon, under the law of the Russian Federation; or

- he was not given proper notice of the appointment of an arbitrator or of the arbitral proceedings or was otherwise unable to present his case; or

- the award was made regarding a dispute not contemplated by or not falling within the terms of the submission to arbitration, or contains decisions on matters beyond the scope of the submission to arbitration, provided that, if the decisions on matters submitted to arbitration can be separated from those not so submitted, only that part of the award which contains decisions on matters not submitted to arbitration may be set aside; or

- the composition of the arbitral tribunal or the arbitral procedure was not in accordance with the agreement of the parties, unless such agreement was in conflict with a provision of this Law from which the parties cannot derogate, or, failing such agreement, was not in accordance with this Law; or

(2) the court finds that:

- the subject-matter of the dispute is not capable of settlement by arbitration under the law of the Russian Federation; or

- the award is in conflict with the public policy of the Russian Federation.

3. An application for setting aside may not be made after three months have elapsed from the date on which the party making that application had received the award and, if a request had been made under article 33, from the date on which that request had been disposed of by the arbitral tribunal.

4. The court, which has been asked to set aside an award, may, where appropriate and so requested by a party, suspend the setting aside proceedings for a period of time determined by it in order to give the arbitral tribunal an opportunity to resume the arbitral proceedings or to take such other action as in the arbitral tribunal's opinion will eliminate the grounds for setting aside.

Part VIII. RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF AWARDS

Article 35. Recognition and Enforcement

1. An arbitral award, irrespective of the country in which it was made, shall be recognized as binding and, upon application in writing to the competent court, shall

be enforced subject to the provisions of this Article and of article 36.

2. The party relying on an award or applying for its enforcement shall supply the duly authenticated original award or a duly certified copy thereof, and the original arbitration agreement referred to in article 7 or a duly certified copy thereof. If the award or agreement is made in a foreign language, the party shall supply a duly certified translation thereof into the Russian language.

Article 36. Grounds for Refusing Recognition or Enforcement of Arbitral Award

1. Recognition or enforcement of an arbitral award, irrespective of the country in which it was made, may be refused only:

(1) at the request of the party against whom it is invoked, if that party furnishes to the competent court where recognition or enforcement is sought proof that:

- a party to the arbitration agreement referred to in article 7 was under some incapacity; or the said agreement is not valid under the law to which the parties have subjected it or, failing any indication thereon, under the law of the country where the award was made; or

- the party against whom the award was made was not given proper notice of the appointment of an arbitrator or of the arbitral proceedings or was otherwise unable to present his case; or

- the award was made regarding a dispute not contemplated by or not falling within the terms of the submission to arbitration, or it contains decisions on matters beyond the scope of the submission to arbitration, provided that, if the decisions on matters submitted to arbitration can be separated from those not so submitted, that part of the award which contains decisions on matters submitted to arbitration may be recognized and enforced; or

- the composition of the arbitral tribunal or the arbitral procedure was not in accordance with the agreement of the parties or, failing such agreement, was not in accordance with the law of the country where the arbitration took place; or

- the award has not yet become binding on the parties or has been set aside or suspended by a court of the country in which, or under the law of which, that award was made; or

(2) if the court finds that:

- the subject-matter of the dispute is not capable of settlement by arbitration under the law of the Russian Federation; or

- the recognition or enforcement of the award would be contrary to the public policy of the Russian Federation.

2. If an application for setting aside or suspension of an award has been made to a court referred to in the fifth point of subparagraph 1 of paragraph 1 of this article, the Court where recognition or enforcement is sought may, if it considers it proper, adjourn its decision and may also, on the application of the party claiming recognition or enforcement of the award, order the other party to provide appropriate security.

EK II

STATUTE ON THE COURT OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION AT THE CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY OF THE RUSSIAN FEDERATION

(1) The Court of International Commercial Arbitration is an independent permanently functioning arbitral institution (third-party tribunal) that carries out its functions in conformity with the Law of the Russian Federation on International Commercial Arbitration.

The Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation approves the Rules of the Court of International Commercial Arbitration, the schedule of arbitration fees, the rates of arbitrators' fees and other expenses of the Court, and assists the Court in other ways to discharge its duties.

(2) Pursuant to an agreement of the parties, the following may be referred to the Court of International Commercial Arbitration:

--disputes resulting from contractual and other civil law relationships arising in the course of foreign trade and other forms of international economic relations, provided that the place of business of at least one of the parties is situated abroad; as well as
--disputes arising between enterprises with foreign investment, international associations and organizations established in the territory of the Russian Federation, disputes between their participants, as well as their disputes with other legal entities in the Russian Federation.

Civil law relationships, resulting in disputes that may be referred to the Court of International Commercial Arbitration include, in particular, any transactions for the sale/purchase(delivery) of goods, contracts of service and labor, exchange of goods and/or services, carriage of goods or passengers, commercial representation and agency, leasing, scientific-technical exchange, exchange of other results of intellectual activity, construction of industrial and other works, licensing operations, investment, financing, insurance, and joint ventures and other forms of industrial and business cooperation.

(3) The Court of International Commercial Arbitration shall also hear disputes subject to its jurisdiction by virtue of international treaties of the Russian Federation.

(4) The Court of International Commercial Arbitration at the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation is the successor of the Arbitration Court at the USSR Chamber of Commerce and Industry, established in 1932, and has the authority, in particular, to settle disputes under agreements of the parties referring to the Arbitration Court at the USSR Chamber of Commerce and Industry.

(5) An award of the Court of International Commercial Arbitration shall be carried out by the parties voluntarily within the time limit determined by the Court. If the award does not indicate any time limit, it shall be carried out immediately. Awards not carried out within the applicable time limit shall be enforced in accordance with the law and international treaties.

(6) In matters subject to the jurisdiction of the Court of International Commercial Arbitration, the Chairman of the Court may, at the request of a party, determine the amount and the form of the security for a claim.

EK III

RULES
OF THE INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION COURT
AT THE CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY OF THE RUSSIAN
FEDERATION²²⁶

Contents

I. GENERAL PROVISIONS

- § 1. International Commercial Arbitration Court
- § 2. Jurisdiction

II. ORGANIZATIONAL PRINCIPLES

- § 3. Arbitrators
- § 4. The ICAC Presidium
- § 5. President and Vice Presidents of the ICAC
- § 6. The Secretariat
- § 7. Reporters

III. COMMENCEMENT OF ARBITRAL PROCEEDINGS

- § 8. Bringing of a Claim
- § 9. Contents of the Statement of Claim
- § 10. Amount of the Claim
- § 11. Rectification of the Statement of Claim
- § 12. Statement of Defence
- § 13. Counter-claim and Set-off
- § 14. Costs of the Arbitral Proceedings

IV. SUBMISSION AND TRANSMISSION OF DOCUMENTS

- § 15. Submission of Documents
- § 16. Mailing and Delivery of Documents

V. THE ARBITRAL TRIBUNAL

- § 17. Composition of the Arbitral Tribunal
- § 18. Challenge of an Arbitrator
- § 19. Termination of an Arbitrator's Powers for Other Reasons
- § 20. Replacements in the Arbitral Tribunal

²²⁶ Approved by Order No. 76 of the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation, October 18, 2005. Effective March 1, 2006, applying to disputes commenced said date. The ICAC Rules approved by Order No. 96 of the Federal CCI on December 8, 1994, as amended, shall apply to disputes initiated prior to the above date, unless the parties have agreed otherwise.

VI. ARBITRAL PROCEEDINGS

- § 21. General Principles of the Proceedings
- § 22. Place of Arbitration
- § 23. Language of the Arbitral Proceedings
- § 24. Duration of the Proceedings in a Case
- § 25. Confidentiality
- § 26. Applicable Law
- § 27. Representation of the Parties
- § 28. Participation of Third Parties
- § 29. Preparation of the Case for Arbitration
- § 30. Amendments or Supplements to the Claim or Explanations of the Claim
- § 31. Evidence
- § 32. Oral Hearing
- § 33. Record of the Oral Hearing
- § 34. Hearing on the Basis of Written Materials
- § 35. Adjournment of the Hearing and Suspension of the Proceedings
- § 36. Interim Measures of Protection

VII. TERMINATION OF ARBITRAL PROCEEDINGS

- § 37. Final Arbitral Award
- § 38. Making of an Award
- § 39. Contents of the Award
- § 40. Separate Award
- § 41. Award on Agreed Terms
- § 42. Announcement of the Award
- § 43. Correction, Interpretation, and an Additional Award
- § 44. Execution of the Award
- § 44. Termination of the Proceedings without Making an Award

VIII. MISCELLANEOUS

- § 45. Waiver of the Right to Object
- § 46. Exclusion of Liability
- § 47. Application of the ICAC Rules

SCHEDULE OF ARBITRATIONS FEES AND COSTS (APPENDIX)

- § 1. Definitions
- § 2. Registration Fee
- § 3. Arbitration Fee
- § 4. Reduction in the Arbitration Fee
- § 5. Arbitration Fee for a Counter-claim or Set-off
- § 6. Apportionment of the Arbitration Fee
- § 7. Payment of Additional Costs
- § 8. Payment of Arbitration Fees and Costs
- § 9. Expenses of the Parties
- § 10. Different Apportionment of Arbitration Fees and Expenses
- § 11. Application of the Schedule of Arbitration Fees and Costs

I. GENERAL PROVISIONS

§ 1. International Commercial Arbitration Court

1. The International Commercial Arbitration Court (ICAC) is an independent permanent arbitration institution (third-party tribunal) operating under the Law of the Russian Federation on International Commercial Arbitration of July 7, 1993.

2. The ICAC has its seat in Moscow.

§ 2. Jurisdiction

1. The parties to a dispute may agree to refer to the ICAC:

Disputes arising out of contractual or other civil law relationships connected with foreign trade and other kinds of international business where the place of business of at least one of the parties is located abroad, or disputes between enterprises with foreign interest and international associations and organizations established in the territory of the Russian Federation or between members thereof, or disputes between them and other subjects of law of the Russian Federation.

Civil law relationships resulting in disputes that may be referred to the ICAC for arbitration shall include, in particular, relationships concerning purchase and sale (delivery) of goods, labor and other services; exchange of goods and/or services; carriage of goods and passengers; commercial representation and agency; financial leasing; scientific and technological exchange; exchange of other intellectual products; construction of industrial and other projects; licensing operations; investment; crediting and settlement operations; insurance; joint ventures; and other forms of industrial and business cooperation.

2. The ICAC shall settle disputes subject to an agreement in writing between the parties to refer a dispute that has arisen, or may arise, between them to the ICAC.

3. The ICAC shall also accept for arbitration disputes subject to the jurisdiction thereof by virtue of international agreements.

4. The issue of ICAC jurisdiction in a particular case shall be decided by an arbitral tribunal examining the case. The arbitral tribunal may take a separate decision on the jurisdiction issue before the case is examined on its merits, or deal with this issue in an award on the merits of the dispute.

5. Issuing an award on the merits of a case shall belong to the exclusive authority of the arbitral tribunal examining a particular case.

II. ORGANIZATIONAL PRINCIPLES

§ 3. Arbitrators

1. Arbitrators shall be chosen or appointed in accordance with these Rules from among persons possessing the requisite specialized knowledge in settling disputes within the jurisdiction of the ICAC. The arbitrators shall be impartial and independent in fulfilling their duties. None of them shall be a representative of either party to the dispute.

2. A person assuming the duties of an arbitrator shall fill in and sign a

declaration on a form to be approved by the ICAC Presidium, stating his consent to assume and fulfill the duties of an arbitrator in accordance with the ICAC Rules, and shall notify the ICAC of any circumstances likely to cause justified concerns about his impartiality or independence with regard to any dispute in the examination of which he might participate. The arbitrator shall give immediate notice to the ICAC of any such circumstance if he becomes aware of it during the arbitral proceedings.

A person consenting to assume the duties of an arbitrator also shall immediately provide the ICAC with a brief personal questionnaire, including particulars such as education, current employment and past record, unless such particulars have been communicated to the ICAC already, or in the event of any changes therein. Such personal questionnaires shall be provided by the ICAC Secretariat to each of the parties in the case on request.

3. The Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation (RF CCI) shall approve, on representation of the ICAC Presidium, a list of arbitrators (hereinafter referred to as the List of Arbitrators), to be in effect for a period of five years. The List of Arbitrators shall contain the full name of the arbitrator, his education and place of employment, academic degree and title, specialty or specialization, and knowledge of foreign languages. Where a new List of Arbitrators has not been approved before the end of the period of time referred to above, the current approved List of Arbitrators shall continue in effect until a new List of Arbitrators is approved. The List of Arbitrators shall be made available to any interested person by the ICAC Secretariat on request.

4. Persons outside the List of Arbitrators may serve as arbitrators as well, unless otherwise specified in these Rules.

5. Where a person elected or appointed to act as an arbitrator fails to comply with the requirements of subparagraph 2 of this paragraph within 15 days after receipt of notice of his election or appointment from the ICAC, unless a longer period is specified by the ICAC because of particular circumstances, he shall be deemed to have declined to assume the duties of an arbitrator and his selection or appointment shall be annulled.

§ 4. The ICAC Presidium

1. The ICAC Presidium shall comprise *ex officio* the President and Vice Presidents of the ICAC, five members of the Presidium elected for a period of five years at the general meeting of persons on the List of Arbitrators, and a person appointed by the President of the RF CCI. The President of the ICAC shall act as Chairman of the Presidium.

Where no new members have been elected to the Presidium upon expiry of the aforesaid period, the current members of the Presidium shall continue to fulfill their duties until such new members are elected.

The Executive Secretary of the ICAC shall attend meetings of the ICAC Presidium with the right of a deliberative vote.

2. The ICAC Presidium shall fulfill duties within its competence in accordance with these Rules; study arbitration practices, including the application of the ICAC Rules; and review opportunities for dissemination of information about the activities of the ICAC, international links of the ICAC, and other issues relating to the activities of the ICAC.

The ICAC President shall submit to the RF CCI for approval a List of Arbitrators and recommendations on amendments thereto.

3. The ICAC Presidium shall adopt resolutions by a simple majority vote, provided that at least three members of the Presidium, including the Presidium Chairman, are present at the meeting. In the event of vote parity, the Presidium Chairman shall have the decisive vote.

Resolutions of the Presidium shall be formalized in minutes. The minutes shall be signed by the Presidium Chairman and Secretary of the Presidium.

4. In urgent situations, the Presidium may adopt resolutions by polling the members thereof, with their responses recorded in the minutes.

5. The Executive Secretary of the ICAC shall fulfill the duties of the Secretary of the Presidium.

6. No members of the Presidium shall speak out or vote on resolutions adopted by the Presidium on arbitral proceedings in which they take part.

7. The ICAC Presidium may delegate some of its duties to the ICAC President.

§ 5. President and Vice Presidents of the ICAC

1. The ICAC President and two vice presidents shall be elected at a general meeting of the persons entered in the List of Arbitrators for a period of five years.

Where a new ICAC President and new vice presidents have not been elected upon expiry of the aforesaid period, the current ICAC President and vice presidents shall continue to fulfill their duties until new elections are held.

2. The ICAC President shall act within his terms of reference specified in these Rules and act on behalf on the ICAC in and beyond the Russian Federation.

3. The duties of the ICAC vice presidents shall be specified by the ICAC President. In the absence of the ICAC President, the duties of his office shall be fulfilled by a vice president to be appointed by the ICAC President.

§ 6. The Secretariat

1. The Secretariat shall fulfill the duties necessary for the smooth functioning of the ICAC in accordance with these Rules, including the organization of office work in dispute cases examined by the ICAC. All correspondence between the ICAC and the parties involved in the arbitration shall be through the Secretariat.

2. The Secretariat shall be headed up by an executive secretary to be appointed by the RF CCI upon representation of the ICAC Presidium. To be eligible for appointment as executive secretary of the ICAC, a person is required to have a degree in law and be fluent in the English language.

3. The Executive Secretary of the ICAC shall have a deputy. The Executive Secretary shall allocate duties to his deputy and to other employees of the Secretariat.

4. The Executive Secretary shall be guided by the provisions of these Rules in fulfilling his duties in connection with cases examined at the ICAC, and shall report to the President of the ICAC.

§ 7. Reporters

1. The Executive Secretary of the ICAC shall appoint a reporter in each case to keep records of the hearings, sit in on closed-door sessions of the arbitral tribunal, carry out appropriate instructions related to arbitral proceedings, and fulfill other duties specified in the Reporters Rules to be approved by the ICAC Presidium.

Where a reporter is appointed, the Chairman of the tribunal or the sole arbitrator, unless the arbitral proceedings are closed before an arbitral tribunal is established, shall be requested to nominate the reporter.

2. The list of reporters shall be approved by the ICAC Presidium and shall be updated at regular intervals. Persons who have a degree in law and, generally, are fluent in a foreign language shall be eligible for inclusion in the list of reporters.

3. The duties of reporters also may be fulfilled by persons outside the list of reporters, provided that they meet the statutory requirements.

III. COMMENCEMENT OF ARBITRAL PROCEEDINGS

§ 8. Bringing of a Claim

1. Arbitral proceedings shall commence with the filing of a statement of claim with the ICAC.

2. The filing date of the statement of claim shall be the date on which it is delivered to the ICAC, or where the statement of claim is sent by mail it shall be the date of the postmark of the post office where it has been mailed.

§ 9. Contents of the Statement of Claim

1. The statement of claim shall include:

(a) names, postal addresses, telephone and fax numbers, and e-mail addresses of the parties;

(b) demands of the claimant;

(c) substantiation of the jurisdiction of the ICAC;

(d) a statement of the factual circumstances supporting the claim;

(e) evidence confirming such circumstances;

(f) substantiation of the claims with reference to applicable law;

(g) amount of the claim;

(h) calculation of the amount of each demand; and

(i) a list of documents attached to the statement of claim.

2. The statement of claim shall be signed by an authorized person and be accompanied by documented evidence of his powers.

3. Where there is an agreement between the parties, the statement of claim shall contain information about an arbitral tribunal to be composed, in particular, about an arbitrator chosen by the claimant and a reserve arbitrator (§ 17 of the Rules).

§ 10. Amount of the Claim

1. The amount of the claim shall be:
 - (a) in claims for recovery of money, the amount sought, and, where interest continues to accrue, the amount accruing on the filing date of the claim;
 - (b) in claims for recovery of property, the value of the property sought;
 - (c) in claims for recognition or transformation of a legal relationship, the value of the subject matter of the legal relationship at the moment when the claim is brought; and
 - (d) in claims for an act to be done or forborne from, determined on the basis of available information about the property interests of the claimant.The claimant shall also indicate in his statement of claim the amount of the claim where his statement of claim or any part of the claim is not of a monetary nature.
2. Where the claim consists of several demands, the amount of the claim shall be the total amount of all demands.
3. The amount of the claim shall not include demands for recovery of arbitration fees and costs, and the expenses incurred by the parties.
4. Where the claimant has not stated or misstated the amount of the claim, the ICAC shall, on its own initiative or at the request of the respondent, determine the amount of the claim on the basis of available evidence.

§ 11. Rectification of the Statement of Claim

1. Where a statement of claim has been filed that does not comply with the requirements of subparagraph 1 of § 9 and § 15 of these Rules, the Executive Secretary of the ICAC may invite the claimant to rectify the defects found within a period of time that shall not, as a rule, exceed one month from the date on which such invitation is received.
2. Where the claimant has not, in spite of the invitation to rectify the defects of his statement of claim, rectified the defects within the applicable period and insists that the arbitral proceedings be held, the ICAC shall either make an arbitral award or rule to terminate the proceedings.
3. Where a statement of claim contains demands arising out of several contracts, it shall be accepted for arbitration, provided that there is an arbitration agreement covering all such demands.

§ 12. Statement of Defence

1. The Executive Secretary of the ICAC shall give the respondent notice of a statement of claim filed and send to the respondent a copy of the statement of claim and copies of the documents attached thereto after an adequate number thereof has been submitted.
2. Simultaneously, the Executive Secretary of the ICAC shall invite the respondent to submit a statement of defence within a period of 30 days from receipt of the statement of claim.
3. The statement of defence shall contain:
 - (a) the name, postal address, telephone and fax numbers, and e-mail address

of the respondent;

(b) an application in which the respondent acknowledges, or objects to, the demands;

(c) a statement of the factual circumstances supporting the position of the respondent;

(d) evidence supporting such circumstances;

(e) substantiation of the position of the respondent with reference to applicable rules of law; and

(f) a list of documents attached to the statement of defence.

4. The statement of defence shall be signed by an authorized person and accompanied by documented evidence of his powers.

§ 13. Counter-claim and Set-off

1. The respondent may, within the period of time specified in subparagraph 2 of § 12 of these Rules, make a counter-claim or a set-off, provided that there is an arbitration agreement covering such a claim or set-off along with the demands of the principal claim.

Where the arbitral proceedings are extended because of unjustified delay on the part of the respondent in submitting his counter-claim or set-off, the respondent may be required to cover the extra costs and expenses incurred by the other party due to the delay.

The arbitral tribunal may refuse permission for a counter-claim or set-off to be made because of the delay caused.

2. The counter-claim shall meet the respective requirements of subparagraph 1 of § 9 of these Rules.

§ 14. Costs of the Arbitral Proceedings

1. The claimant shall pay a registration fee for a statement of claim or a request for security for the claim. The claim or request shall not be deemed filed before the registration fee is paid.

The registration fee paid for the statement of claim or request for security for the claim filed shall not be refundable.

2. The claimant shall make an advance payment of the arbitration fee for each claim filed. The registration fee shall be counted toward the advance payment made by the claimant.

The case shall not progress until the advance payment of the arbitration fee has been made.

3. The amount of the registration and arbitration fees, the manner of their payment and distribution, and the manner of payment of other arbitration expenses is specified in the Schedule of Arbitration Fees and Costs, which is an integral part of these Rules.

IV. SUBMISSION AND TRANSMISSION OF DOCUMENTS

§ 15. Submission of Documents

All documents relating to the commencement and conduct of the arbitral proceedings shall be submitted to the ICAC in five copies, and where the dispute is settled by a sole arbitrator, three copies shall be required, provided that the number of copies shall increase where more than two parties are involved in the dispute, unless otherwise specified, where appropriate, by the ICAC.

§ 16. Mailing and Delivery of Documents

1. The ICAC shall mail the documents in a case to either of the parties at the addresses given by the party for the documents to be mailed to it or to the other party. The parties shall immediately notify the ICAC of any changes in the addresses given previously.

2. All documents submitted by either of the parties to the ICAC shall be transmitted by the ICAC to the other party, unless these documents have been transmitted by such party to the other party during the arbitral proceedings. Any reports prepared by experts or other documents classified as evidence on which an arbitral award may be based shall be transmitted to the parties as well.

3. The statements of claim, statements of defence, notices of the hearing, arbitral awards, and orders shall be sent by registered mail with return receipt requested, or otherwise, provided that a record is made of the attempt to deliver the mail.

4. Other documents may be sent by registered or ordinary mail, and notices and communications also may be sent by wire, fax, e-mail, or otherwise, provided that a record is made of the communication sent.

5. Any of the aforesaid documents may alternatively be delivered by courier against receipt.

6. A communication shall be deemed received on the day when it is received by a party or when it should have been received if sent as specified in the preceding subparagraphs of this paragraph.

7. Where a party appoints a representative, the documents in the case shall be sent or delivered to such representative, unless said party has notified the ICAC otherwise, and shall be deemed sent or delivered by said party.

V. THE ARBITRAL TRIBUNAL

§ 17. Composition of the Arbitral Tribunal

1. If the parties have not agreed otherwise, an arbitral tribunal in the case shall be established as required under subparagraphs 2 to 9 of this paragraph.

2. An arbitral tribunal shall consist of three arbitrators, unless in view of the complexity of the case, amount of the claim (which shall not, as a rule, exceed \$25,000), and other circumstances, the ICAC Presidium determines, in its own discretion, that the case shall be settled by a sole arbitrator.

3. Where an arbitral tribunal is to be composed of three arbitrators, the claimant shall, within 15 days after receipt of a notice from the ICAC, give the ICAC notice of the arbitrator and reserve arbitrator appointed by him, unless the claimant has made such appointment in advance.

4. If the claimant does not choose an arbitrator and a reserve arbitrator within the period of time referred to in subparagraph 3 of this paragraph, the ICAC Presidium shall appoint an arbitrator and a reserve arbitrator for him.

5. Where an arbitral tribunal is to be composed of three arbitrators, the respondent shall, within 15 days after receipt of a notice from the ICAC that an arbitrator and a reserve arbitrator have been chosen or appointed by the claimant, give the ICAC notice of the arbitrator and reserve arbitrator chosen by him.

6. If the respondent does not choose an arbitrator and a reserve arbitrator within the period of time referred to in subparagraph 5 of this paragraph, the ICAC Presidium shall appoint an arbitrator and a reserve arbitrator for him.

7. Where an arbitral tribunal is to be composed of three arbitrators, the ICAC Presidium shall appoint a presiding arbitrator and a reserve presiding arbitrator from the List of Arbitrators.

8. Where an arbitral tribunal is to be composed of three arbitrators to arbitrate between multiple claimants and multiple respondents, the multiple claimants and the multiple respondents shall each choose one arbitrator and one reserve arbitrator.

Where the claimants or respondents have not reached an agreement, the ICAC Presidium shall appoint one arbitrator and one reserve arbitrator. The ICAC Presidium may also appoint an arbitrator and a reserve arbitrator for the other party as well.

9. Where a case is examined by a sole arbitrator, the ICAC Presidium shall appoint a sole arbitrator and a reserve sole arbitrator from the List of Arbitrators.

10. The ICAC Presidium may authorize the ICAC President to decide on the appointment of an arbitrator and a reserve arbitrator, including a presiding arbitrator and a reserve presiding arbitrator, and a sole arbitrator and a reserve sole arbitrator.

11. The duties of an arbitral tribunal and the presiding arbitrator thereof, in accordance with these Rules, shall apply to the sole arbitrator as well.

§ 18. Challenge of an Arbitrator

1. Either of the parties may challenge an arbitrator if circumstances exist that give rise to justifiable doubts as to the arbitrator's impartiality or independence, in particular, if it may be assumed that he personally, directly or indirectly, is interested in the outcome of the proceedings. A challenge also may be made if an arbitrator lacks the qualifications stipulated by an agreement between the parties.

A party may send a written notice of challenge stating the reasons therefor to the ICAC within 15 days after being notified of the composition of the arbitral tribunal, or having become aware of circumstances that can serve as a reason for challenge. Unless a party makes a challenge within the period of time referred to above he shall be deemed to have waived his right to challenge.

2. If the challenged arbitrator does not withdraw voluntarily or if the other party does not agree to the challenge, the decision on the release of the arbitrator from his appointment shall be made by the ICAC Presidium.

The ICAC Presidium may, in its discretion, make the decision on the release

of the arbitrator from his appointment for reasons referred to in subparagraph 1 of this paragraph.

3. The provisions of subparagraphs 1 and 2 of this paragraph shall also apply to an arbitrator chosen or appointed as reserve arbitrator.

4. The reasons referred to in subparagraph 1 of this paragraph may be cited to challenge a reporter, an expert or an interpreter participating in the proceedings. In this case, the decision on the release from the appointment shall be made by the arbitral tribunal.

§ 19. Termination of an Arbitrator's Powers for Other Reasons

1. Where an arbitrator is legally or actually incapable of fulfilling his duties, or does not, for any other reasons, fulfill such duties without unjustified delay, his powers may be terminated in response to his application for voluntary withdrawal or by agreement between the parties.

2. In all other cases, where differences remain over any of the reasons referred to in subparagraph 1 of this paragraph, each party may request the ICAC Presidium to make a decision on the termination of the powers of an arbitrator.

The ICAC Presidium may, in its discretion, make the decision to terminate the powers of an arbitrator for reasons referred to in subparagraph 1 of this paragraph.

3. When the ICAC makes a decision to release the arbitrator from his appointment or terminate his powers for any other reasons, it shall not be required to state reasons for its decision.

4. Voluntary withdrawal of an arbitrator or consent of the parties to terminate his powers in accordance with subparagraph 1 of this paragraph or subparagraph 1 of § 18, shall not signify recognition of any of the reasons referred to in subparagraph 1 of this paragraph or subparagraph 1 of § 18 of these Rules.

§ 20. Replacements in the Arbitral Tribunal

1. Where an arbitrator has declined to assume his duties, or has been challenged, or cannot participate in the proceedings in the case for any other reasons, he shall be replaced by the respective reserve arbitrator. Where such replacement cannot be made, a new arbitrator shall be appointed or chosen in accordance with these Rules. If the arbitrator was appointed by the ICAC, the ICAC shall make the new appointment as well. If the arbitrator chosen by a party has declined to assume his duties, or has been challenged, or his powers have been terminated for any other reasons, the ICAC may make a new appointment.

The provisions of this subparagraph shall apply where the parties have not agreed otherwise.

2. Where necessary, and having regard to the opinions of the parties, the new arbitral tribunal may return to the issues that were examined during the previous oral hearings in the case before the replacements.

3. Where the need for replacements in the arbitral tribunal arises after the closure of the hearings of the case, the ICAC Presidium may, taking into account the opinions of the remaining members of the arbitral tribunal and of the parties, and also the circumstances of the case, make the decision to continue the arbitration with the remaining arbitral tribunal.

VI. ARBITRAL PROCEEDINGS

§ 21. General Principles of the Proceedings

1. The arbitral proceedings shall be conducted on an adversarial basis and on the principle of equality of the parties.

2. The parties and their representatives shall make fair use of their procedural rights, refrain from abusing such rights, and observe the time limits designated for the exercise thereof.

§ 22. Place of Arbitration

1. The arbitration shall have its place and to be conducted in Moscow.

2. The parties may agree to hold hearings in a different place. In this event, all additional expenses arising in connection with the hearings held outside Moscow shall be borne by the parties to the dispute.

3. The arbitral tribunal may, subject to approval by the Executive Secretary of the ICAC, and if necessary, hold hearings and other sessions in a place other than Moscow.

§ 23. Language of the Arbitral Proceedings

1. The arbitral proceedings in a case shall be conducted in the Russian language. By agreement between the parties, the ICAC may conduct the arbitral proceedings in a different language.

2. The parties shall submit documents related to the arbitral proceedings in the language of arbitration, or in the language of the contract, or in the language of the correspondence between the parties. Written evidence shall be submitted in the language of the original document.

The ICAC may, in its discretion or at the request of a party, request the other party to have the documents submitted by it, including written evidence, translated into the language of arbitration, or have such documents translated at the expense of the other party.

3. The ICAC may provide a party, at its request and for its account, with interpreting services for the oral hearings.

§ 24. Duration of the Proceedings in a Case

The ICAC shall take measures to secure completion of the arbitral proceedings in a case within 180 days after the date of composition of the arbitral tribunal. If necessary, the ICAC Presidium may, at the request of the arbitral tribunal or in its discretion, extend this period.

§ 25. Confidentiality

The arbitrators, reporters, experts appointed by the arbitral tribunal, the ICAC and its staff, and the RF CCI and its staff shall refrain from disclosing information about disputes settled by the ICAC, which they become aware of and which may impair the legitimate interests of the parties.

§ 26. Applicable Law

1. The ICAC shall settle disputes in accordance with the rules of law, which the parties have chosen to apply to the subject matter of the dispute. Any reference to the law or the legal system of a country shall be interpreted as direct reference to the substantive law of such country, rather than to the conflict of laws rules thereof.

Failing such reference by the parties, the ICAC shall apply a law determined by the conflict of laws rules, which it deems appropriate.

In any event, the ICAC shall make decisions in accordance with the terms and conditions of the contract with reference to the trade usages applicable to the transaction.

2. The ICAC shall apply to the arbitral procedure the provisions of these Rules, with due regard to the agreement between the parties, unless it contravenes the imperative rules of the applicable law on international commercial arbitration and the principles of these Rules. When dealing with issues that are not regulated by either these Rules or the agreement between the parties, the ICAC shall, while abiding by the provisions of the applicable law on international commercial arbitration, conduct the arbitration as it considered appropriate, and ensure that the parties are treated with equality and that each party is given a fair opportunity to protect his interests.

§ 27. Representation of the Parties

The parties may deal with the ICAC directly or through their duly authorized representatives, including foreign organizations and citizens, appointed by the parties in their discretion.

§ 28. Participation of Third Parties

A third party may only join in the arbitral proceedings with the consent of the parties in dispute. Invitation of a third party to participate in the arbitration shall require, apart from the consent of the parties in dispute, the consent of the person invited. The invitation of a third party may only be requested before the end of the period for a statement of defence to be submitted. The consent of a third party to the invitation shall be in writing.

§ 29. Preparation of the Case for Arbitration

1. The Chairman of the tribunal shall verify the progress in the preparation of a case for arbitration and, if he deems necessary, take further measures to have the case prepared in particular, he shall order that written explanations, evidence, and other additional documents be requested from the parties. If further measures are taken to prepare the case, time limits shall be set for such measures to be carried out.

2. The Chairman of the tribunal may give the Executive Secretary of the ICAC instructions in connection with the preparation and conduct of the arbitration. He may also request the Executive Secretary to invite the parties to the hearing.

§ 30. Amendments or Supplements to the Claim, or Explanations of the Claim

1. Either party may, before the termination of the case hearing, amend or supplement his claim or explanations thereof without unjustified delay.

2. The arbitral tribunal may set a period of time for the parties to submit their written statements and evidence for either of the parties to be familiarized in advance with the documents and materials submitted by the other party before the oral hearing of the case.

3. If the arbitral tribunal finds the delay caused by either party to amend or supplement his claim or explanation thereof unjustified, it may impose on such party payment of the additional costs and expenses incurred by the other party due to the delay.

The arbitral tribunal may refuse to authorize such amendment or supplement to the claim or explanation thereof, in view the delay caused.

§ 31. Evidence

1. The parties shall be required to prove the circumstances relied on to support their claims or defence. The arbitral tribunal may require the parties to produce further evidence. It also may, in its discretion, order inspection by an expert and request evidence to be produced by third parties, and also call and hear witnesses.

2. A party may submit written evidence in the original or as a certified copy of the original.

3. The evidence shall be verified as directed by the arbitral tribunal. The arbitral tribunal may ask an arbitrator to verify the evidence.

4. The arbitrators shall assess the evidence according to their sole discretion.

5. Failure by either party to submit appropriate evidence shall not prevent the arbitral tribunal from continuing the proceedings and making an award on the basis of available evidence.

6. Evidence shall be submitted within such period of time as is specified in § 30 of these Rules.

§ 32. Oral Hearing

1. An oral hearing shall be held to allow the parties to present their case on the basis of the evidence submitted by them and the oral debate to be held. The hearing shall be held *in camera*. The arbitral tribunal may, with the consent of the parties, allow persons who did not participate in the arbitral proceedings to appear at the hearing.

2. The parties shall be given notice of the time and place of the oral hearing so that they have at least 30 days to prepare for, and arrive at, the oral hearing. This period may be reduced by agreement between the parties.

3. Where further oral hearings are required, the arbitral tribunal shall set the dates thereof in view of the particular circumstances.

4. Failure by a party properly notified of the time and place of the hearing to appear at the hearing shall not interfere with the proceedings and making of an award, unless the defaulting party has requested in advance in writing that the hearing of the case be adjourned for a good reason.

5. A party may request the hearing of the case to be held in his absence.

§ 33. Record of the Oral Hearing

1. A record of the hearing of a case shall be drawn up and shall contain:
 - the name of the ICAC;
 - case number;
 - place and date of the hearing;
 - names of the parties in dispute;
 - particulars of the representatives of the parties participating in the hearing;
 - full names of the arbitrators, reporter, witnesses, experts, interpreters, and other participants in the hearing;
 - summary of the progress of the hearing;
 - claims of the parties and summaries of other important statements of the parties;
 - description of the grounds for adjournment or termination of the hearing;and
 - signatures of the arbitrators.
2. The parties may familiarize themselves with the contents of the record. The arbitral tribunal may order, at the request of either party, amendments or supplements to be made to the record, if it considers the request justified.
3. A party shall be given a copy of the record at his request.

§ 34. Proceedings in the Case on the Basis of Written Materials

The parties may agree on arbitration of their dispute to be conducted on the basis of written materials only, without holding an oral hearing. The arbitral tribunal may settle the dispute on the basis of written documents in the absence of agreement between the parties to this effect, if neither of the parties requests an oral hearing to be held.

§ 35. Adjournment of the Hearing and Suspension of the Proceedings

Where necessary, the hearing of the case may be adjourned at the request of the parties or on the motion of the arbitral tribunal, or the proceedings in the case may be suspended. Adjournment of the hearing or suspension of the proceedings shall be directed by a ruling.

§ 36. Interim Measures of Protection

1. Unless the parties agree otherwise, the arbitral tribunal may, at the request of a party, order either party to take such interim measures of protection in respect of the subject matter of the dispute as it considers appropriate.
2. The arbitral tribunal may order either party to provide appropriate security in connection with the interim measures of protection taken.
3. The arbitral tribunal may take such interim measures of protection in the form of an interim award.

4. If a party approaches a competent public court with a request for measures to be taken to secure a claim to be filed, or already filed, with the ICAC, or if a public court has issued a decision to take such measures, the party shall give immediate notice thereof to the ICAC.

VII. TERMINATION OF ARBITRAL PROCEEDINGS

§ 37. Final Arbitral Award

The arbitral proceedings shall be terminated with the making of a final award.

§ 38. Making of an Award

1. When the arbitral tribunal finds that all the circumstances related to the dispute have been clarified in sufficient detail, it shall declare the oral hearing closed and shall proceed to make an award.

2. An award shall be made by a majority vote of the arbitrators. If an award cannot be made by a majority vote, it shall be made by the presiding arbitrator. Any arbitrator disagreeing with the award made may express in writing his dissenting opinion, which shall be attached to the award.

3. The award shall be made within the time limits in accordance with § 24 of these Rules.

§ 39. Contents of the Award

1. The award shall contain, in particular:

- the name of the ICAC;
- case number;
- place of arbitration;
- date of the award;
- full names of the arbitrators;
- names of the parties in dispute and other persons participating in the arbitral proceedings;
- subject matter of the dispute and a summary of the circumstances of the case;
- reasons for the award;
- conclusion on the granting or dismissal of the claim;
- amounts of arbitration fees and costs of the case, and apportionment thereof between the parties; and
- signatures of the arbitrators.

2. The date of the award shall be the date of the last signature affixed thereto by an arbitrator of the arbitral tribunal.

3. Where an arbitrator is unable to sign the award, the ICAC President shall certify this circumstance with a statement of the reason for the absence of the signature of the arbitrator. In this event, the date of the award shall be the date of certification of the circumstance.

§ 40. Separate Award

1. The arbitral tribunal may make separate awards on individual issues or a part of the claims.

2. A separate award shall be subject to the respective provisions of § 39 of these Rules.

§ 41. Award on Agreed Terms

1. If, in the course of the arbitral proceedings, the parties settle their dispute, the arbitral proceedings shall be terminated. The arbitral tribunal may, at the request of the parties, record such settlement in the form of an award on agreed terms.

2. An award made on agreed terms shall be subject to the respective provisions of § 39 of these Rules.

§ 42. Announcement of the Award

1. Before the award is signed, the arbitral tribunal shall, within a reasonable time in advance, deliver the draft award to the ICAC Secretariat. The ICAC Secretariat may, without infringing on the independence of the arbitrators make the award, direct the attention of the arbitrators to discrepancies, if any, between the draft award and the formal requirements placed on the award by these Rules. If such discrepancies are not rectified, the ICAC Secretariat may inform the ICAC Presidium of this.

2. The arbitral tribunal shall deliver the award made to the ICAC Secretariat in as many copies as is required for communication to the parties.

3. The ICAC may communicate the award to the parties subject to full coverage of the arbitration costs of the case by the parties, unless such costs were covered by the parties or either of the parties previously.

§ 43. Correction, Interpretation, and an Additional Award

1. Either party may, with notice to the other party, within a reasonable period of time after receiving the award, request the arbitral tribunal to correct any computational, clerical or typographical errors, or other errors of similar nature.

If the arbitral tribunal considers the request to be justified, it shall make relevant corrections within thirty days after receipt of the request.

The arbitral tribunal also may make such corrections on its own initiative within thirty days after the date of delivery of the award to the parties.

2. If agreed between the parties, either of them may, by notice to the other party, within thirty days after receipt of the award, request the arbitral tribunal to give an interpretation of a particular point or part of the award.

If the arbitral tribunal considers the request to be justified, it shall give the required interpretation within thirty days after receipt of the request.

3. Either party may, with notice to the other party, within thirty days after receipt of the award, request the arbitral tribunal to make an additional award as to the claims properly presented in the arbitral proceedings but not dealt with in the award.

If the arbitral tribunal considers the request to be justified, it shall make the

additional award within sixty days of receipt of the request.

4. The ICAC Presidium may, if necessary, extend the periods referred to in the second part of subparagraph 1, second part of subparagraph 2, and second part of subparagraph 3 of this paragraph.

5. Any rulings as to the correction and interpretation of the award or an additional award shall be an integral part of the arbitral award, and shall be subject to the respective provisions of § 39 of these Rules.

§ 44. Execution of the Award

1. An award made by the ICAC shall be final and binding from the date thereof.

2. An award made by the ICAC shall be implemented by the parties voluntarily within the period of time fixed in the award. If no period is fixed in the award, the award shall be implemented immediately.

3. An award that is not implemented voluntarily within the fixed period of time shall be enforced according to the law and international agreements.

§ 45. Termination of the Proceedings without Making an Award

1. If no final award is made in a case, the arbitral proceedings shall be terminated by an order.

2. An order to terminate the proceedings shall be issued when:

(a) the claimant withdraws his claim, unless the respondent, within fifteen days after receipt of the notice of withdrawal, raises objections to the termination of the proceedings and the arbitral tribunal recognizes a legitimate interest of the respondent in obtaining a final settlement of the dispute; or

(b) the parties agree on the termination of the proceedings; or

(c) the arbitral tribunal finds that continuation of the proceedings has become unnecessary or impossible for any reasons, in particular, in the absence of prerequisites required for the case to be arbitrated and decided on its merits, such as where, owing to the claimant's inaction, the case makes no progress for more than six months.

3. Paragraphs 38 through 44 of these Rules shall apply to an order to terminate the proceedings.

4. An order to terminate the proceedings before an arbitral tribunal is established shall be issued by the President of the ICAC.

VIII. MISCELLANEOUS

§ 46. Waiver of the Right to Object

Unless a party raises within the specified period of time or, where none is set, without unjustified delay, during the proceedings conducted at the ICAC, an objection to the noncompliance with any provision of these Rules, the arbitration agreement, or any applicable rules of the law on international commercial arbitration, which may not have been complied with by the parties, he shall be deemed to have waived his right to object.

§ 47. Exclusion of Liability

The arbitrators, reporters, experts appointed by the arbitral tribunal, the ICAC and employees thereof, and the RF CCI and employees thereof shall not be liable to a party or another person for any act or inaction in connection with the arbitration, unless such act or inaction is proved to be premeditated.

§ 48. Application of the ICAC Rules

Unless the parties have agreed otherwise, the Rules of the ICAC in effect at the time of commencement of the arbitral proceedings shall apply to the arbitration of disputes at the ICAC.

APPENDIX
To the Rules of the International Commercial
Arbitration Court at the Chamber of Commerce and
Industry of the Russian Federation

SCHEDULE
OF ARBITRATION FEES AND COSTS

§ 1. Definitions

1. “Registration fee” shall mean a fee paid when a Statement of Claim or a request for security for the claim is filed with the ICAC to cover the costs to be incurred in connection with commencement of the arbitral proceedings.

2. “Arbitration fee” shall mean a fee payable in advance for each claim filed with the ICAC and including an arbitrator’s fee and an administration fee.

3. “Arbitrator’s fee” shall mean a fee payable for services in connection with the arbitration of a case.

4. “Administration fee” shall mean a fee payable to cover the costs of organization and conduct of arbitral proceedings, including general business expenses made by the ICAC.

5. “Additional costs” shall mean special-purpose expenses arising in connection with the examination of a specific case (in particular, expenses of examination by experts, oral and written translations, reimbursement of the arbitrators' expenses, witnesses expenses, and so on).

6. “Parties’ expenses” shall mean expenses incurred by the parties to protect their interests in proceedings conducted at the ICAC, in addition to expenses specified in the preceding subparagraphs of this paragraph.

§ 2. Registration Fee

The registration fee shall be payable in the amount of U.S. Dollars 1 000, if the amount of the claim is expressed in currencies other than Russian Rubles.

The registration fee shall be payable in the amount of Russian Rubles 30 000, if the amount of the claim is expressed in Russian Rubles.

The registration fee shall be a part of the arbitration fee.

When the arbitration fee is paid subsequently, the registration fee shall be counted against the amount of the arbitration fee and shall be divided equally between the arbitrator’s fee and the administration fee.

The registration fee paid for a Statement of Claim or a request for security for the claim filed shall not be refundable.

§ 3. Arbitration Fee

1. The arbitration fee shall be calculated in Russian Rubles, if the amount of the claim is expressed in Russian Rubles, by adding up the arbitrator's fee and the administration fee as follows:

Amount of claim (Russian Rubles)	Arbitrator's fee (Russian Rubles)	Administration fee (Russian Rubles)
Up to 300 000	23 400	54 600
300 000 to 1 500 000	23 400 + 3% of the amount above 300 000	54 600 + 7% of the amount above 300 000
1 500 000 to 3 000 000	59 400 + 2,7% of the amount above 1 500 000	138 600 + 6,3% of the amount above 1 500 000
3 000 000 to 6 000 000	99 900 + 1,5% of the amount above 3 000 000	233 100 + 3,5% of the amount above 3 000 000
6 000 000 to 15 000 000	144 900 + 0,75% of the amount above 6 000 000	338 100 + 1,75% of the amount above 6 000 000
15 000 000 to 30 000 000	212 400 + 0,42% of the amount above 15 000 000	495 600 + 0,98% of the amount above 15 000 000
30 000 000 to 60 000 000	275 400 + 0,27% of the amount above 30 000 000	642 600 + 0,63% of the amount above 30 000 000
60 000 000 to 150 000 000	356 400 + 0,15% of the amount above 60 000 000	831 600 + 0,35% of the amount above 60 000 000
150 000 000 to 300 000 000	491 400 + 0,12% of the amount above 150 000 000	1 146 600 + 0,28% of the amount above 150 000 000
Over 300 000 000	671 400 + 0,04% of the amount above 300 000 000	1 566 600 + 0,08% of the amount above 300 000 000

2. The arbitration fee shall be calculated in U.S. Dollars, if the amount of the claim is expressed in currencies other than Russian Rubles, by adding up the arbitrator's fee and the administration fee as follows:

Amount of claim (in U.S. Dollars)	Arbitrator's fee (in U.S. Dollars)	Administration fee (in U.S. Dollars)
Up to 10 000	780	1 820
10 001 to 50 000	780 + 3% of the amount above 10 000	1 820 + 7% of the amount above 10 000
50 001 to 100 000	1 980 + 2,7% of the amount above 50 000	4 620 + 6,3% of the amount above 50 000
100 001 to 200 000	3 330 + 1,5% of the amount above 100 000	7 770 + 3,5% of the amount above 100 000
200 001 to 500 000	4 830 + 0,75% of the amount above 200 000	11 270 + 1,75% of the amount above 200 000
500 001 to 1 000 000	7 080 + 0,42% of the amount above 500 000	16 520 + 0,98% of the amount above 500 000
1 000 001 to 2 000 000	9 180 + 0,27% of the amount above 1 000 000	21 420 + 0,63% of the amount above 1 000 000
2 000 001 to 5 000 000	11 880 + 0,15% of the amount above 2 000 000	27 720 + 0,35% of the amount above 2 000 000
5 000 001 to 10 000 000	16 380 + 0,12% of the amount above 5 000 000	38 220 + 0,28% of the amount above 5 000 000
Over 10 000 000	22 380 + 0,04% of the amount above 10 000 000	52 220 + 0,08% of the amount above 10 000 000

3. The amount payable as arbitration fee shall be rounded off to whole numbers (Russian Rubles, U.S. Dollars, etc.).

4. Taking into account the complexity of a case, and significantly higher

costs of arbitral proceedings in time and money, the ICAC Presidium may, if requested so by the arbitral tribunal, issue an order for the amount of the arbitration fee to be increased.

5. Fees due to the arbitrators, reporters, the ICAC President, and members of the ICAC Presidium shall be paid out of the arbitrator's fee and shall be fixed in accordance with the Schedule of Fees and Costs of the International Commercial Arbitration Court at the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation.

6. The arbitration fee shall be paid in Russian Rubles, if the amount of the claim is expressed in Russian Rubles. The arbitration fee may, at the claimant's request, be paid in U.S. Dollars, unless this contravenes the currency regulations in effect in the Russian Federation, converted at the exchange rate of the Central Bank of the Russian Federation on the day of payment.

7. The arbitration fee shall be paid in U.S. Dollars, if the amount of the claim is expressed in currencies other than Russian Rubles. The arbitration fee may, at the claimant's request, be paid in a freely convertible currency other than U.S. Dollars, or in Russian Rubles at the exchange rate of the Central Bank of the Russian Federation on the day of payment, unless this contravenes the currency regulations in effect in the Russian Federation.

The amount of the claim shall be converted to amounts expressed in U.S. Dollars at the exchange rate of the Central Bank of the Russian Federation on the date when the claim is submitted.

§ 4. Reduction in the Arbitration Fee

1. If a case is examined by a sole arbitrator, the arbitration fee shall be reduced by 20%.

2. If the arbitral proceedings are terminated owing to the claimant withdrawing his claims before the date of the first meeting in the case, in particular, owing to the parties having settled the dispute amicably, or in other cases of the ICAC receiving, before the aforesaid date, notification of the parties' refusal to have their dispute settled at the ICAC, the arbitration fee shall be reduced by 50%.

3. If the arbitral proceedings are terminated at the first meeting in the case without making an award, the arbitration fee shall be reduced by 25%.

4. The provisions of subparagraphs 1-3 of this paragraph as to reduction in the arbitration fee shall not apply to the registration fee (§ 2 of this Schedule).

5. The ICAC Presidium may, taking into account the circumstances of a particular case, order the arbitration fee to be reduced in different instances and in different amounts than is provided in this paragraph.

§ 5. Arbitration Fee for a Counter-claim or Set-off

A counter-claim or set-off shall be subject to the same rules as apply to the arbitration fee for the initial claim. The arbitration fee for a counter-claim or set-off shall be calculated at rates in effect on the filing date of the initial claim and shall be paid as specified in paragraph 3 of this Schedule.

§ 6. Apportionment of the Arbitration Fee

1. Unless the parties have agreed otherwise, the arbitration fee shall be charged to the party against which the award is made.

2. If a claim is granted in part, the arbitration fee shall be charged to the respondent in proportion to the amount of the granted claims, and the claimant shall bear the arbitration fee in relating to the amount of the claim that have been dismissed.

§ 7. Payment of Additional Costs

1. The ICAC may require the parties or either of them to deposit an advance for the additional costs of the arbitral proceedings. The advance for the additional costs may be required by the ICAC from the party requesting an additional act likely to lead to additional costs to be incurred in the course of the proceedings, if such request is deemed justified.

2. The ICAC may make performance of any acts in the arbitration of a dispute subject to payment by the parties or either of them of an advance for the additional costs within a fixed period of time.

3. If a party appoints an arbitrator residing permanently beyond the place of the hearings at the ICAC, that party shall be required to deposit an advance for the costs of the participation of such arbitrator in the arbitral proceedings (traveling expenses, accommodation, board, visa, and so on). Failing deposit of the required advance within the fixed period of time, the party shall be deemed to have waived his right to appoint an arbitrator, and the ICAC Presidium shall appoint an arbitrator for the party.

If such person is acting as Chairman of the tribunal, the advance for the costs of his participation in the arbitral proceedings shall be deposited by both parties in equal amounts. If the respondent fails to deposit his respective advance amount within the specified period of time, the claimant shall be required to deposit such advance amount.

4. If, in the course of the arbitral proceedings in the case, either of the parties requests the explanations and statements of the parties, or questions, comments, or directions of the arbitral tribunal to be translated, the costs of translation shall be met by that party.

If the arbitral proceedings in the case are not conducted in the Russian language, the possible costs of translation shall be charged to both parties in equal amounts.

The ICAC may require the respective party or both parties to deposit an advance for such costs.

5. The additional costs shall be apportioned between the parties in accordance with the rules of § 6 of this Schedule.

§ 8. Payment of Arbitration Fees and Costs

1. All amounts due to the ICAC shall be considered paid on the date on which they are credited to the account of the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation.

2. The costs of the bank transfer of the aforesaid amounts shall be borne by the party making the respective payment.

§ 9. Expenses of the Parties

The successful party may request the reasonable expenses incurred by him in the course of the arbitral proceedings, in particular, the expenses made to protect his interests through legal representatives, to be paid by the other party.

§ 10. Different Apportionment of Arbitration Fees and Expenses

The ICAC may, taking into account the circumstances of a particular case, order a different apportionment of the arbitration fees, additional costs of the ICAC, and expenses of the parties than that specified in paragraphs 6, 7 and 9 of this Schedule, in particular, it may order one party to reimburse any additional expenses incurred by the other party through inappropriate or bad faith acts of such party, including acts causing unjustified delay in the arbitral proceedings.

§ 11. Application of the Schedule of Arbitration Fees and Costs

This Schedule of Arbitration Fees and Costs shall apply to cases, in which statements of claim were filed after its entry into force.